

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

สวนป่าสมุนไพร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว
(ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี)
Forest Herbs, Burapha University Sakaeo Campus

โดย

นายสิริเชษฐ์ รัตนะชิตวัช หัวหน้าโครงการวิจัย
นายจักรพงษ์ รัตตะมณี ผู้ร่วมโครงการวิจัย

โครงการวิจัยประเภทงบประมาณเงินรายได้
จากเงินอุดหนุนรัฐบาล (งบประมาณแผ่นดิน)
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐
มหาวิทยาลัยบูรพา

รหัสโครงการ 2560A10802046

สัญญาเลขที่ 192/2560

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

สวนป่าสมุนไพร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว
(ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี)
Forest Herbs, Burapha University Sakaeo Campus

นายสิริเชษฐ์ รัตนะจิตร์วัช
นายจักรพงษ์ รัตตะมณี

คณะเทคโนโลยีการเกษตร
มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

โครงการสวนป่าสมุนไพร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

[ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)]

Forest Herbs, Burapha University Sakaeo Campus

สัญญาเลขที่ 192/2560

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้จากเงินอุดหนุนรัฐบาล
(งบประมาณแผ่นดิน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 มหาวิทยาลัยบูรพา
ผ่านสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ เลขที่สัญญา 192/2560

Acknowledgement

This work was financially supported by the Research Grant of Burapha University through National Research Council of Thailand (Grant no. 192/2560).

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

สวนป่าสมุนไพร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว
(ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี)
Forest Herbs, Burapha University Sakaeo Campus

โดย

อ.ดร.สิริเชษฐ รัตนะชิตร์วัช

อ.ดร.จักรพงษ์ รัตตะมณี

หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้ร่วมโครงการวิจัย

โครงการวิจัยประเภทงบประมาณเงินรายได้
จากเงินอุดหนุนรัฐบาล (งบประมาณแผ่นดิน)
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐
มหาวิทยาลัยบูรพา

สวนป่าสมุนไพร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว (ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี)

บทคัดย่อ

มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว ตั้งอยู่เลขที่ 254 หมู่ 4 ตำบลวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว มีเนื้อที่โดยประมาณ 1,369 ไร่ เดิมชุมชนจะเรียกพื้นที่ที่มหาวิทยาลัยฯ ตั้งนี้ว่า “โคกป่าเพ็ก” เป็นป่าเต็งรังที่มีปัญหาเรื่องไฟไหม้ป่าอยู่บ่อยครั้ง แต่เมื่อฤดูฝนมาพืชพรรณก็จะกลับมาเขียวชะอุ่มอีกครั้ง ด้วยสภาพของพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียพืชพรรณ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในความหลากหลายของพันธุ์พืชและต้องการอนุรักษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชสมุนไพร จึงต้องการสำรวจและรวบรวมสมุนไพรในพื้นที่ป่าของมหาวิทยาลัยและจากหมอสมุนไพรพื้นบ้านของจังหวัดสระแก้ว เพื่อทราบถึงสมุนไพรที่มีความต้องการและใช้จริงในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินศึกษาวิจัย พบว่า ในพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,369 ไร่ มีสมุนไพรทั้งสิ้น 255 ชนิด จำแนกได้ 190 สกุล ใน 80 วงศ์ นอกจากนี้ยังพบว่าสมุนไพรที่มีการสำรวจพบนั้นเป็นสมุนไพรที่ได้มีการบันทึกถึงการนำไปใช้เพื่อการบำบัดต่างๆ ที่มีการอ้างอิงไว้แล้วถึง 215 ชนิด และสมุนไพรที่หมอสมุนไพรพื้นบ้านได้มีการปลูกเพื่อใช้ในการบำบัดรักษาตามแนวทางการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกของจังหวัดสระแก้ว มีอย่างน้อย 116 ชนิด และเพื่อความยั่งยืนของการอนุรักษ์และลดความเสี่ยงต่อการสูญเสียพันธุ์พืชสมุนไพร จึงได้กำหนดพื้นที่ในการอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพรเบื้องต้นจำนวน 12 ไร่ เพื่อเก็บรักษาพันธุ์พืชสมุนไพรตามธรรมชาติ รวมถึงเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาวิจัยด้านสมุนไพรในอนาคต

คำสำคัญ: สวนป่า สมุนไพร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

Abstract

Burapa University Sa-Kaeo Campus Located at 254 Moo 4, Watthana Nakhon Sub-district, Watthana-Nakhon District Sakaeo Province. There is an area of approximately 1,369 rai. The area was known that "Khok Pa Phek" is a deciduous forest floor with frequent forest fire problems. With the condition of areas that are at risk of losing vegetation. Therefore, researchers are interested in a variety of plant species and want to conserve especially herbal plants. Therefore, the investigation and collecting of herbs in the forest areas of the university and the folk doctor's area of Sa-Kaeo Province were deployed. The exploration found that, there are 255 species of herbs, classified by 190 genera in 80 families. In addition, the herbs that have been found are herbs that have been recorded used for various treatments with 215 species of references. The herbs that the folk doctor has grown for use in the treatment according to the guidelines of Thai traditional medicine and alternative medicine in Sa-Kaeo Province, with at least 116 species. For the sustainability of conservation and reduce the risk of loss of genetic plants, the 12 rai, was set for preserving and conserving the medicinal plants. In the future, it could be a source of learning and research on herbs.

Keywords: Forest, Herb, Burapha University Sakaeo Campus

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ง
สารบัญภาพ	จ
1. บทนำ	1
2. ตรวจสอบเอกสาร	4
3. อุปกรณ์และวิธีการ	8
4. ผลและวิจารณ์ผล	9
5. สรุป	74
6. ผลผลิต	74
รายงานสรุปการเงิน	75
เอกสารอ้างอิง	76
ประวัตินักวิจัย	78
ภาคผนวก	82

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 สมุนไพรที่พบในสวนป่าสมุนไพร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว	9
2 สรรพคุณสมุนไพรที่พบในป่าของมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว	18
3 รางวัลและการเชิดชูเกียรติจากหน่วยงานของรัฐที่มอบให้แก่ นายวินัย สายเปลี่ยน	65
4 สมุนไพรที่ปลูกและขยายพันธุ์เพื่อการบำบัดรักษาตามภูมิปัญญาแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกของนายวินัย สายเปลี่ยน	67

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงพื้นที่มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว	8
2 ใบประกอบโรคศิลปะของ นายวินัย สายเปลี่ยน	64
3 สำรวจสมุนไพรมบ้านหมอนวินัย สายเปลี่ยน	66
4 กำหนดตำแหน่งและขนาดพื้นที่สำหรับการรวบรวมและแหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพร	72
5 สิ่งบ่งชี้การเป็นสวนป่าสมุนไพร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว	73

สวนป่าสมุนไพร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว (ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี)

1. บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ประเทศไทยมีลักษณะภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ซึ่งเป็นแหล่งพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของ มนุษย์ พืช และสัตว์ จากอดีตมนุษย์อาศัยผืนป่าสำหรับอำนวยความสะดวกมากมายในการหล่อเลี้ยงชีวิต โดยใช้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ใช้ในพิธีกรรมตามวัฒนธรรมท้องถิ่น ใช้เป็นอาหาร และเป็นยารักษาโรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชสมุนไพรซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งอาหารและยาตั้งแต่ยุคอดีตและมีการสืบทอดภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน และจากรายงานการบันทึกของประเทศต่างๆ พบว่าได้มีการใช้สมุนไพรด้วยภูมิปัญญาเพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่แตกต่างหลากหลาย สำหรับประเทศไทยก็มีบันทึกภูมิปัญญาโบราณเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรเช่นกัน โดยมีหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานได้เข้าไปดำเนินการรวบรวมและทำการเผยแพร่ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น ตำราและระบบสารสนเทศ เป็นต้น

ปัจจุบันผู้บริโภคได้หันมาให้ความสำคัญกับสุขภาพ โดยให้ความใส่ใจเรื่องความปลอดภัยในการอุปโภคและบริโภคมากขึ้น สมุนไพรและผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรได้เข้ามามีบทบาทต่อกระแสการอุปโภคและบริโภคดังกล่าว ปัจจุบันจึงได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรกันอย่างกว้างขวาง สารออกฤทธิ์และฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาจากพืชสมุนไพร และมีความพยายามคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ จากสมุนไพรเพื่อตอบสนองความต้องการการบริโภค รวมถึงก็ได้มีการรวบรวมและนำเอาภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรดั้งเดิมมาปรับใช้ทั้งในด้านการป้องกันและรักษาโรคต่างๆ รวมถึงด้านความสวยความงาม นอกจากนี้ยังเกิดธุรกิจต่อเนื่องจากสมุนไพรมากมาย เช่น ธุรกิจสปา การแพทย์ทางเลือก บริษัทผลิตสารสกัดจากสมุนไพร บริษัทที่ผลิตเครื่องดื่มสมุนไพรหรือมีส่วนผสมของสมุนไพร เป็นต้น จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้สมุนไพรมีแนวโน้มที่จะใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภคสูงขึ้น สมุนไพรที่ผู้บริโภคจะสามารถหาซื้อได้นั้นเดิมจะมีเฉพาะร้านขายยาแผนโบราณหรือร้านขายยาจีน ปัจจุบันก็มีการจัดจำหน่ายในช่องทางที่หลากหลายมากขึ้นทั้งในร้านปลีกและค้าส่ง ทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งสมุนไพรที่มีจำหน่ายนั้นก็จะมาจาก 2 แหล่ง คือ สมุนไพรปลูกและสมุนไพรป่า สมุนไพรบางชนิดสามารถนำมาเพาะปลูกและขยายพันธุ์ได้เหมือนกับการปลูกพืชอื่น แต่ในขณะที่สมุนไพรบางชนิดก็ไม่สามารถที่จะนำมาเพาะปลูกได้ จำเป็นต้องปลูกในสภาพแวดล้อมที่เป็นป่าจึงจะให้ผลผลิตและคุณภาพที่ดี คุณภาพของสมุนไพรก็จะขึ้นกับสิ่งบ่งชี้คุณภาพคือชนิดและปริมาณสารสำคัญหรือสารออกฤทธิ์ ซึ่งสิ่งบ่งชี้คุณภาพนั้นจะเกิดจากสภาวะในการปลูกไม่ว่าจะเป็นสภาพดิน แร่ธาตุ ปริมาณน้ำ ปริมาณแสง เป็นต้น

พืชสมุนไพรได้รับความนิยมในการอุปโภคและบริโภคมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามก็อาจนำมาซึ่งการใช้ทรัพยากรโดยขาดการระมัดระวัง ซึ่งอาจนำไปสู่การสูญพันธุ์ของสมุนไพรได้ จากรายงานของนักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ กลุ่มส่งเสริมการผลิตพืชสมุนไพร กรมส่งเสริมการเกษตร เผยในงานสัมมนาวิชาการ “ร่วมอนุรักษ์และปลูกป่าสมุนไพรให้ยั่งยืนได้อย่างไร” ว่า จากการสำรวจฐานข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรกร ผู้ปลูกสมุนไพรเชิงการค้า และวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตและแปรรูปสมุนไพร โดยพบปัญหาการเก็บพืชสมุนไพรป่าไปใช้ประโยชน์หรือขายโดยไม่ปลูกขยายพันธุ์เพิ่มเติม ทำให้เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ เช่น รากย่านาง

รากคนทา รากมะเดื่อชุมพร รากชิงชี รากท้าวยายม่อม ซึ่งจัดเป็นตำรับยาแก้ไข้ 5 ราก หรือเบญจโลกวิเชียร รวมทั้งต้นอัครีทวาร ซึ่งมีฤทธิ์แก้ริดสีดวงทวาร รวมเป็นพืชสมุนไพร 6 ชนิด ที่มีความเสี่ยงสูงที่จะสูญเสียพันธุ์จากสมุนไพร 80 ชนิดที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ สาเหตุเกิดจากขาดการอนุรักษ์อย่างจริงจัง รวมถึงเกษตรกรขยายพันธุ์ไม่เป็น และสมุนไพรแต่ละชนิดใช้เวลาในการเพาะพันธุ์นาน นอกจากนี้กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) ได้กล่าวไว้ว่า ขณะนี้ตลาดโลกมีความต้องการสมุนไพรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยพืชสมุนไพรที่ซื้อขายในตลาดการค้าส่วนใหญ่มาจากป่าธรรมชาติ ซึ่งประเทศไทยนับว่าเป็นป่าเขตร้อนที่มีพืชสมุนไพรที่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น รู้จักคุณสมบัติ และนำมาใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์รูปแบบต่างๆ ประมาณ 800-1,800 ชนิด นำมาใช้เป็นส่วนผสมในตำรับยาไทย บางชนิดใช้เป็นยาเดี่ยว ซึ่งขณะนี้อยู่ในภาวะวิกฤต หรือใกล้สูญพันธุ์ เนื่องจากการลักลอบบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ ทำให้พื้นที่ทำกินและเป็นที่อยู่อาศัย เป็นการทำลายแหล่งกำเนิดของสมุนไพรด้วย ทำให้พืชสมุนไพรหลายชนิด ถูกคุกคามและเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์เรื่อยๆ ในอนาคต และสมุนไพรบางตัวยังไม่มีการศึกษาเพื่อนำมาปลูกทดแทน

มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว ตั้งอยู่ที่ 254 หมู่ 4 ตำบลวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว มีพื้นที่ประมาณ 1,369 ไร่ มีลักษณะเป็นคลื่นลอนเล็กน้อย ความลาดชัน 1.0-3.0 เปอร์เซ็นต์ จุดสูงที่สุดอยู่ทางด้านทิศตะวันตกตอนกลางพื้นที่ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 83 เมตร และจะค่อยๆ ลาดเอียงไปทางทิศตะวันออก จุดต่ำสุด สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 77 เมตร พื้นที่ปกคลุมด้วยพื้นที่ป่า เดิมเรียกว่า โคกป่าเพ็ก นั้นเป็นป่าเต็งรัง (deciduous dipterocarp forest หรือ dry dipterocarp forest) เป็นป่าแบบที่พบมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง พบทั้งในที่ราบและเขาที่ต่ำกว่า 1,000 เมตร ลงมาค่อนข้างแห้งแล้ง เป็นดินทรายหรือดินลูกรัง ถ้าเป็นดินทราย ก็มีความร่วนลึกระบายน้ำได้ดี แต่ไม่สามารถจะเก็บรักษาความชุ่มชื้นไว้ได้เพียงพอในฤดูแล้ง ถ้าเป็นดินลูกรัง ดินจะตื้น มีสีค่อนข้างแดงคล้ำ บางแห่งจึงเรียกป่าชนิดนี้ว่า “ป่าแดง” ปัจจุบันพื้นที่ได้ถูกใช้เพื่อการสร้างอาคารสำหรับการเรียนการสอนและพักอาศัย รวมถึงพื้นที่แปลงทดลองของคณะเทคโนโลยีการเกษตร โดยประมาณ 273 ไร่ แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีพื้นที่ป่าอีกกว่า 1,000 ไร่ ที่เป็นป่าดั้งเดิมซึ่งเต็มไปด้วยพืชพรรณที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมุนไพร

ความนิยมในการใช้สมุนไพรมีแนวโน้มมากขึ้น กอปรกับพื้นที่ป่ามีจำนวนลดลง ทำให้สมุนไพรที่เจริญเติบโตในพื้นที่ป่ามีจำนวนลดลง บางชนิดใกล้สูญพันธุ์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว ในฐานะที่เป็นสถานศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ยังมีพื้นที่ที่เป็นผืนป่าดั้งเดิม จึงมีความหลากหลายของพืชพรรณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชสมุนไพร แต่เพื่อป้องกันความเสี่ยงของการสูญเสียพืชสมุนไพรที่อาจเกิดจากการเกิดไฟไหม้ป่าที่มีการเกิดขึ้นบ่อยครั้งในพื้นที่ป่าของมหาวิทยาลัย หรือเกิดจากการพัฒนาในอนาคต ที่จะมีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการสร้างความเจริญด้านวัตถุ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าควรทำการสำรวจและรวบรวมพืชสมุนไพร และทำการกำหนดพื้นที่สำหรับการรวบรวมพันธุ์และอนุรักษ์พืชสมุนไพรในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้วไว้เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพรป่าพื้นถิ่นและพืชสมุนไพรที่มีการเพาะปลูกได้ในจังหวัดสระแก้ว รวมถึงเป็นแหล่งทรัพยากรด้านสมุนไพรเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจและรวบรวม พืชสมุนไพร ในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยบูรพาและพืชสมุนไพรที่มีการปลูกและขยายพันธุ์ รวมถึงภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรเพื่อการบำบัดรักษาของหมอสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดสระแก้ว
2. เพื่ออนุรักษ์และรักษาพันธุกรรมของสมุนไพรของมหาวิทยาลัยบูรพาและจังหวัดสระแก้ว ให้เกิดความยั่งยืน รวมทั้งเป็นแหล่งที่สามารถเรียนรู้และศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพร

ขอบเขตการวิจัย

สำรวจและรวบรวมพืชสมุนไพรในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยบูรพาและพืชสมุนไพรที่มีการปลูกและขยายพันธุ์เพื่อใช้ประโยชน์ในการบำบัดรักษา รวมถึงภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพรจากหมอสมุนไพรพื้นบ้านที่ได้รับการรับรองการเป็นหมอสมุนไพรจากหน่วยงานด้านสาธารณสุข จากนั้นนำสมุนไพรมาปลูกรวบรวมในพื้นที่ป่าที่มีการระบุขอบเขตและสิ่งบ่งชี้ของสวนป่าสมุนไพรเพื่อการอนุรักษ์และรักษาพันธุกรรมพืชสมุนไพรของมหาวิทยาลัยบูรพาและจังหวัดสระแก้ว รวมถึงเป็นการสร้างแหล่งเรียนรู้เชิงอนุรักษ์สมุนไพรให้กับมหาวิทยาลัยบูรพาและชุมชนท้องถิ่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้อนุรักษ์ / รักษาพันธุกรรมสมุนไพรของมหาวิทยาลัยบูรพาและจังหวัดสระแก้ว
2. ได้พื้นที่ป่าสมุนไพรที่มีความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืชสมุนไพร
3. ได้แหล่งเรียนรู้เชิงอนุรักษ์สมุนไพรให้กับมหาวิทยาลัยบูรพาและชุมชนท้องถิ่น

2. ตรวจเอกสาร

สมุนไพร ตาม พระราชบัญญัติยา หมายถึง "ยาที่ได้จากพืช สัตว์ หรือแร่ ซึ่งยังไม่ได้ผสม ประจุ หรือ เปลี่ยนสภาพ" เช่น พืชก็ยังคงเป็นส่วนของ ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล ฯลฯ ซึ่งยังไม่ได้ผ่านขั้นตอนการแปรรูปใดๆ แต่ในทางการค้าสมุนไพรมักจะถูกดัดแปลง เช่น หั่นให้เป็นชิ้นเล็ก บดเป็นผงละเอียด หรืออัดเป็นแท่ง เป็นต้น

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของสมุนไพร คือผลิตผลธรรมชาติที่ได้จากพืช สัตว์ และแร่ธาตุ ที่ใช้เป็นยา หรือผสมกับสารอื่นตามตำรับยาเพื่อบำบัดโรค บำรุงร่างกาย หรือใช้เป็นยาพิษ เช่น กระเทียม น้ำผึ้ง รากดินไส้เดือน เขากวางอ่อน กำมะถัน ยางน่อง โล่ตีน

พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของสมุนไพรคือ พืช สัตว์ จุลชีพ ธาตุวัตถุ สารสกัดดั้งเดิมจากพืชหรือสัตว์ที่ใช้หรือแปรสภาพ หรือผสม หรือปรุงเป็นยา หรืออาหารเพื่อการตรวจวินิจฉัย บำบัดรักษา หรือป้องกันโรค หรือส่งเสริมสุขภาพร่างกายของมนุษย์หรือสัตว์ และให้ความหมายรวมถึงถิ่นกำเนิดหรือถิ่นที่อยู่ของสิ่งดังกล่าวด้วย

ปัจจุบันแหล่งกำเนิดของสมุนไพร และจำนวนสมุนไพรในป่าธรรมชาติลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว สาเหตุสำคัญมาจากการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ อันเป็นแหล่งกำเนิดของสมุนไพร นอกจากนี้ ยังมีสาเหตุมาจากการลักลอบเก็บหาสมุนไพร โดยเฉพาะการส่งออกไปต่างประเทศ เพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้า จนทำให้พืชสมุนไพรหลายชนิดอยู่ในภาวะถูกคุกคาม เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ หรืออยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ การใช้ประโยชน์สมุนไพรจากแหล่งกำเนิดในวิถีทางที่ไม่ยั่งยืนดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่อระบบการพึ่งตนเองด้านสุขภาพของชุมชนท้องถิ่น และลดทอนศักยภาพการพัฒนาพืชสมุนไพรเพื่อประโยชน์ ทางเศรษฐกิจและการค้าของประเทศในอนาคต

การใช้ประโยชน์จากสมุนไพรอยู่ในวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย และประมาณว่ามีพืชสมุนไพรที่ชุมชนท้องถิ่นรู้จักคุณสมบัติและนำมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ราว 800-1,800 ชนิด สถานการณ์ บ่งชี้ว่าสมุนไพรจำนวนกว่า 100 ชนิด อยู่ในภาวะวิกฤติหรือใกล้สูญพันธุ์ ซึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจากการตัดไม้ทำลายป่าของประเทศไทย จากแหล่งธรรมชาติที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งการใช้สอยในครัวเรือนเพื่อการดำรงชีพ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ตลอดจนปัจจุบัน มีกระแสนิยมการใช้สมุนไพรทดแทนการใช้ยาแผนปัจจุบัน รวมทั้งการสูญเสียแหล่งกำเนิดของสมุนไพรจากการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์ จากการสำรวจพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ล่าสุดเมื่อปี 2549 พบว่าพื้นที่ป่าไม้ลดลงจาก 104.7 ล้านไร่ในปี 2547 เหลือ 99 ล้านไร่ในปี 2550 จากสถานการณ์ปัจจุบันปรากฏว่าในบางพื้นที่มีการลักลอบเก็บหาสมุนไพรในแหล่งธรรมชาติโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบและขีดความสามารถของระบบนิเวศ ดังนั้น จึงควรรณรงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามการลักลอบเก็บหาสมุนไพรจากพื้นที่อนุรักษ์ ควบคู่ไปกับการจัดทำแผนอนุรักษ์ทั้งในพื้นที่เขตอนุรักษ์และพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์ นอกจากนี้ ยังควรเร่งสำรวจสมุนไพรเพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้น แล้วนำไปวางแผนการอนุรักษ์ ให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ต่อไป (สำนักคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย, 2556)

สารประกอบทางเคมีในพืชสมุนไพร

สามารถจำแนกได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. Primary Metabolite เป็นสารที่มีอยู่ในพืชชั้นสูงทั่วไป พบในพืชทุกชนิด เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการสังเคราะห์แสง (Photosynthesis) เช่น คาร์โบไฮเดรต ไขมัน โปรตีน เม็ดสี (Pigment) และเกลืออนินทรีย์ (Inorganic Salt) เป็นต้น

2. Secondary Metabolite เป็นสารประกอบที่มีลักษณะค่อนข้างพิเศษ พบต่างกันพืชแต่ละชนิด คาดหมายว่าเกิดจากขบวนการชีวสังเคราะห์ (Biosynthesis) ที่มีเอนไซม์ (Enzyme) เข้าร่วม สารประกอบประเภทนี้มีอัลคาลอยด์ (Alkaloid) แอนทราควิโนน (Anthraquinone) น้ำมันหอมระเหย (Essential Oil) เป็นต้น ส่วนใหญ่สารพวก Secondary Metabolite จะมีสรรพคุณทางยา แต่ก็มีได้แน่นอนตายตัวเสมอไป จากการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า สารพวก Primary Metabolite บางตัวก็ออกฤทธิ์ในการรักษาโรคได้เช่นกัน และยังมีข้อสังเกตอีกว่าสารประกอบที่มีฤทธิ์ทางยาในพืชสมุนไพรชนิดหนึ่ง อาจมีใช้ตัวเดียว อาจมีหลายตัวก็ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจที่ถ่องแท้ จึงจะสามารถสกัดสารที่มีฤทธิ์ทางยามาใช้ได้

หลักในการใช้สมุนไพร

โดยทั่วไปการจะนำสมุนไพรมาใช้รักษาโรคนั้น จำเป็นจะต้องพิจารณา พิสูจน์สรรพคุณอย่างถ่วงถ่วง ซึ่งเท่าที่ผ่านมามีหลักในการวินิจฉัย 5 ประการ ได้แก่ รูป สี กลิ่น รส และชื่อ

1. รูป คือ ของบังเกิดในพืช เช่น ใบ ดอก ผล เปลือกต้น กิ่ง ก้าน เนื้อไม้ ยาง ราก เป็นต้น ของบังเกิดแก่สัตว์ เช่น ขน หนัง เขา กระดูก กีบ งา เป็นต้น ของบังเกิดในธาตุตามธรรมชาติ หรือประกอบจากธาตุ เช่น กำมะถัน เกลือ มวก สิ่งเหล่านี้ เรียกว่า รูปของยา

2. สี คือ รู้จักสีของพืช สัตว์ และธาตุ ว่ามีสีเป็นอย่างไร เช่น การะบูน สารส้ม มีสีขาว รงทอง กำมะถัน มีสีเหลือง มูลมีสีขียว ฟางมีสีแดง ยางสีเสียด มีสีดำ เป็นต้น

3. กลิ่น คือ รู้จักกลิ่นของพืช สัตว์ ธาตุ แต่ละอย่างว่ามีกลิ่นเป็นอย่างไร กลิ่นหอม กลิ่นเหม็น เช่น พิมเสน หญ้าฝรั่ง อำพันทอง ชะมดเข็ด ชะมดเขียง กฤษณา ชะลูด อบเชย แก่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคน ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดว่าวิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้อะเอียดหลายๆ เรื่อง จัดว่าเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหาจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมชุมชนและในตัวผู้รู้เองจึงควรมีการสืบค้นรวบรวม ศึกษา ถ่ายทอด พัฒนาและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2550)

การแพทย์พื้นบ้าน (Folk medicine) เป็นระบบการแพทย์ท้องถิ่น มีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ

หมอพื้นบ้าน (Folk Doctor) หมายถึง ผู้ที่มีภูมิปัญญาด้านสุขภาพของท้องถิ่น เป็นผู้มืบทบาทสำคัญในการดูแลสุขภาพ และการรักษาโรคให้กับผู้ป่วยในชุมชน ในที่นี้จะหมายถึงหมอชาวบ้านที่รักษาโรคโดยใช้สมุนไพรเท่านั้น

หมอฟันบ้านสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. หมอสมุนไพร หมอยา หมอฮากไม้ หมอพญา หมอตั้มยา มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น แต่วิธีการรักษาเหมือนกันคือ ใช้สมุนไพรเป็นหลัก เนื่องจากความเจ็บป่วยอาจเกิดได้จากหลายสาเหตุ ดังนั้นหมอสมุนไพรจึงต้องมีความรู้เรื่องเวทมนตร์คาถา การทำนายโชคชะตา เพื่อใช้ควบคู่ไปกับการรักษาด้วย
2. หมอตำแย ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงเน้นการทำคลอด ดูแลเด็กและมารดาหลังคลอด วิธีการรักษามีการใช้สมุนไพร การอดอาหาร การอยู่ไฟ ปัจจุบันมีหมอประเภทนี้ลดลง เนื่องจากหญิงตั้งครรภ์ส่วนใหญ่นิยมไปคลอดที่โรงพยาบาล
3. หมอเป่า ใช้คาถาอาคมในการรักษาเป็นหลัก รักษาโดยการเป่า เช่น เป่าลม น้ำหมาก น้ำมันต์หรืออาจเป็นสมุนไพรก็ได้
4. หมอกระดูกหรือหมอน้ำมัน รักษาโรคที่เกี่ยวกับกระดูก เช่น กระดูกหัก กระดูกเคลื่อน ใช้วิธีการรักษาโดยการเข้าเฝือกควบคู่กับการทาน้ำมันมนต์ อาจมีการเป่าคาถาร่วมด้วย
5. หมอนวด รักษาโดยการจับเส้นต่างๆ ในร่างกายเพื่อผ่อนคลายกล้ามเนื้อ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐนิชา และ จันธิดา (2548) ได้สำรวจสมุนไพรของหมอฟันบ้าน อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว จำนวน 2 ท่าน คือ หมอวัง (สายย่น ใหญ่กระโทก) และ หมอเบาะ ฉันทะ พบสมุนไพรจำนวน 100 ชนิด

สุเมธนา (2551) การศึกษาสังคมพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้พืชสมุนไพรในระบบนิเวศป่าบุง ป่าทาม ป่าอาลอ-โดนแบน ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ สำรวจพบพันธุ์ไม้ทั้งหมด 72 ชนิด สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้พืชสมุนไพร พบว่ามีการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรจากที่สำรวจพบ 14 ชนิด จาก 30 สัตว์

องอาจ (2548) ได้สำรวจพันธุ์พืชสมุนไพรในเขตจังหวัดนครราชสีมา พบพืชสมุนไพร 25 วงศ์ 40 ชนิดจำแนกเป็นไม้ต้น 23 ชนิด ไม้พุ่ม 14 ชนิด ไม้ล้มลุก 1 ชนิด ไม้เลื้อย 2 ชนิด

เพ็ญนิภา (2558) ศึกษาพืชสมุนไพรท้องถิ่นและภูมิปัญญาด้านการใช้พืชสมุนไพรอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ศึกษาสังคมพืชสมุนไพร โดยดำเนินการในแปลงตัวอย่างถาวรพบพันธุ์ไม้ใหญ่ ไม้หนุม ไม้พุ่ม ไม้พื้นล่างและลูกไม้ ทั้งหมด 77 ชนิด สามารถจำแนกเป็นพืชสมุนไพร 32 ชนิด สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้พืชสมุนไพรจะชนิดพืชสมุนไพรทั้งหมด 48 ชนิดในพื้นที่ศึกษามีการใช้พืชสมุนไพรชนิดเดียวกันในการรักษาโรคและบำรุงร่างกายทั้งหมด 12 ชนิด

ยุทธนา ทองบุญเกลือ (2551) ที่พบพืชสมุนไพรจำนวน 263 ชนิด มีการนำส่วนของลำต้น ใบ ผล ราก มาใช้ เช่น ใบรางจืดใช้รักษาอาการเมาและขับพิษ ต้นลูกใต้ใบใช้รักษา อาการไข้ และผลมะขามป้อมใช้รักษาอาการไอ

ตรีทิพย์ สุขโข (2552) พบพืชสมุนไพรที่ใช้รักษาโรค จำนวน 183 ชนิด และนำสมุนไพรมาแบ่งตามสรรพคุณในการรักษาโรค ได้แก่ ยาสำหรับโรค ทางเดินอาหาร ยาแก้ไข้ แก้หวัด แก้ไอหรือเจ็บคอ ยาสำหรับทางเดินปัสสาวะและระบบขับถ่ายและยาที่มีการนำมาใช้มากที่สุด คือยาสำหรับโรคทางเดินอาหาร

รัชณี เพ็ชรช่าง (2551) พบพืช สมุนไพรในช่วงฤดูหนาว จำนวน 28 วงศ์ ที่นำไปใช้ในการรักษาโรคมามากที่สุดได้แก่ สมุนไพรจำพวกวงศ์ขิง

เลอศักดิ์ ประจวบอารีย์ (2551) พบพืชสมุนไพร จำนวน 165 ชนิด สมุนไพรนำมาใช้รักษา อาการที่เหมือนกัน ได้แก่ ขนาดใช้รักษามดลูกเข้าอู่ได้เร็ว ฝรั่งใช้เป็นยาระบาย มะขามป้อมใช้รักษา อาการไอ ผางใช้รักษาอาการ แก้วร้อนใน เป็นต้น

ปฐมา จันทรพล ศรายุทธ ต้นเถียร และอรทัย เนียมสุวรรณ (2557) ศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพร สำหรับรักษาอาการไข้ จากอุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจา จังหวัดกระบี่ พบพืชสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาไข้ จำนวน 83 ชนิด จัดอยู่ใน 71 สกุล 47 วงศ์ วงศ์พืชสมุนไพรพบมากที่สุดคือ วงศ์ Euphorbiaceae และ Fabaceae จำนวนวงศ์ละ 8 ชนิด โดยส่วนของพืชที่นิยมนำมาใช้คือ ราก

3. อุปกรณ์และวิธีการ

1. สำรวจพรรณพืชสมุนไพรในพื้นที่สวนป่าสมุนไพร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว
สำรวจสมุนไพรในพื้นที่ประมาณ 1,369 ไร่ ของมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว โดยทำการบันทึกหมายเลขตัวอย่างพืช สถานที่ วันเดือนปีที่เก็บ ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล สภาพนิเวศ ลักษณะทั่วไปของพืช โดยเฉพาะลักษณะที่ไม่ปรากฏในตัวอย่างแห้งหรือตัวอย่างดอง เช่น ลักษณะนิสัย (habit) ความสูง เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้น ขนาดทรงพุ่ม น้ำยาง สี กลิ่น รส เป็นต้น พร้อมบันทึกภาพส่วนต่างๆ ไว้ บันทึกการใช้ประโยชน์ของพืชจากชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียง นำตัวอย่างพืชที่ได้มาอบให้แห้งสนิท เพื่อทำตัวอย่างอัดแห้ง (herbarium specimens)
2. นำตัวอย่างพรรณพืช และข้อมูลที่ได้ไปตรวจระบุชื่อวิทยาศาสตร์ โดยเทียบกับตัวอย่างพรรณไม้แห้งในหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช และพิพิธภัณฑ์พืชสิรินธร กรมวิชาการเกษตร และตรวจลักษณะเพื่อยืนยันความถูกต้องจากเอกสารพรรณพืชประจำถิ่นต่างๆ ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญพรรณพืช
3. สำรวจสมุนไพรที่มีการนำมาเพาะปลูกและขยายพันธุ์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหมอสุมไพรพื้นบ้านของจังหวัดสระแก้วที่ได้รับการยอมรับ รับรองหรือได้รับรางวัลเชิดชูในการเป็นหมอสุมไพรพื้นบ้านจากหน่วยงานของรัฐ
4. กำหนดตำแหน่งและขนาดพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และจัดทำเป็นแหล่งการเรียนรู้สมุนไพร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

ภาพที่ 1 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงพื้นที่มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

4. ผลและวิจารณ์ผล

1. สสำรวจพรรณพืชสมุนไพรในพื้นที่สวนป่าสมุนไพร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

จากการสำรวจสมุนไพรในเนื้อที่โดยประมาณ 1,369 ไร่ ในอาณาเขตพื้นที่ของมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว ณ โคกป่าเพ็ก ตั้งอยู่เลขที่ 254 หมู่ 4 ตำบลวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว พบสมุนไพรทั้งสิ้น 255 ชนิด จำแนกได้ 190 สกุล ใน 80 วงศ์ ผลการสำรวจและตรวจระบุชื่อวิทยาศาสตร์ โดยเทียบกับตัวอย่างพรรณไม้แห้งในหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช และพิพิธภัณฑ์พืชสิรินธร กรมวิชาการเกษตร รวมถึงการตรวจลักษณะเพื่อยืนยันความถูกต้องจากเอกสารพรรณพืชประจำถิ่นต่างๆ ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญพรรณพืช ได้ผลดังตารางที่ 1 นอกจากนี้ยังพบว่าสมุนไพรที่มีการสำรวจพบนั้นได้มีการนำไปใช้เพื่อการบำบัดต่างๆ ที่มีการอ้างอิงไว้แล้วถึง 215 ชนิด สรรพคุณและวิธีการใช้สมุนไพรที่สำรวจได้จากพื้นที่ของมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 1 สมุนไพรที่พบในสวนป่าสมุนไพร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์
1.	โสมชบา	<i>Abelmoschus moschatus</i> Medik.	Malvaceae
2.	กระถินพิมาน	<i>Acacia harmandiana</i> (Pierre) Gagnep.	Fabaceae
3.	หนามหัน	<i>Acacia megaladena</i> Desv.	Fabaceae
4.	ผักสาบ	<i>Adenia viridiflora</i> Craib	Passifloraceae
5.	ดอกดิน	<i>Aeginetia indica</i> L.	Orobanchaceae
6.	มะตูม	<i>Aegle marmelos</i> (L.) Corrêa	Rutaceae
7.	โสนหางไก่	<i>Aeschynomene indica</i> L.	Fabaceae
8.	มะค่าโมง	<i>Afzelia xylocarpa</i> (Kurz) Craib	Fabaceae
9.	ส้มลม	<i>Aganonerion polymorphum</i> Pierre ex Spire	Apocynaceae
10.	พฤกษ์	<i>Albizia lebeck</i> (L.) Benth.	Fabaceae
11.	ต่อไล่	<i>Allophylus cobbe</i> (L.)	Sapindaceae
12.	อีลอก	<i>Amorphophallus napiger</i> Gagnep.	Araceae
13.	บุก	<i>Amorphophallus paeoniifolius</i> (Dennst.) Nicolson	Araceae
14.	เครืออีโก้ย	<i>Ampelocissus martini</i> Planch.	Vitaceae
15.	โมกเครือ	<i>Amphineurion marginatum</i> (Roxb.) D.J.Middleton	Apocynaceae
16.	จิงจ้อ	<i>Aniseia martinicensis</i> (Jacq.) Choisy	Convolvulaceae
17.	นมวัว	<i>Anomianthus dulcis</i> (Dunal) J. Sinclair	Annonaceae
18.	เม่าไข่ปลา	<i>Antidesma ghaesembilla</i> Gaertn.	Euphorbiaceae
19.	กฤษณา	<i>Aquilaria crassna</i> Pierre ex Lecomte	Thymelaeaceae

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์
20.	เถาฟ้าระงับ	<i>Argyrea breviscarpa</i> (Kerr) Ooststr.	Convolvulaceae
21.	เถากระดิ่งช้าง	<i>Argyrea lanceolata</i> Choisy	Convolvulaceae
22.	หูน	<i>Argyrea osyrensis</i> (Roth) Choisy	Convolvulaceae
23.	เอื้องเข็มแสด	<i>Ascocentrum miniatum</i> (Lindl.) Schltr.	Orchidaceae
24.	สามสิบ, ผักชีช้าง	<i>Asparagus racemosus</i> Willd.	Asparagaceae
25.	สะเดา	<i>Azadirachta indica</i> A.Juss.	Meliaceae
26.	ไผ่ป่า	<i>Bambusa bambos</i> (L.) Voss	Poaceae
27.	สังกรณี	<i>Barleria strigosa</i> Willd.	Acanthaceae
28.	กาหลง	<i>Bauhinia acuminata</i> L.	Fabaceae
29.	ปอเจียน	<i>Bauhinia bracteata</i> (Graham ex Benth.) Baker	Fabaceae
30.	กระทืบยอบ	<i>Biophytum sensitivum</i> (L.) DC	Oxalidaceae
31.	กระชาย	<i>Boesenbergia rotunda</i> (L.) Mansf	Zingiberaceae
32.	ชำชาเตี้ย	<i>Bridelia harmandii</i> Gagnep.	Euphorbiaceae
33.	ตั้งหนาม	<i>Bridelia retusa</i> (L.) A.Juss.	Euphorbiaceae
34.	มะกาเครือ	<i>Bridelia stipularis</i> (L.) Blume	Euphorbiaceae
35.	ขนนไชยใบใหญ่	<i>Buchanania lanzan</i> Spreng.	Anacardiaceae
36.	ขนนไชยใบเล็ก	<i>Buchanania siamensis</i> Miq.	Anacardiaceae
37.	หญ้าข้าวก่ำ	<i>Buchnera cruciata</i> Buch.-Ham. ex D.Don	Orobanchaceae
38.	สร้อยจันทร์	<i>Burmannia coelestis</i> D.Don	Burmanniaceae
39.	ทองกวาว	<i>Butea monosperma</i> (Lam.) Taub.	Fabaceae
40.	กระเทียมนา	<i>Calamaria coromandelina</i> (L. f.) Kuntze	Isoetaceae
41.	รัก	<i>Calotropis gigantea</i> (L.) Dryand.	Apocynaceae
42.	เงียงตุก	<i>Canthium berberidifolium</i> Geddes	Rubiaceae
43.	หนามเกาะไก่	<i>Capparis flavicans</i> Kurz	Capparaceae
44.	ชูชี	<i>Capparis micracantha</i> DC.	Capparaceae
45.	กระโดน	<i>Careya arborea</i> Roxb.	Lecythidaceae
46.	คูน	<i>Cassia fistula</i> L.	Fabaceae
47.	แสมสาร	<i>Cassia garretiana</i> Craib	Fabaceae
48.	สังวาลพระอินทร์	<i>Cassytha filiformis</i> L.	Lauraceae
49.	ระเวียง	<i>Catunaregam spathulifolia</i> Tirveng.	Rubiaceae
50.	มะเค็ด หนามแห้ง	<i>Catunaregam tomentosa</i> (Blume ex DC.) Tirveng.	Rubiaceae

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์
51.	หมากแตก	<i>Celastrus paniculatus</i> Willd.	Celastraceae
52.	หญ้าครั่งขน	<i>Centranthera cochinchinensis</i> (Lour.) Merr.	Orobanchaceae
53.	หญ้าโคมเหลือง	<i>Centranthera tranquebarica</i> (Spreng.) Merr.	Orobanchaceae
54.	ว่านสามพี่น้อง	<i>Ceropegia sootepensis</i> Craib	Apocynaceae
55.	ผักเสี้ยน	<i>Cleome gynandra</i> L.	Cleomaceae
56.	ผักเสี้ยนผี	<i>Cleome viscosa</i> L.	Cleomaceae
57.	ปอพราน	<i>Colona auriculata</i> (Desv.) Craib	Tiliaceae
58.	เอื้องหมายนา	<i>Costus speciosus</i> (Koen.) Sm.	Costaceae
59.	ตัวแดง, ตัวเกลี้ยง	<i>Cratoxylum cochinchinense</i> (Lour.) Blume	Clusiaceae
60.	ตัว	<i>Cratoxylum formosum</i> (Jack) Dyer	Clusiaceae
61.	พลับพลึงน้อย	<i>Crinum serrulatum</i> Baker	Amaryllidaceae
62.	พลับพลึง	<i>Crinum wattii</i> Baker	Amaryllidaceae
63.	บัวสวรรค์, ปทุมมา	<i>Curcuma alismatifolia</i> Gagnep.	Zingiberaceae
64.	กระเจียว	<i>Curcuma angustifolia</i> Roxb.	Zingiberaceae
65.	ช่อมรกต	<i>Curcuma harmandii</i> Gagnep.	Zingiberaceae
66.	กระเจียวขาว	<i>Curcuma singularis</i> Gagnep.	Zingiberaceae
67.	ผักปลาบ	<i>Cyanotis axillaris</i> (L.) D. Don ex Sweet	Commelinaceae
68.	หญ้าหัวรากน้อย	<i>Cyanotis cristata</i> (L.) D. Don	Commelinaceae
69.	ปรง	<i>Cycas circinalis</i> L.	Cycadaceae
70.	กกทราย	<i>Cyperus iria</i> L.	Cyperaceae
71.	พะยุง	<i>Dalbergia cochinchinensis</i> Pierre	Fabaceae
72.	ฉนวน	<i>Dalbergia nigrescens</i> Kurz	Fabaceae
73.	หัวไก่โอก, ทองพันดูล	<i>Decaschistia parviflora</i> Kurz	Malvaceae
74.	หางนกยูงฝรั่ง	<i>Delonix regia</i> (Bojer ex Hook.) Raf.	Fabaceae
75.	เอื้องดอกมะขาม	<i>Dendrobium delacourii</i> Guillaumin	Orchidaceae
76.	เอื้องข้าวเหนียวลิง	<i>Dendrobium venustum</i> Teijsm. & Binn.	Orchidaceae
77.	กระดุกอี่ง	<i>Dendrolobium triangulare</i> (Retz.) Schindl. subsp. <i>triangulare</i>	Fabaceae
78.	เถาว์ลี้เปรี๊ยะ	<i>Derris scandens</i> (Roxb.) Benth.	Fabaceae
79.	ผีเสื้อน้ำ	<i>Desmodium styracifolium</i> (Osbeck) Merr.	Fabaceae

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์
80.	หมากเค็ง	<i>Dialium cochinchinensis</i> Pierre	Fabaceae
81.	सानดิน	<i>Dillenia hookeri</i> Pierre	Dilleniaceae
82.	सानใหญ่	<i>Dillenia obovata</i> (Blume) Hoogland	Dilleniaceae
83.	सानโตเต้	<i>Dillenia parviflora</i> Griff.	Dilleniaceae
84.	มะคังแดง	<i>Dioecrescis erythroclada</i> (Kurz) Tirveng.	Rubiaceae
85.	กลอย	<i>Dioscorea hispida</i> Dennst. var. <i>hispida</i>	Dioscoreaceae
86.	ตะโกนา	<i>Diospyros rhodocalyx</i> Kurz	Ebenaceae
87.	ยางกราด สะแบง	<i>Dipterocarpus intricatus</i> Dyer	Dipterocarpaceae
88.	พลวง, กุง	<i>Dipterocarpus tuberculatus</i> Roxb.	Dipterocarpaceae
89.	จุกโรหิณี	<i>Dischidia major</i> (Vahl) Merr.	Apocynaceae
90.	แคขาว, แคนา	<i>Dolichandrone serrulata</i> (Wall. ex DC.) Seem.	Bignoniaceae
91.	จอกบ่วย	<i>Drosera burmanni</i> Vahl	Droseraceae
92.	หญ้าน้ำค้าง	<i>Drosera indica</i> L.	Droseraceae
93.	กะเม็ง	<i>Eclipta prostrata</i> (L.) L.	Asteraceae
94.	นมแมวป่า	<i>Ellipeiopsis ferruginea</i> (Buch.-Ham. ex Hook.f. & Thomson) R.E.Fr.	Annonaceae
95.	แห้วประดู่	<i>Eriosema chinense</i> Vogel	Fabaceae
96.	หัวข้าวต้ม	<i>Eulophia graminea</i> Lindl.	Orchidaceae
97.	เอื้องแมงมุม	<i>Eulophia herbacea</i> Lindl.	Orchidaceae
98.	กล้วยไม้ดิน	<i>Eulophia promensis</i> Lindl.	Orchidaceae
99.	กันเกรา	<i>Fagraea fragrans</i> Roxb.	Gentianaceae
100.	มะเดื่อปล้อง	<i>Ficus hispida</i> L.f.	Moraceae
101.	โพขินก	<i>Ficus rumphii</i> Blume	Moraceae
102.	หมากเบน	<i>Flacourtia indica</i> (Burm.f.) Merr.	Flacourtiaceae
103.	ชะมวง	<i>Garcinia cowa</i> Roxb. ex DC.	Clusiaceae
104.	ปัดหิน	<i>Gardenia collinsiae</i> Craib	Rubiaceae
105.	กระมอบ	<i>Gardenia obtusifolia</i> Roxb. ex Hook.f.	Rubiaceae
106.	ว่านจუნนาง, อึ่งเปาะ	<i>Geodorum recurvum</i> (Roxb.) Alston	Orchidaceae
107.	ว่านจუნนาง	<i>Geodorum terrestre</i> (L.) Garay	Orchidaceae
108.	ติงตั่ง	<i>Getonia floribunda</i> (Roxb.) Lam.	Combretaceae
109.	ข่าลิง	<i>Globba annamensis</i> Gagnep.	Zingiberaceae
110.	ดองตั่ง	<i>Gloriosa superba</i> L.	Colchicaceae
111.	ซ้องแมวชน	<i>Gmelina paniculata</i> H.R. Fletcher	Lamiaceae

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์
112.	บานไม่รู้โรยป่า	<i>Gomphrena celosioides</i> Mart.	Amaranthaceae
113.	หญ้าปัด	<i>Grewia abutilifolia</i> Vent. ex Juss.	Malvaceae
114.	ซีกาแดง	<i>Gymnopetalum scabrum</i> (Lour.) W.J. de Wilde & Duyfjes	Cucurbitaceae
115.	อ้วก้ามะหยี่	<i>Habenaria anomaliflora</i> Kurzweil & Chantanaorr.	Orchidaceae
116.	อ้วก้าแก้ว, หญ้ามันปู	<i>Habenaria rostelifera</i> Rchb.f.	Orchidaceae
117.	อ้วก้าระจุก	<i>Habenaria rumphii</i> (Brongn.) Lindl. var. <i>rumphii</i>	Orchidaceae
118.	ขว้าว	<i>Haldina cordifolia</i> (Roxb.) Ridsdale	Rubiaceae
119.	สีฟันคนทา	<i>Harrisonia perforata</i> (Blanco) Merr.	Rutaceae
120.	หญ้าลิ้นงู	<i>Hedyotis diffusa</i> Willd.	Rubiaceae
121.	ขี้ตุน ปอขี้ไก่	<i>Helicteres angustifolia</i> L.	Malvaceae
122.	ปอเต่าไห	<i>Helicteres hirsuta</i> Lour.	Malvaceae
123.	ข้าวจีเล็ก	<i>Helicteres lanceolata</i> A.DC.	Malvaceae
124.	หญ้าวงช้าง	<i>Heliotropium indicum</i> L.	Boraginaceae
125.	หญ้านกยูง	<i>Heliotropium strigosum</i> Willd.	Boraginaceae
126.	ผักตีนนกยูง	<i>Helminthostachys zeylanica</i> (L.) Hook.	Ophioglossaceae
127.	ปอต่อม	<i>Hibiscus glanduliferus</i> Craib	Malvaceae
128.	พุดทุ่ง	<i>Holarrhena curtisii</i> King & Gamble	Apocynaceae
129.	โมกหลวง	<i>Holarrhena pubescens</i> Wall. ex G.Don	Apocynaceae
130.	ต้าง	<i>Hoya kerrii</i> Craib	Apocynaceae
131.	ต้างใหญ่	<i>Hoya pachyclada</i> Kerr	Apocynaceae
132.	ดีเอียน	<i>Hydrolea zeylanica</i> (L.) Vahl	Hydroleaceae
133.	อุโลก ส้มกบ	<i>Hymenodictyon orixense</i> (Roxb.) Mabb.	Rubiaceae
134.	แมงลักคา	<i>Hyptis suaveolens</i> (L.) Poit.	Lamiaceae
135.	เครือปลาสงแดง	<i>Ichnocarpus frutescens</i> (L.) W.T.Aiton	Apocynaceae
136.	หญ้าคา	<i>Imperata cylindrical</i> (L.) P.Beauv.	Poaceae
137.	สะอึก	<i>Ipomoea obscura</i> (L.) Ker Gawl.	Convolvulaceae
138.	เข็มน้ำ	<i>Ixora nigricans</i> R.Br. ex Wight & Arn.	Rubiaceae
139.	จิ้งจ้อผี	<i>Jacquemontia paniculata</i> (Burm.f.) Hallier f.	Convolvulaceae
140.	ไล่ไก่	<i>Jusminum anodontum</i> Gagnep.	Oleaceae
141.	เปราะ	<i>Kaempferia galanga</i> L.	Zingiberaceae

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์
142.	หญ้ารากขาว	<i>Knoxia brachycarpa</i> R.Br. ex Hook.f	Rubiaceae
143.	อินทนิลบก	<i>Lagerstroemia macrocarpa</i> Wall.	Lythraceae
144.	อินทนิลน้ำ	<i>Lagerstroemia speciosa</i> (L.) Pers.	Lythraceae
145.	กุ่ม, มะกอกกั้น	<i>Lannea coromandelica</i> (Houtt.) Merr.	Anacardiaceae
146.	กะตังใบ	<i>Leea indica</i> (Burm.f.) Merr.	Vitaceae
147.	กะตังใบแดง	<i>Leea rubra</i> Blume ex Spreng.	Vitaceae
148.	กะตังใบ	<i>Leea thorelii</i> Gagnep.	Vitaceae
149.	มะหาด	<i>Lepisanthes rubiginosa</i> (Roxb.) Leenh.	Sapindaceae
150.	กระถิน	<i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit	Fabaceae
151.	หญ้านกเค้า	<i>Leucas lavandulifolia</i> Sm.	Lamiaceae
152.	เข็มแดง	<i>Lindernia aculeata</i> (Bonati) T. Yamaz.	Scrophulariaceae
153.	หมากลิ้นน้ำค้าง	<i>Lindernia antipoda</i> (L.) Alston	Scrophulariaceae
154.	ผักอีแฮ	<i>Lindernia ciliata</i> (Colsm.) Pennell	Scrophulariaceae
155.	หญ้ากาบหอย ตัวเมีย	<i>Lindernia crustacea</i> (L.) F.Muell.	Scrophulariaceae
156.	ผักเบี้ยทราย	<i>Lindernia pierreanoides</i> T.Yamaz.	Scrophulariaceae
157.	หญ้าพูสี	<i>Lindernia pusilla</i> (Willd.) Bold	Scrophulariaceae
158.	หมีเหม็น	<i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C.B.Rob.	Lauraceae
159.	สะเดาดิน	<i>Lobelia alsinoides</i> Lam.	Campanulaceae
160.	พญารากดำ	<i>Ludwigia octovalvis</i> (Jacq.) P.H.Raven	Onagraceae
161.	ไทรสงขาว	<i>Marsdenia tenacissima</i> (Roxb.) Moon	Apocynaceae
162.	ผักหวานป่า	<i>Melientha suavis</i> Pierre	Opiliaceae
163.	เส็งเหล็ก	<i>Melochia corchorifolia</i> L.	Malvaceae
164.	พลองเหมือด	<i>Memecylon edule</i> Roxb.	Melastomaceae
165.	พลับปลา	<i>Microcos tomentosa</i> Sm.	Tiliaceae
166.	ขางหัวหมู	<i>Milium velutina</i> (Dunal) Hook.f. & Thomson	Annonaceae
167.	กระพี้จั่น	<i>Millettia brandisiana</i> Kurz	Fabaceae
168.	ปีบ, กาสะลอง	<i>Millingtonia hortensis</i> L.f.	Bignoniaceae
169.	กระท่อมนา	<i>Mitragyna diversifolia</i> (Wall. ex G.Don) Havil.	Rubiaceae
170.	ว่านสากเหล็ก	<i>Molineria latifolia</i> (Dryand. ex W.T.Aiton) Herb. ex Kurz	Hypoxidaceae
171.	ผักตบไทย	<i>Monochoria hastata</i> (L.) Solms	Pontederiaceae
172.	ขาเขียด	<i>Monochoria vaginalis</i> (Burm.f.) C.Presl ex Kunth	Pontederiaceae

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์
173.	ยอบ้าน	<i>Morinda citrifolia</i> L.	Rubiaceae
174.	ยอป่า	<i>Morinda coreia</i> Ham.	Rubiaceae
175.	หญ้าหงอนเงือก	<i>Murdannia gigantea</i> (Vahl) G.Brückn.	Commelinaceae
176.	ว่านแผ่นดินเย็น	<i>Nervilia crociformis</i> (Zoll. & Moritzi) Seidenf.	Orchidaceae
177.	ช่างน้ำว	<i>Ochna integerrima</i> (Lour.) Merr.	Ochnaceae
178.	น้ำใจใคร่	<i>Olax psittacorum</i> (Willd.) Vahl	Olacaceae
179.	ผักค้ำคาว	<i>Oldenlandia ovatifolia</i> (Cav.) DC.	Rubiaceae
180.	เฟิร์นช้อนแดง	<i>Ophioglossum nudicaule</i> L.f.	Ophioglossaceae
181.	เฟิร์นช้อนเขียว	<i>Ophioglossum petiolatum</i> Hook.	Ophioglossaceae
182.	สันตะวาใบพาย	<i>Ottelia alismoides</i> (L.) Pers.	Hydrocharitaceae
183.	เถาคัน	<i>Parthenocissus quinquefolia</i> (L.) Planch.	Vitaceae
184.	กระทกรก	<i>Passiflora foetida</i> L.	Passifloraceae
185.	เข็มป่า	<i>Pavetta indica</i> L.	Rubiaceae
186.	ขี้ฮั่น ฮั่นแดง	<i>Pavonia rigida</i> (Wall. ex Mast.) Hochr.	Malvaceae
187.	นางอ้ว	<i>Pecteilis susannae</i> (L.) Raf.	Orchidaceae
188.	อะราง	<i>Peltophorum dasyrachis</i> (Miq.) Kurz	Fabaceae
189.	เป้ง	<i>Phoenix acaulis</i> Ham.	Arecaceae
190.	ลูกใต้ใบ	<i>Phyllanthus amarus</i> Schumach. & Thonn.	Euphorbiaceae
191.	มะขามป้อม	<i>Phyllanthus emblica</i> L.	Euphorbiaceae
192.	ขางอำไพ	<i>Phyllanthus virgatus</i> G.Forst.	Euphorbiaceae
193.	เกล็ดลิ้นใหญ่	<i>Phyllodium pulchellum</i> (L.) Desv.	Fabaceae
194.	โทงเทง	<i>Physalis angulate</i> L.	Solanaceae
195.	คำเตี้ย	<i>Polygala chinensis</i> L.	Polygalaceae
196.	คำเตี้ยดอกเหลือง	<i>Polygala triflora</i> L.	Polygalaceae
197.	ผักเบี้ยหิน	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Portulacaceae
198.	ขี้ฉ้อกระแต	<i>Premna herbacea</i> Roxb.	Lamiaceae
199.	ประดู่ป่า	<i>Pterocarpus macrocarpus</i> Kurz	Fabaceae
200.	อัคคีทวาร	<i>Rothea serrata</i> (L.) Steane & Mabb.	Lamiaceae
201.	ต้อยติ่งขาว	<i>Ruellia tuberosa</i> L.	Acanthaceae
202.	เนียมต้นปีก	<i>Salomonina longiciliata</i> Kurz	Polygalaceae
203.	จุมูกปลาหลด	<i>Sarcostemma secamone</i> (L.) Bennet	Apocynaceae
204.	ผักหวานบ้าน	<i>Sauropus androgynus</i> (L.) Merr.	Euphorbiaceae
205.	หญ้านาคมบาง	<i>Scleria levis</i> Retz.	Cyperaceae

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์
206.	กรดน้ำ	<i>Scoparia dulcis</i> L.	Scrophulariaceae
207.	ชุมเห็ดเล็ก	<i>Senna occidentalis</i> (L.) Link	Fabaceae
208.	ซีเหล็ก	<i>Senna siamea</i> (Lam.) H.S.Irwin & Barneby	Fabaceae
209.	งา	<i>Sesamum indicum</i> L.	Pedaliaceae
210.	เต็ง	<i>Shorea obtusa</i> Wall.	Dipterocarpaceae
211.	รัง	<i>Shorea siamensis</i> Miq.	Dipterocarpaceae
212.	หญ้าขัดใบป้อม	<i>Sida cordifolia</i> (L.)	Malvaceae
213.	มะค่าแต้, แต้โหล่น	<i>Sindora siamensis</i> Teijsm & Miq.	Fabaceae
214.	มะดุก	<i>Siphonodon celastrineus</i> Griff.	Celastraceae
215.	เขื่องสยาม	<i>Smilax siamensis</i> T.Koyama	Smilacaceae
216.	มะอึ๊ก	<i>Solanum stramonifolium</i> Jacq.	Solanaceae
217.	เถาพันซ้าย	<i>Spatholobus parviflorus</i> (DC.) Kuntze	Fabaceae
218.	เพชรหึงตักกาด	<i>Spirolobium cambodianum</i> Baill.	Apocynaceae
219.	พันจูเขี้ยว	<i>Stachytarpheta jamaicensis</i> (L.) Vahl	Verbenaceae
220.	ว่านเพชรน้อย	<i>Stahlianthus campanulatus</i> Kuntze	Zingiberaceae
221.	หนอนตายอยาก	<i>Stemona aphylla</i> Craib	Stemonaceae
222.	หนอนตายหยาก	<i>Stemona involuta</i> Inthachub	Stemonaceae
223.	หนอนตายหยาก	<i>Stemona tuberosa</i> Lour	Stemonaceae
224.	บัวบก	<i>Stephania pierrei</i> Diels	Menispermaceae
225.	เถาประสังค์	<i>Streptocaulon juvenas</i> (Lour.) Merr.	Apocynaceae
226.	แสลงใจ	<i>Strychnos nux-vomica</i> L.	Loganiaceae
227.	ขึ้นทองพญาบาท	<i>Suregada multiflorum</i> (A.Juss.) Baill.	Euphorbiaceae
228.	ผักแครด	<i>Synedrella nodiflora</i> (L.) Gaertn.	Asteraceae
229.	หว่า	<i>Syzygium cumini</i> (L.) Skeels	Myrtaceae
230.	ท้าวยายม่อม	<i>Tacca leontopetaloides</i> (L.) Kuntze	Taccaceae
231.	ครามป่า	<i>Tephrosia purpurea</i> (L.) Pers.	Fabaceae
232.	ถั่วโหนดยาน	<i>Tephrosia vestita</i> Vogel	Fabaceae
233.	รกฟ้า	<i>Terminalia alata</i> Heyne ex Roth	Combretaceae
234.	สกุณี	<i>Terminalia calamansanai</i> (Blanco) Rolfe	Combretaceae
235.	รสสุคนธ์	<i>Tetracera loureiri</i> (Finet & Gagnep.) Pierre ex Craib	Dilleniaceae
236.	หนามแน่ขาว	<i>Thunbergia fragrans</i> Roxb.	Acanthaceae
237.	รางจืด	<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	Acanthaceae
238.	เถาวัลย์แดง	<i>Toxocarpus villosus</i> (Blume) Decne.	Apocynaceae

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์
239.	พังแหร	<i>Trema orientalis</i> (L.) Blume	Cannabaceae
240.	หางหมาจอก	<i>Uraria crinata</i> (L.) Desv. ex DC.	Fabaceae
241.	หางกระรอก	<i>Uraria lagopodioides</i> (L.) DC.	Fabaceae
242.	หางกระรอก	<i>Uraria rotundata</i> Craib	Fabaceae
243.	สาหร่ายข้าวเหนียว	<i>Utricularia aurea</i> Lour.	Lentibulariaceae
244.	พีพวน	<i>Uvaria rufa</i> Blume	Annonaceae
245.	แฝก	<i>Vetiveria ziznioides</i> (L.) Nash ex Small	Poaceae
246.	โจด	<i>Vietnamosasa ciliata</i> (A.Camus) T.Q.Nguyen	Poaceae
247.	เพ็ก	<i>Vietnamosasa pusilla</i> (A.Chev. & A.Camus) T.Q.Nguyen	Poaceae
248.	โมกมัน	<i>Wrightia pubescens</i> R.Br.	Apocynaceae
249.	แดงนา	<i>Xylia xylocarpa</i> (Roxb.) Taub.	Fabaceae
250.	กระถินทุ่ง	<i>Xyris indica</i> L.	Xyridaceae
251.	กระเทียม	<i>Zingiber barbatum</i> Wall.	Zingiberaceae
252.	ขิงป่า	<i>Zingiber gramineum</i> Noronha ex Blume	Zingiberaceae
253.	ขิงแครง	<i>Zingiber junceum</i> Gagnep.	Zingiberaceae
254.	กระเทียม	<i>Zingiber zerumbet</i> (L.) Roscoe ex Sm.	Zingiberaceae
255.	ตะครอง	<i>Ziziphus cambodiana</i> Pierre	Rhamnaceae

ตารางที่ 2 สรรพคุณสมุนไพรที่พบในป่าของมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
1.	สังกรณี	<i>Barleria strigosa</i> Willd.	Acanthaceae	ทั้งต้นต้มน้ำดื่ม บำรุงกำลัง รากต้มน้ำดื่ม แก้อ่อนใน กระจายน้ำ แก้ไข้ แก้โลหิต กำเดา ดับพิษร้อน ถอนพิษไข้กาฬ ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกขชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
2.	ต้อยติ่งขาว	<i>Ruellia tuberosa</i> L.	Acanthaceae	รากต้มน้ำดื่ม นำไปทำให้เจือจางสามารถกำจัดสารพิษในร่างกายได้ ใช้เป็นยาขับ เลือด ช่วยขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะพิการ ใบใช้เป็นยาถ่ายพยาธิ พอกแก้อาการปวด เมื่อยกล้ามเนื้อ เมล็ดใช้พอกฝีเพื่อดูหนองและลดอาการอักเสบ ใช้พอกแผลเรื้อรัง ช่วยสมานบาดแผล ช่วยอาการแก้ผดผื่นคัน ที่มา: หนังสือพรรณไม้สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เล่ม 5 หนังสือสารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2516 www.medthai.com/ต้อยติ่ง/
3.	หนามแมว	<i>Thunbergia fragrans</i> Roxb.	Acanthaceae	ตำรับยาพื้นบ้านล้านนาจะใช้รากหนามแมว ผสมกับสมุนไพรชนิดอื่น เช่น ราก พญา นำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยารักษาอาการปวดท้องน้อยของผู้ป่วยกามโรค ทั้งต้นใช้ ผสมกับต้นจันทปาปะขาว นำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้ลมพิษ อัมพาต ที่มา: หนังสือสมุนไพรในอุทยานแห่งชาติภาคเหนือ.(พญ.เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ) www.biodiversity.forest.go.th
4.	รางจืด	<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	Acanthaceae	ดอกที่เอากะสรออกแล้ว รับประทานได้โดยนำไปทอดหรือ ผัดน้ำมัน เครื่องต้มน้ำดื่ม แก้โรคเบาหวาน หรือใช้แก้พิษ เช่น พิษจากยาฆ่าแมลง เครื่องนำตำแล้วคั้นเอาน้ำ หรือนำไปตากแห้งแล้วนำมาต้ม ต้มเป็นยาถอนพิษ ใบนำมาทุบแล้วแช่น้ำ ให้เด็กอ่อน

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				อาบแก้ไข้ ใบ นำมาตากแห้ง ใช้ชงดื่มแทนชา ถอนพิษ ทั้งต้นจะมีรสเย็นใช้ถอนพิษ ยาเบื่อเมา หรือใช้ปรุงเป็นยาเขียว ถอนพิษไข้ และพิษทั้งปวง รากและเถา ใช้กินเป็น ยารักษาอาการร้อนในกระหายน้ำรักษาพิษร้อน ราก แก้อักเสบ แก้ปวดบวม ราก เถา และใบ ถอนพิษเบื่อเมา แก้เมาค้าง แก้ประจำเดือนมาไม่ปกติ แก้ปวดหู แก้ปวด ที่มา: www.eherb.hrdi.or.th
5.	บานไม่รู้โรยป่า	<i>Gomphrena celosioides</i> Mart.	Amaranthaceae	ดอกนำมาต้มกับน้ำกินเป็นยาแก้อาการปวดศีรษะ แก้กตาเจ็บ แก้ไอ ไอกรน ระบาย หอบหืด ราก มีสรรพคุณเป็นยาแก้โรคทางเดินปัสสาวะอักเสบ และช่วยขับนิ่ว ต้นมี สรรพคุณเป็นยาแก้กามโรค หนองใน ใช้เป็นยาแก้ระดูขาวของสตรี ที่มา: www.clgc.rdi.ku.ac.th , www.lrp.ac.th , www.ndk.ac.th
6.	พลับพลึง	<i>Crinum wattii</i> Baker	Amaryllidaceae	ใบ จะมีรสเย็น นำไปต้มกินทำให้อาเจียน หรือใช้ใบพันรักษาอาการฟกช้ำ บวม เคล็ด ขัด ยอก แผลง ถอนพิษได้ดี หรือใช้ใบพลับพลึงอย่างเดียว หรืออาจใช้ปนกับ ชนิดอื่นๆ แล้วนำไปตำบริเวณที่ปวด ใช้รักษาอาการปวดศีรษะ อาการบวม และลด อาการไข้ หัว จะมีรสขม ใช้เป็นยาบำรุงกำลัง ขับเสมหะ เป็นยาระบาย ทำให้คลื่นเหียน อาเจียน รักษาโรคที่เกี่ยวกับปัสสาวะ รักษาโรคเกี่ยวกับน้ำดี เมล็ด ใช้เป็นยาบำรุง ยาระบาย ขับเลือดประจำเดือนและขับปัสสาวะ ราก เคี้ยวให้แหลกจนเป็นน้ำ แล้วกลืนเอาแต่น้ำเข้าไป จะทำให้อาเจียน ใช้รักษาพิษ ยางน่อง หรือใช้ตำพอกแผล ที่มา: www.eherb.hrdi.or.th
7.	มะม่วงหาวแมงวัน	<i>Buchanania lanzan</i> Spreng.	Anacardiaceae	ใช้เป็นยารักษาไข้ กามโรค โรคผิวหนัง งูและแมลงป่องกัด ป้องกันแบคทีเรีย ยางและ ราก นำมาบดใช้ทำยาแก้โรคท้องร่วง เมล็ด ทำเป็นยาแก้โรคผิวหนัง เปลือกต้น นำมา

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้อาการอักเสบจากพืชพิษ ที่มา: www.biodiversity.forest.go.th
8.	ชนนไชยใบเล็ก	<i>Buchanania siamensis</i> Miq.	Anacardiaceae	มีสรรพคุณแก้ผดผื่นแดงหรือใช้เปลือกลำต้น ต้มน้ำผสมเกลือแกง อมรักษาโรคนวด ในปาก ที่มา: www.biogang.net
9.	มะกอกกั้น	<i>Lannea coromandelica</i> (Houtt.) Merr.	Anacardiaceae	เปลือกต้น ใช้แก้ปวด รักษาบาดแผล แก้อรอยฟกช้ำ ผลพูปอง รักษาอาการปวดฟัน รักษาโรครื่น รักษาผิวน้ำแข็ง ใช้เป็นยาธาตุ ช่วยทำให้เจริญอาหาร รากหรือเปลือก ต้นนำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้ท้องเสีย แก่นมีรสหวาน มีสรรพคุณช่วยแก้เสมหะ ใบ มีสรรพคุณเป็นยารักษาอาการอักเสบ อาการแผลง และรอยฟกช้ำ สารสกัดน้ำจาก เปลือกต้นสดและผลสดเป็นพิษต่อปลา ที่มา: www.phargarden.com .
10.	นมวัว	<i>Anomianthus dulcis</i> (Dunal) J. Sinclair	Annonaceae	ลำต้นหรือรากนำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาบำรุงน้ำนมขณะอยู่ไฟของสตรี ที่มา: หนังสือสมุนไพรในอุทยานแห่งชาติภาคเหนือ (พญ.เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ) www.bsru.ac.th
11.	นมแมวป่า	<i>Ellipeiopsis ferruginea</i> (Buch.-Ham. ex Hook.f. & Thomson) R.E.Fr.	Annonaceae	ราก นำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้โรคไตพิการ ใช้เป็นยารักษาโรคเกี่ยวกับลำไส้เล็ก มี ฤทธิ์ต่อต้านเซลล์มะเร็ง ที่มา: หนังสือสมุนไพรไทย เล่ม 1. (ดร.นิจิตริ เรื่องรังษี, ธวัชชัย มังคละคุปต์) www.dnp.go.th/botany
12.	ขางหัวหมู	<i>Milusa velutina</i> (Dunal) Hook.f. & Thomson	Annonaceae	น้ำจากเปลือกใช้ชะล้างแผล ห้ามเลือด แก้ท้องร่วง แก้บิด อมแก้ปวดฟัน แก้กลิ่นเป็น ฝ้า ราก ต้มน้ำดื่มแก้ปวดหลังปวดเอว ที่มา: www.qsb.org

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				www2.egat.co.th
13.	พีพวน	<i>Uvaria rufa</i> Blume	Annonaceae	เนื้อไม้และราก แก้ไข้กลับไข้ซ้ำ ต้มกินแก้ไข้เนื่องจากกินของแสลง ราก แก้ผอมแห้ง สำหรับสตรีที่อยู่ไฟไม่ได้หลังการคลอดบุตร ใช้เป็นยากระตุ้นการคลอด บำรุง น้่านม รากและเนื้อไม้ รักษาอาการไข้ไม่สม่ำเสมอ ผล แก้เม็ดผื่นคันตามตัว เป็นยา เย็นถอนพิษ ผลสุก บดกับน้ำ ทาแก้ผดผื่นคัน รักษาโรคหิด ที่มา: www.phargarden.com
14.	ส้มลม	<i>Aganonerion polymorphum</i> Pierre ex Spire	Apocynaceae	ราก แก้ลม แก้ไข้ใน แก้ไข้ ขับเสมหะ และโลหิต ต้มน้ำดื่ม แก้โรคกระเพาะ ช่วย ขับ ลำต้น ต้มน้ำดื่มแก้ลมวิงเวียน ที่มา: www.phargarden.com
15.	โมกเครือ	<i>Amphineurion marginatum</i> (Roxb.) D.J.Middleton	Apocynaceae	เถา มีรสเฝื่อนฝาด ใช้ทาฝี แก้เมื่อยขบ แก้ผดผื่นคัน ราก ต้มดื่มแก้โรคทางเดิน ปัสสาวะ แก้ไตและตับพิการ บำรุงกำลังตอนฟื้นไข้ ช่วยเจริญอาหาร เป็นยาระบาย ขับระดู ยอด ใช้แก้ท้องเสีย ยอดอ่อน ต้มในน้ำให้เด็กที่มีอาการเบื่ออาหาร ที่มา: www.phargarden.com
16.	รัก	<i>Calotropis gigantea</i> (L.) Dryand.	Apocynaceae	ดอกมีรสเฝื่อน สรรพคุณช่วยทำให้เจริญอาหาร ช่วยแก้กลากเกลื้อน ช่วยแก้อาการไอ อาการหวัด แก้หอบหืด เปลือก รากมีสรรพคุณช่วยขับเสมหะได้ ขับเหงื่อ ช่วยทำให้อาเจียน ต้นมีรสเฝื่อนขม มีสรรพคุณช่วยบำรุงทวารทั้งห้า น้ำยางจากต้นใช้รักษาโรคเรื้อน ช่วยแก้ริดสีดวงในลำไส้ ใบ มีสรรพคุณเป็นยาแก้ริดสีดวงทวาร ที่มา: หนังสือสมุนไพรไทย เล่ม 1 (ดร.นิจศิริ เรืองรังษี, ธวัชชัย มังคละคุปต์) www.medplant.mahidol.ac.th/tpex/ www1.medthai.com
17.	จุกโรหิณี	<i>Dischidia major</i> (Vahl)	Apocynaceae	ทั้งต้น รสฝาดสุขุม ต้มน้ำดื่ม แก้ปวดท้อง เนื่องจากโรคกระเพาะอาหาร

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
		Merr.		อึกเสบ ใบ รสฝาดสุขุม ใช้เป็นยาฝาดสมาน แก้ท้องร่วง แก้ท้องเดิน แก้บิด แก้ อาเจียน แก้ปวดเบ่ง มูกเลือด เสมหะผิดปกติ ใช้ภายนอกเป็นยาสมานแผล ราก รส ฝาดสุขุม แก้ท้องร่วง แก้อาเจียน แก้บิด แก้ปวดเบ่ง แก้เสมหะพิการ สมานแผล แก้ ไข้เพื่อโลหิต แก้ลมปลายไข้ ใช้ภายนอกเป็นยาฝาดสมาน นำรากมาเคี้ยวกับพลู เป็น ยาแก้ไอ ที่มา: www.phargarden.com
18.	พุดทุ่ง	<i>Holarrhena curtisii</i> King & Gamble	Apocynaceae	ราก ต้มน้ำดื่ม แก้บิด ถ่ายเป็นมูกเลือด แก้ท้องเสีย หรือผสมรากตัวขน ต้มน้ำดื่มแก้ ผิวดำแดง ต้น และราก มีรสร้อน ใช้ขับเลือดและหนองให้ตก ขับลม กระจายเลือด ขับพยาธิ เปลือกและราก แก้อาการท้องร่วง ที่มา: www.phargarden.com
19.	โมกหลวง	<i>Holarrhena pubescens</i> Wall. ex G.Don	Apocynaceae	เปลือกต้น มีรสร้อนขมฝาด มีสรรพคุณแก้บิด(ปวดเบ่ง มีมูกหรืออาจมีเลือดด้วย) เป็นยาเจริญอาหาร แก้เสมหะเป็นพิษ บำรุงธาตุทั้งสี่ให้เจริญ ประุงเป็นยาแก้ โรคเบาหวาน แก้ไข้จับสั่น ต้มน้ำดื่ม ช่วยระงับอาการปวดกล้ามเนื้อ หากใช้มาก เกินไปจะทำให้นอนไม่หลับ ปั่นป่วนในท้อง เปลือกต้นแห้ง ปั่นละเอียดทาตัว แก้โรค ท้องมาน แก้เสมหะเป็นพิษ ประุงเป็นยาแก้เบาหวาน แก้ไข้จับสั่น ใบ มีรสฝาดเมา ขับ น้ำนม ช่วยระงับอาการปวดกล้ามเนื้อ ใช้เป็นยาขับพยาธิในท้อง รักษาหลอดลม อึกเสบ ฝี และแผลพุพอง ดอก เป็นยาถ่ายพยาธิ ฝัก มีรสฝาด ขม แก้กสันนิบาตหน้า เพลิง เมล็ด มีรสฝาดขม เป็นยาฝาดสมาน ขับลม ใช้แก้ไข้ ท้องเสีย แก้บิด ช่วยถ่าย พยาธิในลำไส้เล็ก และรักษาโรคผิวหนัง แก่น มีรสฝาดเมา แก้โรคผิวหนัง แก้กกลาก เกลื้อน ราก มีรสร้อน เป็นยาขับโลหิตระดู เปลือกต้นและน้ำมันจากเมล็ด ใช้รักษา โรคท้องร่วง เปลือกหรือใบ ต้มผสมน้ำอาบรักษาโรคหิด

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				ที่มา: www.phargarden.com
20.	ต่าง	<i>Hoya kerrii</i> Craib	Apocynaceae	ใบ ภายนอก รักษาบาดแผล บวม รูมาตอยด์ ข้ออักเสบ ช่วยสมานแผลและห้ามเลือด และใช้ภายใน รักษาสมองอักเสบ โรคปอดบวม และอัมพาตอักเสบ ใบสด อังไฟให้ ร้อน นาบแก้อาการบวมตามข้อ ต้นและใบ ต้มน้ำดื่ม แก้เบาหวาน น้ำยางขาว ใช้ทา แผลสด เช่นแผลมีดบาด ช่วยสมานแผล ที่มา: www.phargarden.com
21.	ต่างใหญ่	<i>Hoya pachyclada</i> Kerr	Apocynaceae	ใบ นำมาอังไฟแล้วใช้นาบที่ข้อเป็นยาบรรเทาอาการปวดบวมตามข้อ ที่มา: หนังสือสมุนไพรพื้นบ้านล้านนา. (ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์ คณะเภสัช ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล)
22.	เครือปลาแดง	<i>Ichnocarpus frutescens</i> (L.) W.T.Aiton	Apocynaceae	ทั้งต้น ช่วยแก้อาการเพื่อคลั่ง แก้ตาบอดกลางคืน แก้ลิ้นอักเสบ แก้อาการเลือดออก ที่เหงือก ใช้เป็นยาแก้ไอ แก้บิด ใช้แก้เนื้องอกในช่องท้อง ใช้เป็นยาแก้ปัสสาวะเป็น เลือด ราก เป็นยาเย็น มีสรรพคุณเป็นยาขับปัสสาวะ แก้นิวในกระเพาะปัสสาวะใช้ เป็นยาแก้อาหารไม่ย่อย แก้โรคผิวหนัง ใบ ใช้เป็นยาแก้อาการปวดศีรษะ ช่วยป้องกัน ฟันผุ ใช้เป็นยาแก้บาดแผล ที่มา: www.phargarden.com
23.	ไทรสงขาว	<i>Marsdenia tenacissima</i> (Roxb.) Moon	Apocynaceae	ราก ต้มน้ำดื่มหรือผสมน้ำผึ้งปรุงเป็นยาลูกกลอนรับประทาน บำรุงกำลัง บำรุงเลือด แก้ปวดเมื่อย เจริญอาหาร ต้มน้ำหรือดองเหล้าดื่ม เป็นยาบำรุงร่างกาย ที่มา: 100 พรรณพฤกษา คู่มือเก็บยา 1 (พระชาติรี อุปปลวณโณ) www.biogang.net
24.	จุมูกปลาหลด	<i>Sarcostemma secamone</i> (L.) Bennet	Apocynaceae	ทุกส่วนของต้นจุมูกปลาหลดเป็นพืชสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคมะเร็งทั้งเถา มีรสขมเย็น เด็ดเอามาต้มน้ำดื่ม ใช้แก้ปวดคอแก้คอเจ็บ รากมีรสขมเย็น ใช้ต้มน้ำดื่มเป็นยารักษา

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				โรคดีซ่าน ตัวเหลือง ตาเหลือง ใบและเถามีรสขม กลิ่นเหม็นเขียว ใช้คั้นเอาน้ำดื่มช่วยลดความร้อนในร่างกาย เป็นยาแก้ไข้ น้ำยางจากต้นเป็นยางที่มีสารบางอย่าง มีรสขม เย็น สามารถนำมาใช้ชำระล้างแผลที่เป็นหนองได้ ที่มา : medthai www. medthai.com
25.	เถาประสังข์	<i>Streptocaulon juvenas</i> (Lour.) Merr.	Apocynaceae	ทั้งต้นนำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาบำรุงกำลัง ใช้รากเถาประสังข์เป็นยารักษาคนผอมเหลือง ชิดเซียวไม่มีกำลัง ที่มา: medthai www. medthai.com
26.	เถาวัลย์แดง	<i>Toxicarpus villosus</i> (Blume) Decne.	Apocynaceae	เถา มาจักรสาน ทำลอบ มุงหลังคาบ้านยอด ใบ เข้าเครื่องยา แก้วโรคกษัย ยาอายุวัฒนะ ทั้งต้น เช่น ราก ลำต้น ดอก ใบ ผล 5 ต้มกินเป็นน้ำชา แก้วโรคกษัย ที่มา: สมุนไพรสามร้อยยอด www.สมุนไพรสามร้อยยอด.com
27.	โมกมัน	<i>Wrightia pubescens</i> R.Br.	Apocynaceae	เปลือกต้นเป็นยาช่วยทำให้เจริญอาหาร ดอกมีรสจืด เป็นยาระบาย ใบมีรสเย็น ใช้เป็นยาแก้ท้องมาน รากมีรสร้อน ช่วยแก้ลม แก้ลมที่เกิดเรื้อรัง ที่มา : medthai www. medthai.com
28.	อีลอก	<i>Amorphophallus napiger</i> Gagnep.	Araceae	หัวมีสรรพคุณช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือดใช้เป็นยากัดเสมหะ ช่วยลดระดับคอเลสเตอรอล ที่มา : medthai www. medthai.com

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
29.	บุก	<i>Amorphophallus paeoniifolius</i> (Dennst.) Nicolson	Araceae	หัวบุกมีรสเผ็ดช่วยลดระดับน้ำตาลในเส้นเลือดใช้เป็นยาแก้เสมหะ ละลายเสมหะ ราก ช่วยแก้ริดสีดวงทวาร ที่มา : medthai www. medthai.com
30.	สามสิบ, ผักชีข้าง	<i>Asparagus racemosus</i> Willd.	Asparagaceae	รากสามสิบมีรสเผื่อนเย็น มีสรรพคุณเป็นยาบำรุงกำลังผลมีรสเย็น ใช้ปรุงเป็นยาแก้พิษไข้ซึ่งช่อกับมีสรรพคุณเป็นยาระบายทั้งต้นหรือรากนำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้ ตกเลือด ที่มา : medthai www. medthai.com
31.	กะเม็ง	<i>Eclipta prostrata</i> (L.) L.	Asteraceae	ต้นกะเม็งใช้เป็นยาบำรุงเลือดรากใช้ต้มเอาแต่น้ำกิน ช่วยแก้โรคโลหิตจางใบช่วยแก้หวัด อาการน้ำมูกไหลของทารก ที่มา : medthai www. medthai.com
32.	ผักแครด	<i>Synedrella nodiflora</i> (L.) Gaertn.	Asteraceae	ทั้งต้นใช้ตำพอกศีรษะแก้อาการปวดศีรษะใบนำมาคั้นเอาน้ำใช้เป็นยาแก้อาการปวดท้องทั้งต้นใช้ปรุงเป็นยาทาแก้โรคไขข้ออักเสบ ที่มา : medthai www. medthai.com
33.	แคขาว, แคนา	<i>Dolichandrone serrulata</i> (Wall. ex DC.) Seem.	Bignoniaceae	รากมีรสเย็น ช่วยบำรุงโลหิตเมล็ดใช้เป็นยาแก้อาการปวดประสาทดอกช่วยในการนอนหลับใบนำมาต้มกับน้ำเป็นยาบ้วนปากเปลือกต้นช่วยแก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ ที่มา : medthai www. medthai.com

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
34.	ปีบ, กาสะลอง	<i>Millingtonia hortensis</i> L.f.	Bignoniaceae	ดอกมีสรรพคุณเป็นยาบำรุงกำลังรากช่วยบำรุงปอดดอกใช้เป็นยารักษาไซนัสอักเสบ ใบใช้ฆวนเป็นบุหรี่ยสูบแทนฝิ่น เพื่อช่วยขยายหลอดลมและรักษาอาการหอบหืดได้เช่นกัน ที่มา : medthai www. medthai.com
35.	หญ้าวงช้าง	<i>Heliotropium indicum</i> L.	Boraginaceae	น้ำจากใบหญ้าวงช้างมีสรรพคุณช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือดทั้งต้นใช้เป็นยาแก้โรคชักในเด็กใบสดนำมาตำให้ละเอียดคั้นเอาแต่น้ำใช้เป็นยาหยอดหูโรคสดนำมาตำคั้นเอาแต่น้ำใช้หยอดตาแก้ตาอักเสบ ตาเจ็บ ตาฟาง ตามัวเมื่อดจะใช้เป็นยารักษาอาการเจ็บปวดของกระเพาะอาหาร ที่มา : medthai www. medthai.com
36.	สร้อยจันทร์	<i>Burmannia coelestis</i> D.Don	Burmanniaceae	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่ม บำรุงโลหิตหลังการอยู่ไฟ ผสมน้ำผึ้งปรุงเป็นยาลูกกลอน รับประทานแก้อัมพฤกษ์ อัมพาต หรือนำมาต้มดื่มเป็นยาบำรุงกำลัง นำทั้งต้นมาขยำและวางไว้ที่เล็บมือ แก้โรคเล็บออกดอก ที่มา: phargarden www.phargarden.com
37.	สะเดาดิน	<i>Lobelia alsinoides</i> Lam.	Campanulaceae	ใบรับประทานเป็นผักสด รสชาติ มัน ผาด กิ่งและลำต้นเป็นยาสมานแผลลำไส้ ที่มา:สำนักงานความหลากหลายทางชีวภาพด้านป่าไม้ กรมป่าไม้ biodiversity.forest.go.th

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
38.	พังแหร	<i>Trema orientalis</i> (L.) Blume	Cannabaceae	แก่นหรือรากใช้ฝนกับน้ำกินเป็นยาเย็น แก้อาการร้อนในกระหายน้ำเปลือกต้นและใบใช้เป็นยาแก้ไข้มาลาเรีย บรรเทาอาการปวดกล้ามเนื้อและกระดูกอักเสบและกิ่งใช้เป็นยาชงแก้ไข้ ใช้กั้วปากแก้อาการปวดฟันผลและดอกใช้ทำเป็นยาชงสำหรับเด็ก เพื่อรักษาหลอดลมอักเสบ ปวดบวม เยื่อหุ้มปอดอักเสบ ที่มา : medthai www. medthai.com
39.	หนามเกาะไก่	<i>Capparis flavicans</i> Kurz	Capparaceae	ใช้เนื้อไม้ โดยการแกะเอาเนื้อไม้ดิบหรือตากแห้งก็ได้ นำมาบดให้เป็นผงทำให้เป็นควั่นใช้สูดแก้อาการวิงเวียนศีรษะ ใบใช้รับประทานเป็นยาขับน้ำนมของสตรี มีประโยชน์สำหรับหญิงที่คลอดบุตรแต่มีน้ำนมไม่มากหรือมีความต้องการที่จะขับน้ำนมออก ที่มา : medthai www. medthai.com
40.	ชูชี	<i>Capparis micracantha</i> DC.	Capparaceae	ทั้งต้นมีรสขื่นปร่า ใช้เป็นยาแก้ไข้ รากและใบช่วยกระทุ้งพิษไข้หัว (อาการไข้ร่วมกับผื่นหรือตุ่ม เช่น เหือด หัด อีสุกอีใส) ผลใช้รักษาโรคที่เกิดในลำคอ แก้อาการเจ็บคอ คออักเสบเมลิคินามาคว้เป็นยาแก้ไข้ ที่มา : medthai www. medthai.com
41.	หมากแตก	<i>Celastrus paniculatus</i> Willd.	Celastraceae	ใบมีฤทธิ์ในการกระตุ้นประสาท ด้วยการนำใบมาต้มหรือคั้นเอาแต่น้ำกินสารสกัดด้วยน้ำมันจากเมล็ดสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในด้านความจำได้ ผลช่วยบำรุงโลหิต แก่นใช้เป็นยารักษาวิณโรคลำต้นนำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาขับปัสสาวะเถารับประทานเป็นยาแก้ไข้ลงท้องหรืออาการท้องเดิน

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				ที่มา : medthai www. medthai.com
42.	มะตุ๊ก	<i>Siphonodon celastrineus</i> Griff.	Celastraceae	รากมีรสขมเมา ใช้รับประทานเป็นยาบำรุงกระดูก ดับพิษในกระดุกลำต้นมะตุ๊ก นำมาตากแห้งผสมกับลำต้นฮ่อสะพานควาย, ข้าวหลามดง, ตานเหลือง, มะต้นขอ, ม้ากระทืบโรง, หัวยาข้าวเย็น, แก่นฝาง, โดไม่รู้ล้ม และเปลือกลำต้นนางพญาเสือโคร่ง นำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาบำรุงกำลัง แก้อาการปวดเมื่อย ที่มา : medthai www. medthai.com
43.	ผักเสี้ยน	<i>Cleome gynandra</i> L.	Cleomaceae	รากผักเสี้ยนใช้ตำรับประทานเป็นยาแก้ไข้ทั้งต้นช่วยแก้ไข้ตรีโทษใบผักเสี้ยนช่วยแก้อาการปวดหูเมล็ดผักเสี้ยนช่วยขับพยาธิไส้เดือน ที่มา : medthai www. medthai.com
44.	ผักเสี้ยนผี	<i>Cleome viscosa</i> L.	Cleomaceae	ทั้งต้นช่วยเจริญธาตุไฟในร่างกาย ราก และ เมล็ดใช้เป็นยากระตุ้นหัวใจ ถ้ามีอาการปวดศีรษะให้ใช้ใบสดนำมาตำแล้วพอก เมล็ดนำมาต้มหรือชงเป็นชาใช้ดื่มช่วยขับเสมหะได้ ดอกช่วยฆ่าพยาธิผิวหนังและพยาธิต่าง ๆ ที่มา : medthai www. medthai.com
45.	ตัวแดง, ตัวเกลี้ยง	<i>Cratoxylum</i> <i>cochinchinense</i> (Lour.) Blume	Clusiaceae	ยอด ใบอ่อน ดอก และ เถาช่วยบำรุงโลหิต ฟอกโลหิตเปลือกต้นนำมาต้มกับน้ำกิน แก้อาการปวดศีรษะและไข้ ใช้ต้มกับน้ำกินเป็นยาแก้อาการปวดท้องแน่นและลำต้น ใช้แช่กับน้ำดื่ม ช่วยแก้ปวดงเลียด หรืออาการเลือดไหลไม่หยุดต้นและยางจากเปลือกต้น ใช้ทาแก้อาการคันน้ำยางจากต้น ใช้ทารักษารอยแตกของสันเท้าได้

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				ที่มา : medthai www. medthai.com
46.	ตี้ว	<i>Cratoxylum formosum</i> (Jack) Dyer	Clusiaceae	ที่ตำรายาไทยใช้ ราก ขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะขัด โดยผสมรวมกับหัวแห้วหมู ราก ปลาไหลเผือก ต้มน้ำดื่ม วันละ 3 ครั้ง ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
47.	ชะมวง	<i>Garcinia cowa</i> Roxb. ex DC.	Clusiaceae	ใบหรือผล รสเปรี้ยว เป็นยาระบาย แก้ไข้ กระจายน้ำ กัดฟอกเสมหะ แก้ธาตุพิการ ราก มีรสเปรี้ยว แก้ไข้ตัวร้อน แก้บิด แก้เสมหะ ที่มา: สมุนไพรดอกคอม www.samunpri.com
48.	ตองดึง	<i>Gloriosa superba</i> L.	Colchicaceae	ราก น้ำต้มรากกินแก้ตับอักเสบ ตัน มี oleoresins, ใช้ทาแผลภายนอก , โดยประสม กับมหาหิงค์ และน้ำมันมะพร้าวก็ได้ ใบ ถ้าใบกินกับน้ำปูนใส, แก้บิดและถ่ายเป็นมูก เลือด ที่มา: สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) https://eherb.hrdi.or.th
49.	ติ่งตั้ง	<i>Getonia floribunda</i> (Roxb.) Lam.	Combretaceae	ราก ต้มน้ำดื่ม แก้กามโรค ลำต้นและราก ผสมกับ ลำต้นเปล้าลมต้น ลำต้นเปล้าลม เครือ ลำต้นรางแดง ลำต้นแหนเครือ ลำต้นบอระเพ็ด ลำต้นหนาด ต้มน้ำดื่ม แก้ปวด เมื่อย ใบ แก้แผลเรื้อรัง นำใบตำให้ละเอียดผสมกับเนยทาแผล ที่มา:ฐานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี http://www.phargarden.com

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
50.	รกฟ้า	<i>Terminalia alata</i> Heyne ex Roth	Combretaceae	ราก ใช้ขับเสมหะ เปลือก นำไปต้มน้ำกินรักษาอาการท้องร่วง อาเจียน ขับปัสสาวะ บำรุงหัวใจ ใช้ภายนอกเป็นยาห้ามเลือด และใช้ชะล้างบาดแผล ที่มา: สมุนไพรดอทคอม www.samunpri.com
51.	สกุณี	<i>Terminalia calamansanai</i> (Blanco) Rolfe	Combretaceae	เปลือกต้น : แก้ตกเลือด แก้ตานซางในเด็ก ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกขชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
52.	ผักปลาบ	<i>Cyanotis axillaris</i> (L.) D.Don ex Sweet	Commelinaceae	ลำต้น ผสมสมุนไพรอื่น ต้มน้ำดื่ม แก้ไอมีน้ำมูกขึ้น ชาวเขาเผ่าอีโก้และแม้วใช้ ลำต้น ใบ ทั้งต้น ต้มน้ำทาแก้ผื่นคัน โรคผิวหนัง หูด แก้ปวดหู หูอักเสบ รักษาแผลสด แผลถลอก และใช้ห้ามเลือด ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกขชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
53.	จิงจ้อ	<i>Aniseia martinicensis</i> (Jacq.) Choisy	Convolvulaceae	ราก เป็นยารุ แก่พิษแมลงป่องและพิษงู เป็นยาถ่ายอ่อนๆ สำหรับคนที่ท้องผูกเป็นประจำ เป็นยาแก้ไข้ ขับปัสสาวะ แก่โรคปวดข้อ ไซซ้ออักเสบ ลำต้น เผาไฟใช้นาบท้องภายหลังคลอดบุตร แก่อาการจุกเสียด เถา รสร้อน แก้บวม ลมพรรตึก แก้เสมหะ โลหิตกำเดา ช่วยย่อยอาหาร ที่มา: สมุนไพรดอทคอม www.samunpri.com
54.	หูน	<i>Argyreia osyrensis</i> (Roth) Choisy	Convolvulaceae	ราก รักษาโรคไตพิการ บำรุงน้ำนม แก้ผิวดำแดง เปลือก ใช้เป็นส่วนผสมเครื่องยา บำรุงกำลังร่างกาย และใช้เปื้อปลา เปลือกต้น รสเมา แก้เส้นเอ็นพิการ แก้ปวดเมื่อย และแก้เหน็บชา ตามปลายมือปลายเท้า เปลือกต้น เข้ายาบำรุงร่างกาย โดยใช้ราก

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				1-2 กำมือ ต้มดื่มต่างน้ำ แก้ไตพิการ (โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินปัสสาวะ มีปัสสาวะขุ่นข้น เหลืองหรือแดง มักมีอาการแน่นท้อง กินอาหารไม่ได้) เปลือกต้นใช้เบื่อปลา ทั้งต้น และรากแห้ง ต้มแก้ซาง ที่มา:ฐานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี www.phargarden.com
55.	สะอึก	<i>Ipomoea obscura</i> (L.) Ker Gawl.	Convolvulaceae	ใช้ใบตำพอก ช่วยบรรเทาอาการปวดศีรษะ ที่มา:ยาสมุนไพรไทย หมอยาไทย www.thaiherbalmed.com
56.	จิ้งจ้อผี	<i>Jacquemontia paniculata</i> (Burm.f.) Hallier f.	Convolvulaceae	เถา รสร้อน ปรงเป็นยาแก้บวม แก้พรรตึก กระตุ้นลำไส้ให้ช่วยย่อยอาหาร แก้เสมหะ โลหิตและกำเดา ใบ ตำเป็นยาพอกแผลไฟไหม้ หรือน้ำร้อนลวก เป็นยาพอกแผล ในประเทศอินโดนีเซียตำผสมขมิ้นพอกแก้เท้าแตก เมล็ด เป็นยาระบายขับน้ำเหลืองเสีย ในคนที่เป็นโรคผิวหนัง ยางจากราก เป็นยารู ที่มา: สมุนไพรดอกคอม www.samunpri.com
57.	เอื้องหมายนา	<i>Costus speciosus</i> (Koen.) Sm.	Costaceae	เหง้า รสขมเมา ขับปัสสาวะ แก้บวมน้ำ แก้ตกขาว แก้โรคติดเชื้อในทางเดินปัสสาวะ แก้แผลหนอง อักเสบ บวม ช้ำพยาธิ เป็นยาถ่ายพยาธิ เหง้าสดมีพิษมากถ้าใช้ในปริมาณมาก จะทำให้ท้องร่วง อาเจียนอย่างรุนแรง ต้องทำให้สุกก่อนนำมากิน ราก รสขมเมา ขับพยาธิ ขับเสมหะ แก้ไอ แก้โรคผิวหนัง ทั้งต้น สมานมดลูก รักษาอาการปวดมวนในท้อง โรคกระเพาะอาหาร ท้องผูก ถ่ายเป็นเลือด

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				ที่มา: สมุนไพรดอกคอม www.samunpri.com
58.	ขี้กาแดง	<i>Gymnopetalum scabrum</i> (Lour.) W.J. de Wilde & Duyfjes	Cucurbitaceae	ผล เป็นยาถ่ายอย่างแรง มีฤทธิ์แรงกว่าเถา แก้ตับปอดพิการ เถา รสขม บำรุงน้ำดี ถ่ายล้างโทษเสมหะให้ตก และดับพิษเสมหะโลหิตตราก ใช้เป็นยาแก้ไข้ ที่มา: สมุนไพรดอกคอม www.samunpri.com
59.	ปรง	<i>Cycas circinalis</i> L.	Cycadaceae	ดอก รสเผ็ด บำรุงร่างกายให้สมบูรณ์ แก้ลมดีและเสมหะพิการ บำรุงธาตุ หัว นำมาฝนปรุกับสุรา แก้ฟกบวม รักษาแผลเรื้อรัง แก้แผลกาย ใช้เป็นยาสมาน แผลได้ดีมาก ต้น ตำหรือบด สระผมรักษารากผม ที่มา: สมุนไพรดอกคอม www.samunpri.com
60.	กกทราย	<i>Cyperus iria</i> L.	Cycadaceae	ตำราสรรพคุณยาโบราณว่าหญ้าร้างกาทั้งต้นมีรสเผ็ดร้อน ต้มน้ำดื่มเป็นยาบำรุงธาตุ บำรุงร่างกาย สมานแผล และว่าหัวมีรสเผ็ดหอม มีสรรพคุณเป็นยาลดไข้ ขับลม บำรุงธาตุ ที่มา: จากตำราพระโอสถพระนารายณ์ www.vichakaset.com
61.	หญ้าคมบาง	<i>Scleria levis</i> Retz.	Cycadaceae	ผล นำไปผสมกับข้าวเปลือก โปรงให้ไก่กิน ทำให้ไก่ออกไข่มาก ที่มา: สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) https://eherb.hrdi.or.th

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
62.	ล้านดิน	<i>Dillenia hookeri</i> Pierre	Dilleniaceae	แก้แค้น แก้ซางเด็ก แก้โรคคชชัย แก้โรคกระเพาะปัสสาวะพิการ ที่มา: ศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร www.doa.go.th
63.	ล้านใหญ่	<i>Dillenia obovata</i> (Blume) Hoogland	Dilleniaceae	เปลือกต้น ต้มน้ำดื่มแก้ท้องเสีย เคี้ยวช่วยให้เหงือกและฟันกระชับแน่น ที่มา: ไทยเกษตรศาสตร์ www.thaikasetsart.com
64.	ล้านโตเต้	<i>Dillenia parviflora</i> Griff.	Dilleniaceae	ราก แขน้ำต้มน้ำ แก้อาการท้องเสีย แก่นหรือราก ฝนน้ำกิน แก้ไข้ ผลสุก รสเปรี้ยว นำมาปรุงรสอาหาร ที่มา:ฐานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี www.phargarden.com
65.	รสสุคนธ์	<i>Tetracera loureiri</i> (Finet & Gagnep.) Pierre ex Craib	Dilleniaceae	ดอก รสหอมขม เข้ายาหอมบำรุงหัวใจ แก้ลมวิงเวียน แก้อ่อนเพลีย มักใช้คู่กับเถาอร คนธ์ ใบ รักษาโรคหิด ตำพอกใช้เป็นยาแก้ผื่นคัน ต้มดื่มใช้เป็นยาแก้ตกเลือดภายในปอด อมแก้แผลในปากน้ำเลี้ยงจากต้น ผสมต้นหอมใช้รักษาฝีหนอง ที่มา: สมุนไพรดอทคอม www.samunpri.com
66.	กลอย	<i>Dioscorea hispida</i> Dennst. var. <i>hispida</i>	Dioscoreaceae	ตำรายาไทย ใช้ หัวใต้ดิน แก้เถาตาน (อาการแข็งเป็นลำในท้อง) หุงเป็นน้ำมันใส่ แผล กัดผ้า กัดหนอง ราก บดผสมกับน้ำมันมะพร้าว ใบยาสูบ ใบลำโพงหรือพริก ใช้ ทาหรือพอกฆ่าหนอนในแผลสัตว์เลี้ยง หัว ตากแห้ง ปรุงเป็นยาแก้ไอหรือแก้เสีย ขับ ปัสสาวะ แก้ปวดตามข้อ ฟีมะม่วง โรคซิฟิลิส ที่มา:ฐานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				www.phargarden.com
67.	ยางกราด สะแบง	<i>Dipterocarpus intricatus</i> Dyer	Dipterocarpaceae	เปลือก น้ำต้มเปลือกใช้ทาถูนิ้วด แก้วปวดข้อ ยางไม้ ใส่แผล รักษาแผล และโรคเรื้อน กินแก้โรคหนองใน ดอกอ่อน รับประทานสดกับน้ำพริก ที่มา: ฐานข้อมูลสมุนไพรไทยเขตอีสานใต้ www.phargarden.com
68.	พลวง, กุง	<i>Dipterocarpus tuberculatus</i> Roxb.	Dipterocarpaceae	ใช้ ใบ ต้มน้ำผสมเกลือ อมแก้ปวดฟัน ฟันโยกคลอน ใบและยางกินเป็นยาตัดลูก (ไม่ให้มีบุตรอีก) น้ำมันยาง สมานแผล แก้วหนอง ขับเสมหะ ขับปัสสาวะ รักษาแผล ในทางเดินปัสสาวะ แก้วตกขาว ยาพื้นบ้านใช้ เปลือกต้น ต้มน้ำดื่มแก้ท้องเสีย ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
69.	เต็ง	<i>Shorea obtusa</i> Wall.	Dipterocarpaceae	เรซินที่ได้จากต้นไม้เป็นยาปฏิชีวนะ ใช้ในการรักษาบาดแผลแผล และใช้เป็นยาแก้ โรคบิด เปลือก ใช้รักษาโรคมะเร็ง ที่มา: www.tropical.theferns.info
70.	รัง	<i>Shorea siamensis</i> Miq.	Dipterocarpaceae	เปลือก ใช้แก้โรคท้องร่วง ใบใช้ตำพอก รักษาแผลพุพอง ต้มใบน้ำอาบ แก้วอาการ วิงเวียนศีรษะ ที่มา: ฐานข้อมูลสมุนไพรไทยเขตอีสานใต้ www.phargarden.com
71.	จอกบัว	<i>Drosera burmanni</i> Vahl	Droseraceae	ทั้งต้นแห้ง ดอกแห้งต้ม แก้วท้องมาน ทั้งต้นสด ขยี้ทาแก้กลากเกลื้อน ไฟลามทุ่ง งูสวัด ใช้ทั้งต้น ประุงยาแก้ปวด ต่อมาน้ำเหลืองอักเสบ แก้วไข้มาลาเรีย ที่มา: ฐานข้อมูลสมุนไพรไทยเขตอีสานใต้ www.phargarden.com

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
72.	หญ้าน้ำค้าง	<i>Drosera indica</i> L.	Droseraceae	ทั้งต้นแห้ง ดอกเหล้าดื่ม แก้ท้องมาน และตับอักเสบ ใช้ ทั้งต้นสด ขยี้ทาแก้กลาก เกลื้อน ทั้งต้น ต้มน้ำดื่ม บำรุงธาตุ ใบ ต้มน้ำดื่ม บำรุงหัวใจ ขับระดู ขับพยาธิ แก้ตับ อักเสบ ใช้ภายนอกแก้กลากเกลื้อน ที่มา: ฐานข้อมูลสมุนไพรไทยเขตอีสานใต้ www.phargarden.com
73.	ตะโกนา	<i>Diospyros rhodocalyx</i> Kurz	Ebenaceae	เปลือกต้นและแก่น บำรุงธาตุ บำรุงกำลัง รักษาโรคกามตายดำน เป็นยาอายุวัฒนะ ขับระดูขาว หรือต้มกับเกลือ อมรักษารำมะนาด (อาการเหงือกบวม ปวด) แก้ปวด ฟัน ผล แก้ท้องร่วง คลื่นไส้ ขับพยาธิ แก้บวม ฝีและแผลเปื่อย เปลือกผล เฝာเป็น ถ่าน แชน้ำกิน ขับระดูขาว ขับปัสสาวะ ยาพื้นบ้านใช้ เปลือกต้น ผสมกับเปลือกทิงถ่อน หัวแห้วหมู เมล็ดข่อย ผลพริกไทย แห้ง (ชาวบ้านนิยมเรียกเมล็ด) และเถาบอระเพ็ดอย่างละเท่ากัน ดอกเหล้าหรือต้มน้ำ ดื่ม เป็นยาอายุวัฒนะ ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
74.	เม่าไขปลา	<i>Antidesma ghaesembilla</i> Gaertn.	Euphorbiaceae	ใบ ต้มน้ำให้สตรีหลังคลอดดื่มและอาบ ผลสด กินเป็นยาระบาย ลำต้น ต้มน้ำดื่ม แก้ ซางเด็ก ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
75.	ชำซาเตี้ย	<i>Bridelia harmandii</i> Gagnep.	Euphorbiaceae	ราก ต้มน้ำดื่ม บำรุงเลือด เป็นยาถ่าย ที่มา: ฐานข้อมูลพันธุ์ไม้องค์การสวนพฤกษศาสตร์ www.qsbg.org

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
76.	เต็งหนาม	<i>Bridelia retusa</i> (L.) A.Juss.	Euphorbiaceae	เปลือกต้น ปิ้งไฟ แขน้ำเกลือ ต้มแก้ท้องร่วง เป็นยาคุมกำเนิดในสตรี หรือนำเปลือกต้น ตำผสมกับหัวเห็ดห่ม และผักเสี้ยนผีทั้งต้น ทำเป็นลูกประคบ แก้ปวดหัวเข่า ต้มน้ำดื่ม เป็นยาฝาดสมานอย่างแรง ยางจากเปลือกต้น ผสมน้ำมันงาใช้ทาถอนแ้วแก้ปวดข้อ ราก เข้ายาสมานท้อง แก้ท้องร่วง แก้บิด เป็นยาห้ามเลือด รักษาโรคข้อรูมาติซึม และเป็นยาฝาดสมาน ใบ รักษาโรคติดเชื้อที่ทางเดินปัสสาวะ หรือใบต้มกินรักษาบิด ใบใช้ร่วมกับพืชอื่น และน้ำมันละหุ่ง น้ำมันมะพร้าว และน้ำมันขิง ทารักษาแผล ที่มา: ฐานข้อมูลสมุนไพรไทยเขตอีสานใต้ www.phargarden.com
77.	มะกาเครือ	<i>Bridelia stipularis</i> (L.) Blume	Euphorbiaceae	ต้น เป็นยาพอกโลหิต ผล แก้พิษ ต่อหรือแต่น้อย ที่มา: ฐานข้อมูลพันธุ์ไม้องค์การสวนพฤกษศาสตร์ www.qsbgs.org
78.	ลูกใต้ใบ	<i>Phyllanthus amarus</i> Schumach. & Thonn.	Euphorbiaceae	ทั้งต้น แก้ไข้ทุกชนิด รักษาโรคผิวหนัง กามโรค ปวดท้อง ดีซ่าน ท้องเสีย บิด ใบอ่อน แก้ไอสำหรับเด็ก ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
79.	มะขามป้อม	<i>Phyllanthus emblica</i> L.	Euphorbiaceae	ใช้เนื้อผลแห้งหรือสด มีรสเปรี้ยวแกมฝาด เป็น ยาขับเสมหะ ทำให้ชุ่มคอ แก้ไข้ แก้ท้องเสีย ขับปัสสาวะ มีวิตามินซีใช้แก้โรคเลือดออกตามไรฟัน สารออกฤทธิ์เป็นกลุ่มฟลาโวนอยด์ โพลีฟีนอล และวิตามินซี ผลมะขามป้อมมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระสูงมาก น้ำคั้นผลสดช่วยลดระดับโคเลสเตอรอล ไตรกลีเซอไรด์และ LDL ของกระต่ายที่มีโคเลสเตอรอลสูงลงได้ โดยลดการสังเคราะห์และการดูดซึมไขมันในระบบทางเดินอาหาร เสริมการทำลายโคเลสเตอรอลทั้งในซีรัมและในเนื้อเยื่อ และเพิ่มการขับถ่าย

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				ออกทางอุจจาระ ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสีรูกษชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
80.	ขางอำไพ	<i>Phyllanthus virgatus</i> G.Forst.	Euphorbiaceae	พืชมีฤทธิ์ต้านไข้, น้ำยาฆ่าเชื้อ, รักษาโรคตา บดใบ รักษาตาอักเสบ ผสมกับ buttermilk เพื่อใช้เป็นโลชั่นสำหรับเด็กที่มีอาการคัน ใบสดดอกและผสมกับเมล็ด ยี่หระและน้ำตาลจะกลายเป็น electuary ที่ใช้ในการรักษาโรคหนองใน รากจะใช้ทาเพื่อรักษาฝีฝีไต้หวัน ทุกส่วนของพืชถูกนำมาใช้เพื่อรักษาภาวะทุพโภชนาการทารกที่เกิดจากปรสิตลำไส้ ที่มา: www.tropical.theferns.info
81.	ผักหวานบ้าน	<i>Sauropus androgynus</i> (L.) Merr.	Euphorbiaceae	ราก ระวังความร้อน ถอนพิษไข้กลับไข้ซ้ำ พิษทราง พิษสำแดง รักษาคางทูม ใบ ยาเขียว กระทิงพิษ ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสีรูกษชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
82.	ชันทองพญาบาท	<i>Suregada multiflorum</i> (A.Juss.) Baill.	Euphorbiaceae	เนื้อไม้ชันทองพญาบาทมีพิษทำให้เมา ใช้สำหรับเป็นยาเบื่อ ใช้เนื้อไม้เป็นยาภายนอก แก้ลมพิษ เปลือกต้น ยาบำรุงเหงือก ทำให้ฟันทน แก้โรคผิวหนังกลากเกลื้อน เป็นยาถ่าย ขำพยาธิ ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสีรูกษชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
83.	กระถินพิมาน	<i>Acacia harmandiana</i> (Pierre) Gagnep.	Fabaceae	ราก รสฝาดเผื่อน แก้พิษสัตว์กัดต่อย ที่มา: www.piromwaroon.blogspot.com

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
84.	หนามหัน	<i>Acacia megaladena</i> Desv.	Fabaceae	ลำต้น นำไปทาบแช่น้ำเพื่อปลา หรือใช้ทำน้ำหมัก ฟันไล่แมลง ที่มา: www.eherb.hrdi.or.th
85.	โสนหางไก่	<i>Aeschynomene indica</i> L.	Fabaceae	ใช้เป็นสารฆ่าเชื้อเมื่อรวมกับยาชนิดอื่น ที่มา: www.tropical.theferns.info
86.	มะค่าโมง	<i>Afzelia xylocarpa</i> (Kurz) Craib	Fabaceae	ลำต้นที่เป็นปุ่ม ถ่ายพยาธิ รักษาโรคผิวหนัง หรือต้มเอาไอรรมหัวริดสีดวงทวารทำให้ แห้ง เปลือกต้น ผสมกับเปลือกต้นมะค่าแต่อย่างละครึ่งกำมือ ทำเป็นยาประคบแก้ ฟกช้ำ ปวดบวม หรือผสมกับรากพังคืออย่างละครึ่งกำมือ เป็นยาสมานแผล ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกขชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
87.	พฤกษ์	<i>Albizia lebeck</i> (L.) Benth.	Fabaceae	เมล็ดและเปลือก มีรสฝาด เป็นยาสมาน เช่น รักษาแผลในปาก ในลำคอ เหงือกหรือ ฟันผุ ริดสีดวงทวารหนัก แก้ก้องร่ว่ง ห้ามเลือดตกใน เมล็ด รักษากลากเกลื้อน โรค เรื้อน ทำยารักษาเยื่อตาอักเสบ ใบ ใช้ดับพิษร้อน ทำให้เย็น ที่มา: www.samunpri.com
88.	กาหลง	<i>Bauhinia acuminata</i> L.	Fabaceae	ราก แก้วไอ ขับเสมหะ แก้บิด ดอก ลดความดันโลหิต แก้เสมหะพิการ แก้ปวดศีรษะ แก้เลือดออกตามไรฟัน ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกขชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
89.	ปอเจียน	<i>Bauhinia bracteata</i> (Graham ex Benth.) Baker	Fabaceae	เถา ขับฟอกโลหิตระดู กระจายโลหิตที่เป็นลิมเป็นก้อน บำรุงโลหิต แก้น้ำเหลือง เสีย และแก้ผื่นคันตามผิวหนัง ที่มา: สวนวิจัยพืชสวนชุมพร www.doa.go.th

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
90.	ทองกวาว	<i>Butea monosperma</i> (Lam.) Taub.	Fabaceae	แก่น ทาแก้ปวดฟัน ราก แก้ตะคริว ดอก แก้ไข้ ขับปัสสาวะ แก้ตาแดง ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกขชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
91.	คูณ	<i>Cassia fistula</i> L.	Fabaceae	เอาเนื้อหุ้มเมล็ดคัลลายมะขามเปียก สีดำ มาปั้นขนาดเท่าหัวแม่มือกินก่อนนอน เป็น ยาระบายที่จะทำให้ลำไส้ใหญ่บีบตัว ไม่ควรใช้ติดต่อกันนานจะชินยา และไม่ถ่ายเอง ตามธรรมชาติ ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกขชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
92.	แสมสาร	<i>Cassia garretiana</i> Craib	Fabaceae	แก่น เป็นยาแก้โลหิต ยาระบาย ราก เป็นยาฟอกโลหิต บำรุงโลหิต ดับพิษโลหิต ยอด ต้มเป็นยาแก้เบาหวาน ดอก ต้มเป็นยาแก้นอนไม่หลับ ใบ ใช้เป็นขับพยาธิ บำบัดโรค งูสวัด รักษาแผลสดและแผลแห้ง บำบัดโรคมะเร็งในเม็ดเลือดขาว ที่มา: https://medthai.com/แสมสาร/
93.	พะยุง	<i>Dalbergia cochinchinensis</i> Pierre	Fabaceae	ราก กินเป็นยาใช้พิษเชิงซึม เปลือก เป็นยาอมรักษาโรคปากเปื่อย ปากแตกกระแหว ยางสด ใช้ทาแก้เท้าเปื่อย ทาปากรักษาปากเปลือก เปลือกต้น.แก่น ใช้ต้มดื่มเป็นแก้ มะเร็ง ที่มา: https://medthai.com/พะยุง/
94.	ฉนวน	<i>Dalbergia nigrescens</i> Kurz	Fabaceae	เปลือกต้น ต้มน้ำดื่มแก้คอกพอก เนื้อไม้ทำก้านไม้ขีดไฟ เยื่อกระดาษ และไม้แบบ หล่อคอนกรีต ที่มา: http://rspg.dusit.ac.th/
95.	หางนกยูงฝรั่ง	<i>Delonix regia</i> (Bojer ex Hook.) Raf.	Fabaceae	ราก ยาขับโลหิตในสตรี แก้วมต่างๆ ลำต้น ฝันทาแก้พิษ ถอดพิษสัตว์กัดต่อย ดอก ไล่แมลงวีได้

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				ที่มา: https://th.m.wikipedia.org/wiki/ทางนกงูฝรั่ง
96.	กระดุกอี่ง	<i>Dendrolobium triangulare</i> (Retz.) Schindl. subsp. <i>triangulare</i>	Fabaceae	ราก แก้ไตพิการ โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินปัสสาวะ ผสมกับรากโมกมัน ราก กาสามปีกใหญ่ รากเกล็ดปลาหมอ รากหางหมาจอกต้มแก้คุณไสย อาการผอมแห้ง ใจสั่น บางเวลาร้องไห้ ที่มา: https://www.samunpri.com/ดุกอี่ง/
97.	เถาว์ลย์เปรียง	<i>Derris scandens</i> (Roxb.) Benth.	Fabaceae	เถา ต้มเป็นยาถ่ายกระษัย แก้หวัด แก้ไอ แก้บิด ยาขับปัสสาวะ ดอกเป็นยาขับระดู ของสตรี บีบเมล็ด ยาบำรุงกำลัง ช่วยให้มีดลูกเข้าอู่ ราก เป็นยาอายุวัฒนะ แก้ไข้ ที่มา: https://medthai.com/เถาว์ลย์เปรียง/
98.	ผีเสื้อน้ำ	<i>Desmodium styracifolium</i> (Osbeck) Merr.	Fabaceae	ราก ลำต้น ยาบำรุงร่างกาย ลดความดันโลหิต ยาแก้ไอ แก้วร้อนใน แก้โรคทางเดิน อาหารติดเชื้อ ยาขับปัสสาวะ รักษาตับอักเสบเฉียบพลัน ยาแก้ไตอักเสบ แก้อาการ บวมหน้า ที่มา: https://medthai.com/หนุ่ทองขาว/
99.	เกล็ดลิ้นใหญ่	<i>Phyllodium pulchellum</i> (L.) Desv.	Fabaceae	ราก ต้มแก้คุณไสย ยาแก้ไอ ยาริดสีดวงทวาร แก้โรคตับพิการ ไบ ยาแก้ปัสสาวะสีด้า ยาแก้ไข้ เปลือก ราก ตำพอกแก้ปวด แก้เคล็ดบวม ที่มา: https://medthai.com/เกล็ดปลา/
100.	หมากเค็ง	<i>Dialium cochinchinensis</i> Pierre	Fabaceae	เนื่องจากผล ต้มเป็นยาบำรุงไขข้อ แก้ไข้ร้อนใน ที่มา: https://kaijeaw.com/เขลง-หมากเค็ง/
101.	แห้วประดู่	<i>Eriosema chinense</i> Vogel	Fabaceae	ทำปุ๋ยพืชสด ที่มา: https://kaijeaw.com/เขลง-หมากเค็ง/
102.	กระถิน	<i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit	Fabaceae	ยอดอ่อน เสริมสร้างและบำรุงกระดูก ลดระดับน้ำตาลในเลือด โรคความดันโลหิตสูง บำรุงสายตา ฝัก บำรุงหัวใจ เจริญอาหาร แก้วร้อนใน ใช้ห้ามเลือด ลดการเกิดนิ่วใน

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				กระเพาะอาหาร ผัก แก้วห้ามเลือด ท้องร้อง ที่มา: https://medthai.com/กระถินไทย/
103.	กระพี้จั่น	<i>Millettia brandisiana</i> Kurz	Fabaceae	เนื้อไม้ช่วยบำรุงเลือด ลำต้น บำรุงเลือด เปลือก ต้มชำระล้างแผลเรื้อรัง แก่น บำรุงกำลัง เจริญอาหาร ที่มา: https://www.samunpri.com/กระพี้จั่น/
104.	อะราง	<i>Peltophorum dasyrachis</i> (Miq.) Kurz	Fabaceae	ปลูกเพื่อพินฟูที่เสื่อมโทรม เปลือก ใช้เป็นสีสำหรับย้อมผ้า ที่มา: https://medthai.com/อะราง/
105.	ประดู่ป่า	<i>Pterocarpus macrocarpus</i> Kurz	Fabaceae	แก่น ยาบำรุงกำลัง ยาบำรุงโลหิต แก้วโลหิตจาง แก้วปวดเมื่อย ยาแก้เสมหะ แก้วกำเดา ช่วยขับปัสสาวะ แก้วผื่นคัน แก้วพิษเมาเบื่อ ใบ แก้วผดผื่นคัน ยาพอกฝีให้สุกเร็ว ผล ยา แก้ไอเจียน แก้วท้องร่วง ที่มา: https://medthai.com/ประดู่ป่า/
106.	ชุมเห็ดเล็ก	<i>Senna occidentalis</i> (L.) Link	Fabaceae	เมล็ด ยาบำรุงประสาท ระบายประสาท แก้วไอ เสมหะ ท้องผูก ยาขับพยาธิ รากเป็น ยาเย็น ดับพิษในร่างกาย ต้มน้ำอาบแก้ผื่นคัน ที่มา: https://th.m.wikipedia.org/wiki/ชุมเห็ดเล็ก
107.	ขี้เหล็ก	<i>Senna siamea</i> (Lam.) H.S.Irwin & Barneby	Fabaceae	ใบ เสริมสร้างกระดูกและฟันให้แข็งแรง รักษาเบาหวาน ลดความดันโลหิต บำรุง โลหิต ขับเสมหะ ร้อนใน ราก แก้วไข้หนาว ถ่ายพิษไข้ แผลกามโรค เหน็บชา ผลฝิ่นอง แก้วฟกช้ำ ดอก รักษา หืด เจริญอาหาร ที่มา: https://medthai.com/ขี้เหล็ก/
108.	มะค่าแต้, แต้โหล่น	<i>Sindora siamensis</i> Teijsm & Miq.	Fabaceae	เปลือก แก้วลินเป็นผ้า แก้วสุกอีไซ เมล็ด ขับพยาธิ ริดสีดวงแห้ง โรงผิวหลัง ที่มา: https://medthai.com/มะค่าแต้/

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
109.	เถาพันช้าย	<i>Spatholobus parviflorus</i> (DC.) Kuntze	Fabaceae	ต้น บำรุงเลือด แก้ปวดท้อง อาหารเป็นพิษ ใบ แก้ปวดประจำเดือน รักษาแผลสด แก้โรคผิวหนัง เถา ทำให้เส้นเอ็นหย่อน เปลือกต้น ยาแก้ตกลูก ที่มา: https://medthai.com/เถาพันช้าย/
110.	ครามป่า	<i>Tephrosia purpurea</i> (L.) Pers.	Fabaceae	ใบ แก้ตัวร้อน ปวดศีรษะ ยาดับพิษ เปลือก แก้พิษงู แก้ปวดฝี เนื้อคราม ยาสมานแผล ที่มา: https://medthai.com/คราม/
111.	ถั่วโหนดยาน	<i>Tephrosia vestita</i> Vogel	Fabaceae	ใบ มาตำให้ละเอียดพอกฝี ที่มา: http://www.vichakaset.com/ด้านราชสีห์/
112.	หางหมาจอก	<i>Uraria crinata</i> (L.) Desv. ex DC.	Fabaceae	ราก ต้มดื่มแก้อาการทางประสาท รักษาฝีทาแก้พิษงู ทั้งหมด แก้ปวดเมื่อย ที่มา: http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=141
113.	หางกระรอก	<i>Uraria lagopodioides</i> (L.) DC.	Fabaceae	ราก ทาแผลสด แก้อาการทางประสาท รักษาฝี แก้พิษอสรพิษขบกัดได้ ที่มา: https://www.thairath.co.th/content/333139
114.	หางกระรอก	<i>Uraria rotundata</i> Craib	Fabaceae	แก้พิษอสรพิษขบกัดได้ ที่มา: http://t-fern.forest.ku.ac.th/Forest/comment.php?id=4882
115.	แดงนา	<i>Xylia xylocarpa</i> (Roxb.) Taub.	Fabaceae	ดอก บำรุงหัวใจ แก้ไข้ แก่น บำรุงโลหิต แก้โรคช้ำย ดับพิษ แก้ท้องเสีย ลดอาการอักเสบฝี ที่มา: https://medthai.com/ต้นแดง/
116.	หมากเบน	<i>Flacourtia indica</i> (Burm.f.) Merr.	Flacourtiaceae	ใบ บำรุงร่างกาย แก้ไข้ แก้ไอ ขับเสมหะ แก้หืดหอบ ราก แก้โรคปวดบวม ขับพยาธิ หนาม ลดความร้อน แก้พิษฝี แก้ไข้ ผล แก้อ่อนเพลีย คลื่นไส้อาเจียน ยาระบาย ที่มา: https://medthai.com/ตะขบป่า/
117.	กันเกรา	<i>Fagraea fragrans</i> Roxb.	Gentianaceae	เปลือก : นำมาต้มน้ำดื่มบำรุงโลหิต แก้ท้องเสีย แก่น : ใช้ขับลม ขับปัสสาวะช่วยลด

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				ใช้ แก้ปวดตามข้อ ปวดเมื่อยร่างกาย บำรุงไขข้อ ที่มา: http://puechkaset.com
118.	สันตะวาใบพาย	<i>Ottelia alismoides</i> (L.) Pers.	Hydrocharitaceae	ใบใช้ตำพอกรักษาโรควิวเวียน อาการหน้ามืด และเวียนศีรษะ ใบและก้านใบ รับประทานเป็นผัก ที่มา: http://www.qsbg.org/Database/BOTANIC
119.	ดีเอียน	<i>Hydrolea zeylanica</i> (L.) Vahl	Hydroleaceae	มีสรรพคุณบำรุงหัวใจ ตับ แก้เบาหวาน แก้ไข้มาลาเรีย ใช้ต้นสดต้ม 1 กำมือ ต้มน้ำ ดื่ม แต่คนคลอดบุตรใหม่ ไม่ควรรับประทาน เพราะจะทำให้ให้น้ำนมขม ที่มา: http://www.phargarden.com
120.	ว่านสากเหล็ก	<i>Molineria latifolia</i> Herb. ex Kurz	Hypoxidaceae	เป็นยาชกมดลูก บำรุงกำลัง แก้สิ่วฝ้า จุดต่างดำ ที่มา: http://www.bookmuey.com
121.	แมงลักคา	<i>Hyptis suaveolens</i> (L.) Poit.	Lamiaceae	ยอดอ่อน ขับเหงื่อ ขับน้ำนม แก้หวัด ใช้แต่งรสอาหาร ใบและปลายยอด ต้ม ตำพอก แก้โรคผิวหนัง แก้ปวดท้อง กิ่งและใบ ทูบวางในเล้าไก่สำหรับไล่ไรไก่ ไ้แมลง ที่มา: http://www.phargarden.com
122.	หญ้านกเค้า	<i>Leucas aspera</i> Link.	Lamiaceae	ใช้ส่วนของก้านและใบต้มขับเสมหะแก้ไอ รากของหญ้าหัวโต ใช้ต้มรักษาโรคมะเร็ง ที่มา: http://uttaradit.uru.ac.th
123.	ขื่อนกระแต	<i>Premna herbacea</i> Roxb.	Lamiaceae	ราก ต้มน้ำดื่ม แก้ไข้ หรือเข้ายาแก้ไอพฤกษ์ อัมพาต ผสมรากทองพันชั่ง และราก เล็บเหยี่ยว ต้มน้ำดื่ม รักษาแผลเรื้อรัง ที่มา: http://www.thaiherbarium.com
124.	อัคคีทวาร	<i>Rothea serrata</i> (L.) Steane & Mabb.	Lamiaceae	ใบ แก้อาการปวดศีรษะ ปวดศีรษะเรื้อรัง ผล เป็นยาลดความดันโลหิต ตัน เป็นยาลด ความดันโลหิต ที่มา: https://medthai.com

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
125.	สังวาลพระอินทร์	<i>Cassytha filiformis</i> L.	Lauraceae	ต้น เป็นยาขับความชื้นในร่างกาย แก้พิษในเลือด ทำให้เลือดเย็น ใช้เป็นยาแก้ไข้หวัด ไข้หวัดเด็ก ตัวร้อน ช่วยแก้อาการไอเป็นเลือด ไอร้อนในปอด ที่มา: https://medthai.com
126.	หมีเหม็น	<i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C.B. Rob.	Lauraceae	ราก เป็นยาฝาดสมาน และยาบำรุง ต้น ยางเป็นยาฝาดสมานแก้บิด ท้องเสีย กระตุ้น ความรู้สึกทางเพศ ทาแก้พิษแมลงกัดต่อย แก้ปวดบดเป็นผองผสมกับน้ำหรือน้ำนม ทา แก้แผลอักเสบ และเป็นยาห้ามเลือด ผล กินได้และให้น้ำมัน เป็นยาถอนพิษแก้ปวด ที่มา: https://eherb.hrdi.or.th
127.	กระโดน	<i>Careya sphaerica</i> Roxb.	Lecythidaceae	เปลือกต้น แก่น้ำกัดเท้า แก้วโรครักษาอาหาร สมานแผลภายใน ใบอ่อน และยอด อ่อน รับประทานสดเป็นผักจิ้ม มีรสฝาด ที่มา: http://www.phargarden.com
128.	แสลงใจ	<i>Strychnos nux-blanda</i> A.W. Hill	Loganiaceae	ทุกส่วนของต้นมีพิษ เป็นยาอันตรายมาก การนำมาทำเป็นยาต้องฆ่าฤทธิ์ ตาม กรรมวิธีในหลักเภสัชกรรมไทยเสียก่อน ยาพื้นบ้าน ใช้ ราก ผสมกับต้น กำแพงเจ็ดชั้น รากชะมวง และรากปอดอ่อน ต้มน้ำดื่ม เป็นยาระบาย ที่มา: http://www.phargarden.com
129.	อินทนิลบก	<i>Lagerstroemia macrocarpa</i> Wall.	Lythraceae	ใบแก่ อินทนิลน้ำมีรสขมฝาดเย็น ช่วยรักษาโรคความดันโลหิตสูง โดยใช้ใบแก่ต้มน้ำ ประมาณ 1 กำมือ นำมาต้มกับน้ำดื่มในตอนเช้า เปลือก ช่วยแก้ไข้ ราก ใช้เป็นยา สมานท้อง ที่มา: http://www.thaikasetsart.com
130.	อินทนิลน้ำ	<i>Lagerstroemia speciosa</i> L.	Lythraceae	ใบ รักษาโรคเบาหวาน ลดน้ำตาลในเส้นเลือด ขับปัสสาวะ ที่มา: http://www.rspg.or.th

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
131.	โสมชบา	<i>Abelmoschus moschatus</i> Medik.	Malvaceae	สมุนไพร, นำรากมาต้มน้ำหรือดองกับสุรา ต้มเป็นยาชูกำลัง ที่มา: http://www.fca16mr.com
132.	หัวไก่โอก, ทองพันดูล	<i>Decaschistia</i> <i>parviflora</i> Kurz	Malvaceae	ทั้งต้น ใช้ทุบแล้วพอกขาของหมูแก้อาการเคล็ดหรือนำรากมาทุบประคบแผลฟกช้ำให้ ไก่ชน รากสด ใช้บดพอกเป็นยาแก้เคล็ดฟกช้ำในสัตว์ เหง้าใต้ดิน (หัว) กินแก้กระหายน้ำ เป็นยาเย็น ที่มา: https://www.samunpri.com
133.	หญ้าบิต	<i>Grewia abutilifolia</i> Vent. ex Jass.	Malvaceae	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่ม แก้ปวดท้อง เกร็ง ราก เข้ายาอื่น ต้มน้ำดื่มแก้กษัยเส้น ต้มน้ำอาบ รักษาแผลเบาหวาน ที่มา: http://www.qsbg.org/Database/Botanic_Book
134.	ขี้ตุน ปอขี้ไก่	<i>Helicteres angustifolia</i> L.	Malvaceae	ราก ทุบกับเกลือ อมแก้ปวดฟัน รากใช้รักษาอาการปัสสาวะหยุด ผสมกับสมุนไพรอื่น ต้มน้ำดื่มแก้กษัยเส้น ต้มน้ำอาบรักษาแผลเบาหวาน รักษาพิษงู ใบ รสเฝื่อนขม ตำ พอกหรือทา แก้กางทุม สมานบาดแผล ทั้งต้น รสเฝื่อนขม ต้มน้ำดื่มแก้ปวดเกร็งท้อง แก้หวัดแดด แก้อาหารเป็นพิษ แก้ปวดเมื่อย แก้ฝี ขับเสมหะ สตรีมีครรภ์ไม่ควรกิน เพราะอาจทำให้แท้งได้ เปลือก แก้ไข้จับสั่น ผาดสมาน ให้เส้นใย ราก รสเฝื่อนขม ต้มน้ำดื่ม แก้หวัดแดด แก้อ่อนใน แก้บิดเรื้อรัง ที่มา: http://www.phargarden.com
135.	ข้าวจีเล็ก	<i>Helicteres elongata</i> Wall. ex Bojer	Malvaceae	ราก นำมาเคี้ยวกินสดหรือนำไปต้มน้ำดื่มเป็นยาแก้อาการปวดท้องบิด ใช้ร่วมกับ ข้าวเม่านก มะแฟนข้าว หงอนไก่ และตุลอย(ขมุ) ที่มา: http://www.biogang.net/plant
136.	ปอต่อม	<i>Hibiscus glanduliferus</i> Craib.	Malvaceae	เปลือกใช้ทำเชือก รากต้มน้ำช้ำยากระเพาะ โรคตับ ที่มา: http://www.qsbg.org/Database/Botanic_Book

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
137.	เสี้ยนเล็ก	<i>Melochia corchorifolia</i> L.	Malvaceae	ใบ ใช้พอกแผล แก้บวมหรือแก้ปวดบริเวณท้อง บางตำราว่า ลำต้นและใบ ต้มในน้ำมันเป็นยาป้องกันพิษจากงูบางชนิด ที่มา: http://book.baanlaesuan.com
138.	ขี้อัน อันแดง	<i>Pavonia rigida</i> (Wall. ex Mast.) Hochr.	Malvaceae	ราก ต้มน้ำให้สตรีระหว่างอยู่ไฟหลังคลอดดื่มบำรุงโลหิต ที่มา: ฐานข้อมูลพรรณไม้ องค์การสวนพฤกษศาสตร์ http://www.qsbg.org
139.	หญ้าขัดใบป้อม	<i>Sida cordifolia</i> (L.)	Malvaceae	ต้น บำรุงเลือดและขับลม ที่มา: ฐานข้อมูลพรรณไม้ องค์การสวนพฤกษศาสตร์ http://www.qsbg.org
140.	พลองเหมือด	<i>Memecylon edule</i> Roxb.	Melastomaceae	ยาพื้นบ้านใช้ ราก ผสมกับสมุนไพรอื่น ต้มน้ำดื่ม แก้ประดง (อาการโรคผิวหนัง เป็นเม็ดขึ้นคล้ายผด คันมาก มักมีไข้ร่วมด้วย) ต้น ผสมกับแก่นพลับพล่า ต้น กำแพงเจ็ดชั้น ต้นสบูขาว แก่นจำปา แก่นโมกหลวง ต้มน้ำดื่ม แก้หิิก ต้นและใบ ต้มน้ำดื่มครั้งละ 1 แก้ว วันละ 2 ครั้ง หลังอาหารเช้าเย็น ขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะขัด ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
141.	สะเดา	<i>Azadirachta indica</i> A.Juss.	Meliaceae	เปลือกต้น แก้ท้องเดิน แก้บิดมูกเลือด ผล ยาถ่ายพยาธิ แก่ริดสีดวงทวาร แก้ปัสสาวะพิการ ดอก บำรุงธาตุ ราก แก้ไข้ ทำให้อาเจียน เมล็ดและใบ ยาฆ่าแมลง ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
142.	บัวบก	<i>Stephania pierrei</i> Diels	Menispermaceae	ใบสด รักษาโรคปากเปื่อยปากเหม็น เจ็บคอ ร้อนใน กระจายน้ำ ลดไข้ ขับปัสสาวะ แก้ท้องเสีย

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
143.	มะเดื่อปล้อง	<i>Ficus hispida</i> L.f.	Moraceae	ตำรายาไทย ผล มีรสขม เป็นยาเย็น แก้กระหายน้ำ ฝาดสมาน แก้บิด แก้บวม อักเสบ เป็นยาพอก ใช้ล้างแผล สมานแผล ขับน้ำนม แก้โรคผิวหนังเรื้อรัง โรคโลหิตจาง ริดสีดวงทวาร โรคตัวเหลือง เลือดกำเดาไหล อาการปวดกระเพาะ ไข้จับสั่น ผลแห้ง รักษาแผลในปาก ทำให้อาเจียน (กินผลดิบทำให้เวียนได้) ใบ ต้มน้ำดื่ม รักษาอาการไข้หลังคลอดบุตร หนาวสั่น ปัสสาวะเหลืองหรือเป็นเลือด ใส่แผลฝี แผลในจมูก แผลหนองอักเสบ ราก ลำต้น เหง้า ต้มน้ำดื่ม กระตุ้นการหลั่งน้ำนม แก้วหวัด รากและเปลือกต้น รสฝาดเย็น ใช้ตำทาแก้ฝี แก้เม็ดผื่นคันตามผิวหนัง กินแก้พิษในกระดุก กล่อมเสมหะ แก้ท้องเสีย แก้ประดง เปลือกต้น ผล เมล็ด มีฤทธิ์ทำให้อาเจียน เปลือกต้น เป็นยาทำให้อาเจียน ยาระบาย ยาพอกฝีมะม่วง ยาบำรุง แก้มาลาเรีย แก้ปวดท้องในเด็ก รักษาสิ่วฝ้า กระดุกแตกหัก ใช้ทำเชือกหยาบๆ ลำต้น มีรสฝาดเย็น ฝาด แก้เม็ดฝี และกินแก้พิษในกระดุก ที่มา: ฐานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี http://www.phargarden.com
144.	โพขี้ขนก	<i>Ficus rumphii</i> Blume	Moraceae	น้ำยางและผลแก้อาการคัน แก้ปวด แก้อาการหอบหืด ที่มา: http://tropical.theferns.info
145.	หว่า	<i>Syzygium cumini</i> (L.) Skeels	Myrtaceae	เปลือกต้น แก้บิด แก้ปากเปื่อย คอเปื่อย ใบ แก้บิด ผล แก้ท้องร่วง เมล็ด แก้ท้องร่วง บิด ถอนพิษต้นแสลงใจ (Strychnine) ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
146.	ซังน้ำ	<i>Ochna integerrima</i> (Lour.) Merr.	Ochnaceae	ยาพื้นบ้านใช้ กิ่งก้านและต้น ต้มน้ำดื่ม แก้ปวดท้องเกร็ง แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ เจริญอาหาร ผสมกับแก่นพลับพล่า ต้มก่ำแพงเจ็ดชั้น ต้นสบู่ขาว ต้นพลองเหมือด และแก่นจำปา ต้มน้ำดื่ม แก้หืด เปลือกต้นและแก่น ต้มน้ำดื่ม แก้ไตพิการ (โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินปัสสาวะ มีปัสสาวะขุ่นข้น เหลืองหรือแดง มักมีอาการแน่นท้อง กินอาหารไม่ได้) ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกขชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
147.	น้ำใจใคร่	<i>Olax psittacorum</i> (Willd.) Vahl	Olacaceae	ยาพื้นบ้านใช้ ลำต้น ต้มน้ำดื่ม แก้โรคไตพิการ (โรคเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะ ปัสสาวะขุ่นข้น เหลืองหรือแดง มีอาการแน่นท้อง กินอาหารไม่ได้) ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกขชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
148.	ใส่ไก่	<i>Jasminum anodontum</i> Gagnep.	Oleaceae	ราก ต้มน้ำดื่ม แก้ปวดกระดูก ที่มา: ฐานข้อมูลพรรณไม้ องค์การสวนพฤกษศาสตร์ http://www.qsbg.org
149.	พญารากดำ	<i>Ludwigia octovalvis</i> (Jacq.) P.H.Raven	Onagraceae	ราก แก้กษัย ต้ม 250 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง เพื่อคุมกำเนิดในสตรี บำรุงกำลังบุรุษ แก้ไข้ ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกขชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
150.	ผักตีนนกยูง	<i>Helminthostachys zeylanica</i> (L.) Hook.	Ophioglossaceae	ทั้งต้น ใช้ร่วมกับพืชอื่นต้มน้ำดื่มแก้โรคมะเร็ง ใบ ประเทศอินเดียใช้รักษาแผลไฟไหม้ แผลพุพอง ศรีลังกา ใช้รักษาอาการปวดข้อ และโรคหลอดเลือด ที่มา: ฐานข้อมูลพรรณไม้ องค์การสวนพฤกษศาสตร์

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				http://www.qsbg.org
151.	ผักหวานป่า	<i>Melientha suavis</i> Pierre	Opiliaceae	ราก ระวังความร้อน ถอนพิษไข้กลับไข้ซ้ำ พิษทราน พิษสำแดง รักษาทางทุม ใบ ยาเขียว กระทบพิษ ที่มา: อุทยานธรรมชาติวิทยาสิริรุกขชาติ www.pharmacy.mahidol.ac.th
152.	เอื้องเข็มแสด	<i>Ascocentrum miniatum</i> (Lindl.) Schltr.	Orchidaceae	รากใช้ปรุงเป็นยารักษาฝีกาฬจับหัวใจ ที่มา: https://medthai.com
153.	หัวข้าวต้ม	<i>Eulophia graminea</i> Lindl.	Orchidaceae	หัวใต้ดินหรือก้านช่อดอก นำไปตากแห้งแล้วแช่น้ำต้มแก้อาการปวดท้องที่เกิดจาก อาการท้องอืด ที่มา: https://eherb.hrdi.or.th
154.	ว่านแผ่นดินเย็น	<i>Nervilia crociformis</i> (Zoll. & Moritzi) Seidenf.	Orchidaceae	เหง้าและใบ ใช้ทานเป็นผักสด หัวหรือเหง้า ใช้ผสมกับสมุนไพรตัวอื่นเพื่อรักษาโรค ตับ ใบอ่อน ให้นำไปแกงปลาเพื่อดับกลิ่นคาว ที่มา: http://padoonar.esy.es/
155.	นางอ้ว	<i>Pecteilis susannae</i> (L.) Raf.	Orchidaceae	หัวสด 1-2 หัว ต้มน้ำดื่มเป็นยาบำรุงโลหิต เป็นไม้ดอกไม้ประดับ ที่มา: https://www.thairath.co.th http://biodiversity.forest.go.th
156.	ดอกดิน	<i>Aeginetia indica</i> L.	Orobanchaceae	ทั้งต้นลวกกินกับน้ำพริก คั้นน้ำให้สีม่วงดำใช้ทำขนมหรือผสมข้าวเหนียวเป็นข้าวกำ มีสรรพคุณขับพิษ แก้อักเสบ ช่วยแก้อาการเจ็บคอ คออักเสบ ต่อมทอนซิลอักเสบ ที่มา: http://www.dnp.go.th https://medthai.com
157.	กระเทียมยอบ	<i>Biophytum sensitivum</i> (L.)	Oxalidaceae	ทั้งต้น ต้มน้ำดื่ม แก้ไข้ ขับปัสสาวะ รักษาอาการปัสสาวะเป็นเลือดและปวด ต้นหรือ

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
		DC		ใบ รักษาอาการอักเสบติดเชื้อในคอ ลื่นแข็ง คอเป็นเม็ดผื่น แก้สะเก็ด ถอนพิษยาเบื่อเมา ตำพอกฝีเพื่อถอนพิษ ราก รักษาหนองใน แก้นิวในกระเพาะปัสสาวะ ทั้งต้น แก้เบาหวาน แก้ไข้ ขับปัสสาวะ หรือโขลกพอกฝี รักษาแผลเรื้อรัง แก้พิษแมงป่อง ที่มา: http://www.pharmacy.mahidol.ac.th
158.	ผักสาบ	<i>Adenia viridiflora</i> Craib	Passifloraceae	บำรุงเลือดหลังคลอด ยาแก้ปัสสาวะเป็นหนอง ที่มา: http://www.bedo.or.th/
159.	กระทกรก	<i>Passiflora foetida</i> L.	Passifloraceae	ช่วยบำรุงสมอง คลาดเครียดและอาการซึมเศร้า ช่วยให้นอนหลับดีขึ้น ช่วยลดไขมันในเส้นเลือด รักษาอาการของโรคกระเพาะปัสสาวะอักเสบ ที่มา: http://www.xn--12cg1cxchd0a2gzc1c5d5a.net/
160.	งา	<i>Sesamum indicum</i> L.	Pedaliaceae	ช่วยบำรุงโลหิต ลดความดันโลหิต ซ่อมแซมและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับผิวหนัง เฝ้าผลาญและสลายไขมัน ที่มา: https://medthai.com
161.	ไผ่ป่า	<i>Bambusa bambos</i> (L.) Voss	Poaceae	รสเค็มกร่อย แก้ไข้กาฬ บำรุงเสมหะและโลหิต ขับปัสสาวะ แก้มตุ๋นกระดูกขา ขับและพอกโลหิต ขับระดูขาว แก้มตุ๋นลูกอักเสบ ที่มา: https://sites.google.com/
162.	หญ้าคา	<i>Imperata cylindrical</i> (L.) P.Beauv.	Poaceae	ใช้เป็นยาขับปัสสาวะ แก้อ่อนใน กระหายน้ำ แก้อักเสบในทางเดินปัสสาวะ บำรุงไต แก้น้ำดีข่าน แก้อ่อนเพลีย เป็นอาหาร ที่มา: http://ไทยสมุนไพร.net/tag/
163.	แฝก	<i>Vetiveria ziznioides</i> (L.) Nash ex Small	Poaceae	ช่วยบำรุงโลหิต ช่วยขับลมในลำไส้ แก้ปวดท้อง จุกเสียด ท้องอืด ลดไข้ ขับปัสสาวะ ที่มา: https://medthai.com
164.	โจด	<i>Vietnamosasa ciliata</i>	Poaceae	ปลูกเป็นไม้ประดับในบริเวณบ้าน ทำเครื่องประดับ หน่ออ่อนใช้บริโภค

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
		(A.Camus) T.Q.Nguyen		ที่มา: http://area-based.lpru.ac.th https://board.postjung.com/769800.html
165.	เพ็็ก	<i>Vietnamosasa pusilla</i> (A.Chev. & A.Camus) T.Q.Nguyen	Poaceae	หน่ออ่อนใช้บริโภค เป็นพืชอาหารสัตว์ ลำต้นทำไม้กวาด ที่มา: http://www.bedo.or.th
166.	คำเตี้ย	<i>Polygala chinensis</i> L.	Polygalaceae	ต้มน้ำดื่มขับปัสสาวะ บำรุงกำลัง แก้ปวดเมื่อย เหน็ดเหนื่อย อ่อนเพลีย ร่างกายทรุดโทรม รักษาอาการหอบหืด ไอ ขับเสมหะเหนียวข้น ต้มน้ำดื่ม บำรุงโลหิต บำรุงกำลังทางเพศ ราก ต้มน้ำดื่ม บำรุงน้ำนม ที่มา: http://www.phargarden.com/
167.	เนียมต้นปีก	<i>Salomonina longiciliata</i> Kurz	Polygalaceae	รากมีกลิ่นหอมปรุงผสมเครื่องหอม เช่น แป้งหอม ที่มา: http://siamforestcollection.com
168.	ผักตบไทย	<i>Monochoria hastata</i> (L.) Solms	Pontederiaceae	ยาแก้พิษในร่างกาย ใบมีเป็นยาขับพิษร้อน ทั้งต้นใช้เป็นยาขับลม ใบนำมาตำผสมกับผักกระเฉด ตำคั้นเอาน้ำดื่มเป็นยาแก้พิษเบื่อเมา ใบใช้เป็นยาขับปัสสาวะ ต้นสดใช้ตำพอกแก้แผลอักเสบ หรือใช้เป็นยาทาหรือพอกถอนพิษ แก้อาการปวดแสบปวดร้อน ที่มา: https://medthai.com
169.	ขาเขียด	<i>Monochoria vaginalis</i> (Burm.f.) C.Presl ex Kunth	Pontederiaceae	ใช้ต้มน้ำดื่มเพื่อช่วยขับปัสสาวะ แก้พิษร้อนถอนพิษไข้ นำมาคั้นน้ำรับประทานเป็นยาแก้ไอ ขับปัสสาวะ ใช้ต้มน้ำผสมกับผักกระเฉดกินแก้อาการเมาจากพิษของเห็ดนำมาตำให้ละเอียดใช้พอกรักษาฝี รับประทานใบสดเพื่อลดอาการร้อนใน ที่มา: http://www.vichakaset.com

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
170.	ผักเบี้ยหิน	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Portulacaceae	ทั้งต้นเป็นยาบำรุงโลหิต รากมีสรรพคุณช่วยเจริญธาตุไฟ ช่วยแก้อาการเจ็บ แก้ว เหงือกบวม ที่มา: https://medthai.com/
171.	ตะครอง	<i>Ziziphus cambodiana</i> Pierre	Rhamnaceae	ใช้ลำต้น หรือรากผสมลำต้นกำลังข้างสารต้นน้ำดื่ม แก้วผิสดำแดง ที่มา: http://rspg.ru.ac.th
172.	เงียงดุก	<i>Canthium berberidifolium</i> Geddes	Rubiaceae	ใช้รากฝนน้ำกินแก้ฝีในท้อง (วัณโรค) ที่มา: http://www.phargarden.com/
173.	ระเวียง	<i>Catunaregam spathulifolia</i> Tirveng	Rubiaceae	ตำรายาไทย ใช้ ทั้งต้น รสฝืดเล็กน้อย ประโยชน์รักษาโรคเบาหวาน แก้วโรคมะเร็ง ต่างๆ เช่น มะเร็งตับ มะเร็งในกระดุก แก้ววัณโรค ผลแก้ว ใช้ตีคุดกับน้ำ เป็นยาสระผม ซักผ้า เปื้อปลา ประเทศแถบอินโดจีน ใช้ ใบ แก้วใช้ ขับปัสสาวะ ที่มา: http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=124
174.	มะเค็ด หนาม แห้ง	<i>Catunaregam tomentosa</i> (Blume ex DC.) Tirveng.	Rubiaceae	ใช้ทั้งต้น รสฝืดเล็กน้อย ประโยชน์รักษาโรคเบาหวาน แก้วโรคมะเร็งต่างๆ เช่น มะเร็ง ตับ มะเร็งในกระดุก แก้ววัณโรค ผลแก้ว ใช้ตีกับน้ำ เป็นยาสระผม ซักผ้า เปื้อปลา ประเทศแถบอินโดจีน ใช้ใบ แก้วใช้ ขับปัสสาวะ ที่มา: http://www.phargarden.com
175.	มะคังแดง	<i>Dioecrescis erythroclada</i> (Kurz) Tirveng.	Rubiaceae	เปลือกต้น เข้ายากับมูยขาว ทำเป็นลูกกลอน แก้วปวดเส้นเอ็น อัมพฤกษ์ อัมพาต แก้ว ริดสีดวงทวาร แก่น ต้มน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อย แก้วปวดประจำเดือน แก่นผสมกับมูยขาว มูยแดง หนามแห้ง เล็บแมว เงียงปลาตุ๊ก รักษาโรคกระเพาะอาหาร มะเร็ง ที่มา: http://www.phargarden.com
176.	ปัดหิน	<i>Gardenia collinsiae</i> Craib	Rubiaceae	เนื้อไม้ ราก ต้มน้ำดื่ม แก้วเปื้อมา แก้วพิษ ช่วยถอนพิษเห็ดเมา เปลือกต้น แห้วเหล้าพอ ท่วม เอาส่วนน้ำทา แก้วอัมพาต ปวด ชา ตามแขนขา ลำต้น ต้มน้ำดื่มแก้เปื้อมา

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				ที่มา: http://www.phargarden.com
177.	กระมอบ	<i>Gardenia obtusifolia</i> Roxb. ex Hook.f.	Rubiaceae	ใบแก้ท้องเสีย ท้องร่วง ท้องเดิน (ที่ไม่ใช่บิด หรืออหิวาตกโรค) เป็นยาห้ามเลือด ใส่แผลสด ใช้ใบ 2-3 ใบเคี้ยวๆ ระวังบกลิ้นปาก แก้ฝี เป็นยาล้างแผล ดูดหนองและถอนพิษบาดแผล แก้เหงือกบวม แก้พิษเรื้อรัง แก้ปวดเนื่องจากเล็บขบ แก้แพ้ยุง ผลอ่อนแก้ท้องเสีย ท้องร่วง ท้องเดิน ระวังบกลิ้นปาก แก้บิดมูกเลือด มีวิตามินซีมาก เป็นกันหรือแก้โรคเลือดออกตามไรฟัน (ลักปิดลักเปิด) บำรุงเหงือกและฟัน บำรุงผิวพรรณ ผลสุกมีสารเพ็กตินอยู่มาก ใช้รับประทานเป็นยาระบายได้ รากแก่น้ำเหลืองเสีย เป็นฝี แผลพุพอง แก้เลือดกำเดาไหล ที่มา: http://www.bedo.or.th
178.	ขี้ว่าว	<i>Haldina cordifolia</i> (Roxb.) Ridsdale	Rubiaceae	เนื้อไม้ สีเหลืองอ่อน ใช้ทำพื้นฝา กรอบประตูหน้าต่าง ทำเครื่องเรือนและไม้บุผนัง ทำเรือขุด แจว พาย เครื่องมือทางการเกษตร ครก สาก กระเดื่อง กระสวยและหูก ทอผ้า ทำหวี เครื่องกลึง และแกะสลัก ถังไม้ พานท้ายปืน หีบใส่ของ ไม้บรรทัดและไม้ฉาก ทำของเล่นสำหรับเด็ก ทางด้านสมุนไพร ใบ คั้นเอาน้ำใส่แผลเพื่อฆ่าแบคทีเรียที่ทำให้เกิดหนองในแผล ราก ใช้ปรุงยา ที่มา: http://www.qsbg.org/database/
179.	หญ้าลิ้นงู	<i>Hedyotis diffusa</i> Willd.	Rubiaceae	ต้านเซลล์มะเร็ง และรักษาโรคมะเร็งหลายชนิด อาทิ มะเร็งตับ และมะเร็งลำไส้ แก่ลำไส้อักเสบแก้ไข้มาลาเรีย แก้อาการท้องเสีย ช่วยบำรุงร่างกาย และอวัยวะภายใน แก้ท้องผูก ท้องอืด ที่มา: http://puechkaset.com
180.	อุโลก ส้มกบ	<i>Hymenodictyon orixense</i> (Roxb.) Mabb.	Rubiaceae	ราก แก่น และเปลือกไม้ แก้ไข้ แก้กระหายน้ำ ที่มา: http://www.pharmacy.mahidol.ac.th

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
181.	หญ้ารกขาว	<i>Knoxia brachycarpa</i> R.Br. ex Hook.f	Rubiaceae	บำรุงธาตุ เจริญอาหาร แก้อ่อนเพลียชูกำลังทำให้ฟื้นไข้ ที่มา: http://hokokm.siam2web.com//?cid=528173
182.	กระท่อม	<i>Mitragyna diversifolia</i> (Wall. ex G.Don) Havil.	Rubiaceae	ใบ รสขมฝาดเย็นเมา แก้ท้องร่วง แก้บิดมูกเลือด ปวดมวนท้อง ฤทธิ์เหมือนใบกระท่อม แต่อ่อนกว่า ใช้แทนกันได้ เปลือกต้น รสฝาดร้อน รักษาโรคผิวหนังทุกชนิด แก้มะเร็งคุดทะราด แก้บิดมูกเลือด ที่มา: http://www.rspg.or.th
183.	ยอบ้าน	<i>Morinda citrifolia</i> L.	Rubiaceae	ใบมีวิตามินเอ 40,000 กว่ายูนิตสากลต่อ 100 กรัม มีคุณสมบัติในการบำรุงสายตา หัวใจ คั้นน้ำทาแก้โรคเก๊าท์ ปวดตามข้อเล็กๆ ของนิ้วมือ นิ้วเท้า หรือคั้นน้ำสระผม ฆ่าเหา แก้กระษัย ใช้ใบปรุงเป็นอาหาร แก้ท้องร่วง ราก ใช้เป็นยาระบาย แก้กระษัย ใช้สกัดสีออกมา เป็นสีย้อมผ้าได้ โดยผสมส่วนของเกลือต่างๆ สามารถเปลี่ยนเป็นสี ต่างๆ ได้ตามต้องการ ซึ่งสีเดิมของรากจะมีสีเหลือง หรือเหลืองปนแดง หากผสมตาม ส่วนด้วยเกลือ อาจจะได้สีแดง ชมพู น้ำตาลอ่อน สีม่วงแดง หรือสีดำ เป็นต้น ผลโตเต็มที่แล้วไม่สุกจมน้ำผึ้งรับประทาน มีคุณสมบัติเป็นยาขับลม บำรุงธาตุ เจริญ อาหาร ขับลมในลำไส้ กระเพาะอาหาร แก้เหงือกเปื่อยเป็นขุมบวม ขับเลือดลม ขับ โลหิตประจำเดือน ผลดิบต้มน้ำรับประทานกับรากผักชี แก้อาการอาเจียนของหญิงมี ครรภ์ ที่มา: http://www.rspg.or.th
184.	ยอป่า	<i>Morinda coreia</i> Ham.	Rubiaceae	ตำรายาไทย ใบ แก้ไข้ แก้ปวดศีรษะ แก้ริดสีดวงทวาร แก้ม้ามโต ใบสด ตำพอก ศีรษะฆ่าไข้เหา อังไฟแล้วนำมาปิดที่หน้าอกหน้าท้องแก้ไอ แก้กูกเสียด แก้ม้ามโต แก้ ไข้ ผลอ่อน แก้กลิ่นไส้อาเจียน ผลสุกกอม ขับระดูสตรี ขับลมในลำไส้ ผลสุก รับประทานได้ เปลือกและเนื้อไม้ แก้ไข้ แก้ไข้มาลาเรีย แก่น รสขมร้อน ต้มหรือดอง

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				สุรา ต้มขับเลือด บำรุงเลือด ขับน้ำคาวปลา ขับและฟอกโลหิตระดู แก้กูกเสียดแน่น เพื่อ ขับผายลม ป้องกันบาดทะยักปากมดลูก ราก แก้กเบาหวาน ใช้ย้อมผ้าให้เป็นสีแดง ใบอ่อน ยอดอ่อน ลวก ต้มให้สุกจิ้มน้ำพริก ที่มา: http://www.phargarden.com
185.	เข็มป่า	<i>Pavetta indica</i> L.	Rubiaceae	ดอกใช้รักษาโรคตาเปือก ตากแดง ตาฉะ ใบใช้เป็นยาฆ่าพยาธิทั้งปวง ผลใช้เป็นยา รักษาโรคริดสีดวงจมูก เปลือกใช้ตำแล้วคั้นเอาน้ำหยอดหูใช้ฆ่าแมงคาเรืองเข้าหู รากเป็นยารักษาเสมหะในท้อง หรือในทรวงอก ที่มา: https://www.samunpri.com
186.	มะตูม	<i>Aegle marmelos</i> (L.) Corrêa	Rutaceae	ผลอ่อน รสฝาดร้อนปรา่ชื่น ผ่านบางๆ สดหรือแห้ง ชงน้ำรับประทานแก้ท้องเสีย แก้บิด แก้โรคกระเพาะอาหาร ฝาดสมาน เจริญอาหาร เป็นยาธาตุ แก้ธาตุพิการ ขับผายลม บำรุงกำลัง และรักษาโรคลำไส้เรื้อรังในเด็ก ผลแก่ที่ยังไม่สุก รสฝาดหวาน แก้บิด แก้เสมหะ แก้ลม บำรุงไฟธาตุ ช่วยย่อยอาหาร ผลแก่สุก ทูบให้เปลือกแตกต้มทั้งลูกกับน้ำตาลแดง เป็นยาระบายท้อง เหมาะกับผู้สูงอายุหรือผู้ที่ท้องผูกเป็นประจำ ช่วยขับผายลม แก้อ่อนในกระหายน้ำ แก้ลมเสียดแทงในท้อง แก้มูกเลือด แก้บิดเรื้อรัง บำรุงไฟธาตุ แก้โรคไฟธาตุอ่อน แก้ก้นเนื้อตัว ช่วยย่อยอาหาร มะตูมทั้ง 5 ส่วน (ราก ลำต้น ใบ ดอก และผล) รสฝาดปรา่ซ่าชื่น ใช้แก้ปวดศีรษะ ตาลาย เจริญอาหาร ลดความดันโลหิตสูง ตำรายาไทยมีการใช้ ผลมะตูมใน ”พิภดตรีผลสมุฏฐาน” คือการจำกัดจำนวนตัวยามีผลเป็นที่ตั้ง 3 อย่าง มีผลมะตูม ผลยอ ผลผักชีลาว สรรพคุณ แก่สมุฏฐานแห่งตรีโทษ ขับลมต่างๆ แก่โรคไตพิการ ในประเทศอินเดีย: ใช้ผลมะตูมเป็นยาแก้ท้องเสีย และโรคที่เกี่ยวกับลำไส้ ที่มา: https://www.karatbarsaec.com

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
187.	สีพันคนทา	<i>Harrisonia perforata</i> (Blanco) Merr.	Rutaceae	เปลือกต้นและรากมีรสขม ใช้เป็นยาแก้ไข้ แก้โรคทางเดินลำไส้และท้องร่วง สารสกัดจากใบและกิ่ง มีฤทธิ์ต้านเชื้อมาลาเรียในหลอดทดลองได้ ที่มา: http://www.qsbg.org/database/
188.	ต่อไล่	<i>Allophylus cobbe</i> (L.) Rausch.	Sapindaceae	ยาพื้นบ้านอีสานใช้ รากและลำต้น ต้มน้ำดื่ม บำรุงเลือด ขับน้ำคาวปลาหลังอยู่ไฟ ตำรายาไทย ใบ เป็นส่วนผสมปรุงยาช่วยในการคลอดบุตร น้ำคั้นทาแก้คันเป็นผ้าในเด็ก ใบอ่อนตำผสมดินสอพอง สุกกระท่อมเด็กแก้หวัด ราก รสจืดเอียน ใช้พอกแก้ปวดท้อง เป็นยาขับปัสสาวะ รักษาเส้นเอ็นที่ชำรุดให้สมบูรณ์ ใบและเปลือกต้น เป็นยาพอกแก้ฟกช้ำ ทั้งต้น แก้ไข้จับสั่น ประเทศอินเดีย เปลือกต้น ราก และใบ ใช้รักษาอาการปวดกระเพาะอาหาร และแก้ไข้ ผล ใช้เปื้อปลา ที่มา: http://www.phargarden.com/
189.	มะหวด	<i>Lepisanthes rubiginosa</i> (Roxb.) Leenh.	Sapindaceae	ตำรายาไทย ราก รสเมาเบื่อสุขุม รักษาอาการไข้ ตำพอกศีรษะแก้อาการไข้ปวดศีรษะ ตำพอกรักษาผิวหนังผื่นคัน แก้พิษฝีภายใน ขับพยาธิ วัณโรค แก้พิษร้อน แก้กระษัยเส้นเอ็น ต้มน้ำดื่ม แก้เบื่อเมา รากผสมกับสมุนไพรอื่น ต้มน้ำดื่ม แก้ชาง (โรคของเด็กเล็ก มีอาการเบื่ออาหาร ซึม มีเม็ดขึ้นในปากและคอ ลิ้นเป็นฝ้า) เปลือกต้น บำรุงธาตุ แก้ธาตุพิการ แก้บิด สมานแผล ใบ แก้ไข้ ผสมกับสมุนไพรอื่น ต้มน้ำดื่มแก้ชาง ใบอ่อน รับประทานเป็นผักได้ ชาวบ้านใช้ใบรองพื้นและคลุมข้าวที่จะใช้ทำขนมจีนเพื่อกันบูด ผล บำรุงกำลัง แก้ท้องร่วง ผลสุก มีรสจืดฝาด ถึงหวาน รับประทานเป็นผลไม้ แก้ท้องร่วง เมล็ด รสฝาด ต้มดื่มแก้ไข้ชาง แก้ไอกรน แก้ไอหอบในเด็ก แก้ไอเรื้อรัง บำรุงเส้นเอ็น ที่มา: http://www.phargarden.com/

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
190.	เข็มแดง	<i>Lindernia aculeata</i> (Bonati) T. Yamaz.	Scrophulariaceae	ราก ใช้ปรุงเป็นยาบำรุงไฟธาตุ บรรเทาอาการบวม รักษาตาพิการ รักษากำเดา รักษา เสมหะ ใช้แก้ไข้ เจริญอาหาร ลดความดันโลหิต แก้บ้ำคั่ง ทำให้นอนหลับ ขับพยาธิ พบว่ารากมีแอลคาลอยด์ Reserpine ซึ่งมีฤทธิ์ลดความดันโลหิต และกล่อมประสาท อาการข้างเคียงของการใช้ยานี้คือ ทำให้ฝันร้าย ซึมเศร้า คัดจมูก ที่มา: https://www.samunpri.com
191.	หญ้ากาบหอย ตัวเมีย	<i>Lindernia crustacea</i> (L.) F.Muell.	Scrophulariaceae	ส่วนใหญ่ใช้เป็นยารักษาภายนอก รักษาแผลอักเสบ โดยเฉพาะแผลที่โดนเห็บกัด แก้กลากเกลื้อน แผลน้ำร้อนลวก และใช้ต้มอาบรักษาในสตรีหลังคลอด ที่มา: http://www.kasetporpeang.com/forums/
192.	ผักเบี้ยทราย	<i>Lindernia pierreanoides</i> T.Yamaz.	Scrophulariaceae	ทั้งต้น จะมีรสเย็น และขมเล็กน้อย ใช้เป็นยาขับเลือด ใช้ดับพิษไข้หัว เช่น รักษาไข้ อาการกระหายน้ำ อาการร้อนใน เป็นผิวดาด ส่วนมากจะใช้ปรุงเป็นยาเขียวดับพิษ ร้อนทั้งปวง ใบ ใช้เป็นยาขับเสมหะ ดอก ใช้รักษาโรคเลือดประจำเดือนที่จางใส ที่มา: http://www.kasetporpeang.com/forums/
193.	หญ้าพูสี	<i>Lindernia pusilla</i> (Willd.) Bold	Scrophulariaceae	รักษาโรคบิด รักษาโรคลำไส้ ที่มา: http://www.kasetporpeang.com/forums/
194.	กรดน้ำ	<i>Scoparia dulcis</i> L.	Scrophulariaceae	ใบรสฝาด ขับระดูขาว แก้ไอ แก้หลอดลมอักเสบ บำรุงธาตุ แก้ไข้ แก้ปวดฟัน ต้นรสฝาด แก้ไอ แก้ไข้ แก้ท้องเสีย แก้ปวดท้อง แก้ลำไส้อักเสบ แก้ผื่นคัน แก้ขัดเบา ลดอาการบวม น้ำ แก้เหงือกบวม แก้ปากเปื่อย ลูก รสฝาดมา ขับพยาธิไส้เดือน ราก รสฝาด ขับปัสสาวะ แก้ไข้ แก้ปวดศีรษะ แก้โรคเบาหวาน แก้ผื่นคัน สมานลำไส้ แก้บิด แก้ท้องร่วง แก้จุกเสียด ที่มา: http://xn--o3cdbaevbumi7e7euch5pc3gc.blogspot.com/

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
195.	เขื่องสยาม	<i>Smilax siamensis</i> T.Koyama	Smilacaceae	ยอดอ่อนกินเป็นผัก มีรสเปรี้ยว เหง้า ต้มดื่มบำรุงตับ ที่มา: http://www.biogang.net/plant_view.php?uid=24328&id=185987
196.	โทงเทง	<i>Physalis angulate</i> L.	Solanaceae	ทั้งต้นและผลมีรสขม เป็นยาเย็น ออกฤทธิ์ต่อปอดและตับ ใช้เป็นยาขับความชื้นในร่างกาย แก้ไข้ตัวร้อน แก้อาการร้อนใน ไอร้อน กระจายน้ำวิเศษ เป็นยาขับเสมหะ ช่วยแก้อาการเจ็บคอ คออักเสบ รักษาต่อมทอนซิลอักเสบ ใช้เป็นยาแก้ฝีในปอด (ทั้งต้นและผล) ช่วยแก้ตานซางในเด็ก ดีซ่าน ตับอักเสบ ถู้น้ำดีอักเสบ ที่มา: https://medthai.com
197.	มะอี	<i>Solanum stramonifolium</i> Jacq.	Solanaceae	ราก มีรสเปรี้ยวเย็น ดับพิษร้อนใน ฤทธิ์พิษไข้หัวทุกชนิด (อาการไข้ที่ออกตุ่ม ออกผื่นตามผิวหนัง เช่น เหือด หัด อีสุกอีใส) กัดพอกเสมหะ แก้น้ำลายเหนียว แก้น้ำดีพิการ แก้ดีฝ่อ แก้ปวด แก้ไข้ แก้ไข้สันนิบาต ใบ มีรสเย็น ตำพอก แก้ฝี แก้ปวดบวม ผื่นคัน ดอก มีรสเย็น ตำพอกหรือทาแก้ผิวหนัง ผล มีรสเย็นเปรี้ยว แก้ดีพิการ แก้ไอ พอกขับเสมหะ เมล็ด สุมไฟสุตควัน แก้ปวดฟัน ที่มา: https://www.samunpri.com
198.	หนอนตายหยาก	<i>Stemona tuberosa</i> Lour	Stemonaceae	เหง้าหรือรากมีรสขมชุ่ม เป็นยาร้อนเล็กน้อย มีพิษเล็กน้อย ออกฤทธิ์ต่อปอดและม้าม ใช้เป็นยาแก้ไอเย็น ไอเรื้อรัง หลอดลมอักเสบ อาการไออันเนื่องมาจากเป็นวัณโรค ช่วยขับเสมหะ รักษาวัณโรค (ราก) ใช้ใบนำมาตำและอมแก้อาการปวดฟัน รากและหัวมีสรรพคุณเป็นยารักษาโรคผิวหนัง ด้วยการนำรากนำมาปรุงตำรับประทาน พร้อมกับต้มน้ำยาสมุนไพรหัวริดสีดวง จะทำให้ริดสีดวงฝ่อและแห้งไป ใช้ปรุงเป็นยารักษาเมะเร็งตับ รากหรือหัวใช้ปรุงเป็นยารับประทานแก้ท้องเสีย รากใช้ปรุงเป็นยาแก้โรคผิวหนัง ผื่นคันตามร่างกาย และผิวหนังอักเสบ ที่มา: https://medthai.com

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
199.	ท้าวยายม่อม	<i>Tacca leontopetaloides</i> (L.) Kuntze	Taccaceae	เหง้านำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาบำรุงร่างกาย บำรุงกำลัง ใช้เป็นยาขับเสมหะ (ราก) แปะที่ได้จากหัวสามารถนำใช้โรยบริเวณปากแผลเพื่อช่วยห้ามเลือดได้ (หัว) หัวหรือรากลนำมาผสมกับน้ำมะนาวใช้ทาเป็นยาแก้พิษจากแมลงสัตว์กัดต่อย พิษผึ้ง พิษจากแมงกะพรุนไฟ (หัว, ราก) หากเป็นผดผื่นคัน ให้ใช้แปะท้าวยายม่อมละลายกับน้ำแล้วนำมาใช้ทาบริเวณที่เป็น (หัว) ใช้เป็นยาพอกฝีแผล ช้ำ ถอนพิษ ด้วยการใส่แปะท้าวยายม่อมนำมาพอกกับน้ำอุ่นให้พอเป็นยางเหนียว ๆ แล้วใช้เป็นยาพอกบริเวณที่เป็น (หัว) ที่มา: https://medthai.com
200.	กฤษณา	<i>Aquilaria crassna</i> Pierre ex Lecomte	Thymelaeaceae	ใช้เป็นยาอายุวัฒนะ (เนื้อไม้) ช่วยบำรุงกำลัง (เนื้อไม้) ไม้ลูกแก่น เมื่อนำมาใช้เผาจนเกิดกลิ่นหอม ใช้สูดดมจะช่วยทำให้เกิดกำลังวังชา ช่วยบำรุงธาตุ คุณสมบัติในร่างกาย (เนื้อไม้) ช่วยบำรุงโลหิต (เนื้อไม้) เนื้อไม้มีรสขม หอม ใช้เป็นยาบำรุงหัวใจ (อาการหน้าเขียวตาเขียว) ช่วยบำรุงสมอง ใช้ระงับอารมณ์โมโหดุร้าย ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด ทำให้มีอารมณ์สุนทรีย์ (ชิ้นไม้) ใช้รับประทานช่วยทำให้หัวใจชุ่มชื้น (เนื้อไม้) น้ำจากใบสามารถนำมาใช้เพื่อรักษาโรคเบาหวานได้ (ใบ) ช่วยเสริมสมรรถภาพทางเพศ (ตำรายาจีน) ช่วยแก้ลมวิงเวียนศีรษะหน้ามืด ใช้ปรุงเป็นยาหอมแก้อาการหน้ามืดวิงเวียน (เนื้อไม้) ที่มา: https://medthai.com/
201.	ปอพราน	<i>Colona auriculata</i> (Desv.) Craib	Tiliaceae	ที่ประเทศลาวจะใช้ทั้งต้นปอพราน นำมาต้มเป็นยารักษาโรคบิด แก้ท้องเสีย (ทั้งต้น) ยาพื้นบ้านจะใช้ผลปอพราน นำไปผสมกับเหง้าตองดึงและเปลือกต้นตุมกาขาว คลุกข้าวทำเป็นยาสำหรับเบื่อสุนัข (ผล) ที่มา: https://medthai.com/

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
202.	พลับพลา	<i>Microcos tomentosa</i> Sm.	Tiliaceae	แก่นช่วยแก้หืด ด้วยการใช้แก่นพลับพลาผสมกับแก่นโมกหลวง แก่นจำปา ลำต้น กำแพงเจ็ดชั้น ลำต้นสบูขาว ลำต้นพลองเหมือด และลำต้นคำรอก นำมาต้มกับน้ำดื่ม จะช่วยแก้หืดได้ หรือจะใช้เนื้อไม้หรือแก่นนำมาต้มกับน้ำดื่มเลยก็แก้หืดได้เช่นกัน เปลือกใช้ผสมปรุงเป็นยาบำรุงโลหิตสตรี (เปลือก) ช่วยกระจายโลหิต (ผลแก่) ลำต้นใช้เป็นยาประกอบรักษาโรคลำไส้ (ลำต้น) ผลแก่มีรสเปรี้ยวใช้รับประทานเป็น ยาระบาย (ผลแก่) เปลือกต้นใช้ทำลายพิษของต้นยางนองได้ (เปลือก) ที่มา: https://medthai.com/
203.	พินจูเขี้ยว	<i>Stachytarpheta jamaicensis</i> (L.) Vahl	Verbenaceae	ช่วยรักษาอาการอาเจียน (ทั้งต้น) ใช้เป็นยารักษาโรคกระเพาะ (ทั้งต้น) เปลือกต้นใช้เป็นยารักษาอาการท้องเสียและโรคบิด (เปลือกต้น) ใช้เป็นยาขับพยาธิ (ทั้งต้น) ใช้ขับพยาธิในเด็ก (ใบ) ช่วยรักษาโรคผิวหนังในทางเดิน ปัสสาวะ รักษาทางเดินปัสสาวะติดเชื้อ (ทั้งต้น) ทั้งต้นใช้ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้โรค หนองใน (ทั้งต้น) รากมีสรรพคุณเป็นยาแก้โรคหนองใน (ราก) รากมีสรรพคุณทำให้ แห้ง (ราก) ต้นสดใช้ตำพอกบริเวณที่เป็นแผลอักเสบ แผลเปื่อย ฝีและหนอง และพิษ อักเสบปวดบวม (ทั้งต้น) ใบใช้เป็นยาทารักษาฝีหนอง (ใบ) ใบใช้ตำพอกแก้เคล็ด (ใบ) ทั้งต้นใช้เป็นยารักษาโรคปวดข้อ (ทั้งต้น) ที่มา: https://medthai.com/
204.	เครืออีโก้ย	<i>Ampelocissus martini</i> Planch.	Vitaceae	ยาพื้นบ้านอีสานใช้ รากฝนดื่มแก้ไข้ ผสมลำต้นหรือรากรสสุคนธ์ เหง้าสัปปะรด ลำ ต้นไผ่ป่า ลำต้นไผ่ตง งวงตาล เปลือกต้นสะแกแสง ลำต้นหรือรากเถาคันขาว ผล มะพร้าว ลำต้นรักดำ ลำต้นก้อม ลำต้นโพ หน้างวงช้างทั้งต้น รากกระดังบาย เปลือก ต้นมะม่วง ลำต้นหนามพรม รากลำเจียก ลำต้นอ้อยแดง ลำต้นเครือพลูช้าง เหง้าหัว ยาข้าวเย็นโคก และเปลือกต้นกัฒลิน ต้มน้ำดื่ม รักษาฝีแก้อาการบวม

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				ที่มา: http://www.bedo.or.th/lcdb/biodiversity/view.aspx?id=10614
205.	กะตังใบ	<i>Leea indica</i> (Burm.f.) Merr.	Vitaceae	รากและลำต้นใช้ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้อาการปัสสาวะขัดและรักษาโรคนี้่ว ใช้ต้มกินเป็นยาแก้ครันเนื้อครันตัว ใบใช้ตำพอกเป็นยาแก้อาการคันหรือผื่นคันตาม ผิวหนัง (ใบ) หมอยาพื้นบ้านในจังหวัดอุบลราชธานีจะนำรากมาฝนกับเหล้าใช้ทา รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก (ราก) รากใช้ต้มกินเป็นยาแก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย หรือจะใช้ใบนำมาตำพอกแก้ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อก็ได้ (ใบ) ใบใช้ต้มอาบช่วยบำรุง ร่างกายให้สมบูรณ์ (ใบ) ที่มา: https://medthai.com/
206.	กะตังใบแดง	<i>Leea rubra</i> Blume ex Spreng.	Vitaceae	ใช้รากแก้ไข้และอาการปวดท้อง ผลใช้เป็นยาขับพยาธิตัวดี ที่มา: http://www.rspg.or.th/plants_data/plantdat/
207.	กะตังใบ	<i>Leea thorelii</i> Gagnep.	Vitaceae	เป็นยาชูกำลัง แก้แพ้ ที่มา: http://www.medplant.mahidol.ac.th/
208.	เถาคัน	<i>Parthenocissus quinquefolia</i> (L.) Planch.	Vitaceae	เถาใช้ปรุงเป็นยาต้มกิน เป็นยารักษาโรคหทัย เป็นยาพอกเลือด เป็นยาขับเสมหะ ขับ ลม รักษาอาการฟกช้ำภายใน และช่วยทำให้เส้นเอ็นหย่อน (เถา) ใบนำไปอังกับไฟให้ พอเหี่ยว ไซปิดฝีบ่มหนอง ถ้าฝิ่นั้นแตกก็จะทำให้ดูดหนองได้ คล้ายขี้ผึ้งอดีตของ ฝรั่ง (ใบ) ที่มา: https://medthai.com/
209.	กระถินทุ่ง	<i>Xyris indica</i> L.	Xyridaceae	นำรากมาต้มใช้เป็นยาแก้ท้องเสีย ขับลมในกระเพาะ ต้มแล้วจะมีรสขมฝาด ที่มา: http://www.rspg.or.th/plants_data/use/crop_d11.htm
210.	กระชาย	<i>Boesenbergia rotunda</i> (L.) Mansf	Zingiberaceae	ช่วยบำรุงธาตุในร่างกาย (ใบ) กระชายเหลืองมีสรรพคุณช่วยแก้ลมวิงเวียน แน่น หน้าอก ช่วยบำรุงกำลัง เสริมสมรรถภาพทางเพศ บำบัดโรคนกเขาไม่ขันหรือโรคอิตี

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
				(Erectile Dysfunctional หรือ ED) (เหง้าใต้ดิน) ช่วยบำรุงหัวใจ ด้วยการใช้เหง้า และรากของกระชายนำมาปอกเปลือก ล้างน้ำให้สะอาด นำมาหั่นตากแห้งแล้วบดจนเป็นผง และให้ใช้ผงแห้งที่เตรียมไว้ประมาณ 1 ช้อนชา นำมาชงกับน้ำร้อนครึ่งถ้วยชา แล้วรับประทานเพียงครั้งเดียว (เหง้า, ราก) ช่วยบำรุงกระดูก ช่วยทำให้กระดูกไม่เปราะบาง ช่วยปรับสมดุลของฮอร์โมนต่าง ๆ ในร่างกาย ช่วยบำรุงกำหนด แก้อาการกามตายด้าน (เหง้าใต้ดิน) ช่วยบำรุงสมอง เพราะช่วยทำให้เลือดไปเลี้ยงสมองส่วนกลางได้ดีมากขึ้น ช่วยปรับสมดุลของความดันโลหิตในร่างกาย ช่วยลดความดันโลหิตเมื่อความดันโลหิตสูง แต่เมื่อความดันโลหิตต่ำก็จะช่วยทำให้ความดันเพิ่มขึ้น จนเป็นปกติ สรรพคุณกระชายช่วยแก้โลหิตเป็นพิษ (ใบ) กระชายมีสรรพคุณช่วยบำรุงร่างกาย เป็นยาอายุวัฒนะ ที่มา: https://medthai.com/
211.	บัวสวรรค์, ปทุมมา	<i>Curcuma alismatifolia</i> Gagnep.	Zingiberaceae	แก้ท้องผูกท้องเฟ้อ แก้จุกเสียด แก้ปวดท้อง ช่วยย่อยอาหาร ช่วยขับลม ช่วยลดคอเลสเตอรอล เป็นยาระบาย ช่วยป้องกันโรคมะเร็ง ช่วยบำรุงร่างกาย แก้ปวดเมื่อย แก้ตะคริว แก้เหน็บชา ใช้ฆ่าพยาธิ แก้โรคผิวหนัง ที่มา: https://www.thai-thaifood.com/th
212.	กระเจียว	<i>Curcuma angustifolia</i> Roxb.	Zingiberaceae	เป็นยาระบายและช่วยขับลม ที่มา: http://www.vegetweb.com
213.	กระเจียวขาว	<i>Curcuma singularis</i> Gagnep.	Zingiberaceae	หน่ออ่อนและดอกอ่อนของกระเจียวมีรสเผ็ดร้อนและมีกลิ่นหอม เป็นยาช่วยขับลม ใบนำมาตำคั้นเอาแต่น้ำใช้เป็นยาทารักษาแผลสดและช่วยห้ามเลือด ที่มา: https://medthai.com/

ลำดับ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	สรรพคุณ
214.	ข่าลิง	<i>Globba annamensis</i> Gagnep.	Zingiberaceae	เหง้าและราก แก้ประดง รักษาแกมโรค เคลื่อน พิษฝี่ ปวดท้อง ผายลม ขับลมในลำไส้ แก้พิษสุนัขบ้า ที่มา: http://www.tistr.or.th/essentialoils/
215.	เปราะ	<i>Kaempferia galanga</i> L.	Zingiberaceae	ดอก แก้เด็กนอนสะดุ้งผวา ร้องไห้ตาเหลือก ตาซ้อนดูหลังคา ต้น ขับเลือดเน่าของ สตรี ใบ ใช้ปรุงเป็นผักรับประทานได้ หัว แก้โลหิต ซึ่งเจือด้วยลมพิษ ปรุงเป็น เครื่องเทศสำหรับแกง สุมศิระเด็ก แก้หวัด คัดจุมูก รับประทานขับลมในลำไส้ ที่มา: https://www.samunpri.com

2. สํารวจสมุนไพรที่มีการนํามาเพาะปลูกและขยายพันธุ์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหอมสมุนไพรพื้นบ้าน

จากการสํารวจข้อมูลเกี่ยวกับหอมสมุนไพรพื้นบ้านของจังหวัดสระแก้ว พบว่ามีหอมสมุนไพรพื้นบ้านที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม ในการอ้างอิงเรื่องของสมุนไพรและการใช้สมุนไพร คือ หอมสมุนไพรพื้นบ้าน วินัยสายเปลี่ยน คณะผู้วิจัยจึงได้ไปทำการสํารวจสมุนไพรที่มีการนํามาเพาะปลูกและขยายพันธุ์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพรเพื่อการบําบัดรักษาตามแนวทางแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

ประวัติหอมสมุนไพรพื้นบ้าน นายวินัย สายเปลี่ยน โดยสังเขป

นายวินัย สายเปลี่ยน อายุ 61 ปี เกิดเมื่อเดือนมีนาคม พุทธศักราช 2499 ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 121 หมู่ 12 บ้านทุ่งเศรษฐี ตำบลวังใหม่ อำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว เป็นคนจังหวัดสระแก้วโดยกำเนิด มีบิดาเป็นหอมสมุนไพรพื้นบ้าน แต่บิดาไม่ได้สอนความรู้ทางสมุนไพรให้โดยตรง อาศัยเรียนรู้จากการสังเกตในเวลาที้ออกไปเก็บสมุนไพรในป่ากับบิดา จนกระทั่งเมื่อได้อุปสมบทเป็นภิกษุ ได้ใช้วิชาความรู้ด้านสมุนไพรในการรักษาเป็นครั้งแรก โดยรักษาเณรที่จำพรรษาที่วัดเดียวกัน โดยเณรมีอาการร้อนในและเป็นแผลที่ปาก จึงใช้รากหญ้าคาแช่น้ำให้เณรฉันจนกระทั่งมีอาการดีขึ้นและหายในที่สุด จากนั้นก็ได้มีการรักษาเรื่อยมา จนกระทั่งได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไป และเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 คณะกรรมการวิชาชีพสาขาการแพทย์แผนไทย ได้ออกใบอนุญาตให้แก่นายวินัย สายเปลี่ยน ขึ้นทะเบียนให้เป็นผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย ประเภท เวชกรรมไทย และมีสิทธิประกอบโรคศิลปะตามสาขาและประเภทดังกล่าวได้ ใบอนุญาตที่ พท.ว.18282 (ภาพที่ 2) นอกจากนี้ นายวินัย สายเปลี่ยน ยังใช้พื้นที่กว่า 11 ไร่ ที่เป็นที่พักอาศัยในปัจจุบันเป็นศูนย์เรียนรู้กลุ่มชมรมแพทย์แผนไทย โดยมีการปลูกสมุนไพรและแปรรูปสมุนไพรที่ใช้เพื่อการบําบัดรักษาโรคต่างๆ ซึ่งจากการปฏิบัติเช่นนี้ นายวินัย สายเปลี่ยน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากหน่วยงานของรัฐในหลายครั้งหลายโอกาส ตามที่มีการรวบรวมไว้ดังตารางที่ 3 และผลการสํารวจสมุนไพรที่ปลูกและขยายพันธุ์เพื่อการบําบัดรักษาตามภูมิปัญญาแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกที่เป็นเป็นปกติอย่างน้อย 116 ชนิด ดังตารางที่ 4

ภาพที่ 2 ใบประกอบโรคศิลปะของ นายวินัย สายเปลี่ยน

ตารางที่ 3 รางวัลและการเชิดชูเกียรติจากหน่วยงานของรัฐที่มอบให้แก่ นายวินัย สายเปลี่ยน

พ.ศ.	การเชิดชูเกียรติ	หน่วยงาน
2547	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม) ดีเด่น ระดับจังหวัด ประจำปี 2547	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระแก้ว
2548	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม) ดีเด่น สาขาการแพทย์แผนไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพระดับจังหวัด ประจำปี 2548	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระแก้ว
2554	อาสาสมัครสาธารณสุขดีเด่น ระดับจังหวัด ปี 2554 สาขาการแพทย์แผนไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ	กระทรวงสาธารณสุข
2555	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิระดับจังหวัด	กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
2558	“หมอไทยดีเด่น ระดับจังหวัด” จังหวัดสระแก้ว งานมหกรรมแพทย์แผนไทยแห่งชาติ ปี 2558	กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
2559	รางวัลอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม) ดีเด่นระดับภาค ภาคกลาง ประจำปี 2559 สาขาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ	กระทรวงสาธารณสุข
	“หมอไทยดีเด่น ระดับจังหวัด” จังหวัดสระแก้ว งานมหกรรมแพทย์แผนไทย ปี 2559 เขตสุขภาพที่ 6	กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
2560	หมอไทยดีเด่น ระดับจังหวัด	กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม) ดีเด่น ระดับอำเภอปี 2560 สาขาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระแก้ว
2561	หมอไทยดีเด่น ระดับจังหวัด	กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
	หมอไทยดีเด่น ระดับเขตสุขภาพที่ 6	กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
	ปราชญ์เพื่อความมั่นคงระดับจังหวัด	กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร

ภาพที่ 3 สํารวจสมุนไพรบ้านหมอวินัย สายเปลี่ยน

ตารางที่ 4 สมุนไพรที่ปลูกและขยายพันธุ์เพื่อการบำบัดรักษาตามภูมิปัญญาแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกของนายวินัย สายเปลี่ยน

ลำดับ	สมุนไพร	สรรพคุณ
1	กระชายดำ	บำรุงกำลัง
2	กระชายแดง	บำรุงกำลัง
3	กระชายเลื้อย	บำรุงกำลัง
4	กระตูดไก่ดำ ปีกไก่ดำ	บำรุงโลหิต แก้โรคหอบหืด
5	กระเทียม	บำรุงกำลัง เจริญอาหาร
6	กระป๋อเจ็ดตัว	บำรุงกำลัง
7	กราวเครือแดง	ใช้เพื่อบำรุงสุขภาพ
8	กลอยข้าวเจ้า	ทำเครื่องสำอาง
9	กลอยข้าวเหนียว	ทำเครื่องสำอาง
10	กลิ้งกลางดง	บำรุงทางเพศ
11	กะล่อนทอง	ใช้ในทางเสน่ห์ห่มหานิยม ใช้ในกลุ่มว่าน 108
12	ก้านเหลืองดีกวาง	มะเร็ง มะเร็งตับ มะเร็งช่องปาก ใช้ได้ทั้งแห้งและสด สูตรรักษาดับ ก้านเหลืองดีกวาง อังกาบ กำแพงเจ็ดชั้น ผาง อย่างละ 5 ชิ้น
13	กำแพงเจ็ดชั้น	ฆ่าเชื้อ ฆ่าพยาธิ สูตรรักษาดับ ใช้ 5 ชิ้น (ผสมในสูตรรักษาดับ)
14	ขมิ้น	กำจัดสารพิษในร่างกาย รักษาโรคความดันโลหิตสูง โรคเกาต์ โรคมะเร็งลำไส้ มะเร็งปาก
15	ขมิ้นชัน	ฆ่าเชื้อ ใส่ผสมในอาหารกินเพื่อป้องกันโรคกระเพาะ
16	ขมิ้นดำ	บำรุงกำลัง แก้โรคหอบหืด
17	ขอทองแก้	ใช้ในทางเสน่ห์ห่มหานิยม ใช้ในกลุ่มว่าน 108
18	ชันทองพยาบาท	เข้ายารักษา มะเร็ง แก้ปวดเมื่อย
19	ข่า	แก้ปวดกล้ามเนื้อ ใช้ในสูตรแก้ปวดเข่าที่ประกอบด้วย ไพล ข่า มะกรูดใช้สด อย่างละ 1 ชีด ปั่นผสมกับเหล้าขาวใช้พอกทวมแล้วนำไปปั่น
20	ชิงแคลง	ขับลม
21	เขยตายแม่ยายปก	แก้พิษงู
22	ไข่น้ำ	รักษาเบาหวาน ระบบขับถ่าย
23	โคคลาน	บำรุงกำลัง (ผสมในสูตรรักษาไต) เถาต้มดื่ม ใช้ผ่าน 7 ชั้น ไปต้มน้ำ 1 ลิตร
24	จันทร์ขาว	เข้ายามะเร็ง
25	เจตมูลเพลิงขาว	รักษาริดสีดวงทวาร ราก 1 กำมือต้ม
26	เจตมูลเพลิงแดง	ศึกษาเกี่ยวกับเลือด เลือดลมไม่ดี ราก 1 กำมือต้ม

ลำดับ	สมุนไพร	สรรพคุณ
27	ชะเอมไทย อ้อยสามสวน	แก้ไอ ขับเสมหะ
28	ชุมเห็ดเทศ	บำรุงหัวใจ ลดความดัน ลดน้ำตาลในเลือด
29	เฒ่าหนังกหยาบ	บำรุงกำลัง บำรุงสมรรถภาพทางเพศ
30	ดีคน	รักษาตับ หอบหืด
31	ต้นสำโรง	รักษาหอบหืด ดูดซับไขมัน
32	ต้นหนวดแมว	รักษานิว
33	ต้นหมาน้อย	แก้ร้อนใน ไข้ใบคั้นสดแก้ร้อนใน
34	ตะเคียนทอง	ฆ่าเชื้อ แก้อักเสบ
35	ตาลเดี่ยว	เข้าเครื่องสำอาง
36	เตารั้ง	แก้ไข้ บำรุงตับ ปอด
37	เถากระดุกงู	
38	เถารางแดง	เข้ายามะเร็ง ยาบำรุงกำลัง
39	เถาวัลย์เปรียง	ฆ่าเชื้อ รักษาระบบน้ำเหลือง (ผสมในสูตรรักษาไต)
40	เถาเอ็นอ่อน	ใช้คลายเส้น
41	นมสวรรค์	ปะสน้ำมันม ให้ราก 1 กำมือ น้ำมันมราชสีห์ 1 กำมือ ต้มกับน้ำ 1 ลิตร
42	เปล้าน้อย	ขับลม แก้อาการระคายเคืองอาหาร
43	เปลาะหอม	ใช้หัวตากแห้งบด ทำเครื่องสำอาง
44	โปรงฟ้า	ขับเสมหะ รากถอนพิษงู
45	ฝาง	รักษาโรคระบบน้ำเหลือง โลหิตจาง ตัดกิ่งฝางสดยาวประมาณ 1 ฟุต ไปต้มกับน้ำพอเดือด กินประมาณ 10 วัน บำรุงกำลัง บำรุงเลือด สูตรยารักษาตับ ใช้ 5 ชิ้น (ผสมในสูตรรักษาตับ)
46	พญาอากาศ	รักษามะเร็งกรามข้าง มะเร็งช่องปาก (แก้มทะเล)
47	พญาครุฑ	แก้เวียนหัว แน่นหน้าอก
48	พญามือเหล็ก	บำรุงกำลัง ให้ข้อตัมกับน้ำ ใช้ 3 ข้อ กับน้ำ 1 ลิตร
49	พญาไร่ใบ	เข้าว่าน 108
50	พระยาดาบหัก	
51	พลับป่า	ใช้เปลือก เป็นยาบำรุงกำลัง
52	พิลังกาสง	ฆ่าเชื้อ
53	พิลังกาสง	ใช้ฆ่าเชื้อ
54	เพกา ลั่นฟ้า	รักษาโรคเก๊าท์ ใ้เปลือก 3 ชิ้น ต้มกับน้ำ 1 ลิตร ต้ให้เดือด

ลำดับ	สมุนไพร	สรรพคุณ
55	เพชรสังฆาต	ผู้รักษาริดสีดวง
56	ไพล	แก้ปวดกล้ามเนื้อ ใช้ในกลุ่มว่าน 108 และใช้ในสูตรแก้ปวดเข่าที่ประกอบด้วย ไพล ข่า มะกรูดใช้สดอย่างละ 1 ชีด ปั่นผสมกับเหล้าขาวใช้พอท่วมแล้วนำไปปั่นนำไปใช้ทำยาแก้ขับลม สำหรับคนคลอดบุตร ไพลหัวแแก้ว อย่างน้อยๆ 3 ปีขึ้นไป ปีแรกได้แต่น้ำ ถ้า 3 ปี จะได้น้ำมันดีมนจะฉุน ถ้าเอาไปทาจะร้อน ปลูกปีแรกก็ทำลูกประคบได้แล้ว ถ้าทำทางยาจริงๆ คือ 3 ปีล้างสะอาด ปลอกฝาน 7 แวน ต้มใส่เกลือ 1 ซ้อนชา ต้ม 3 ส่วน เอา 1 ส่วน ต้ม ขับน้ำคาวปลา
57	ไพลใจดำ	แก้ปวดกล้ามเนื้อ
58	ไพลดำ	แก้ปวดกล้ามเนื้อ
59	ไพลปลุกเสก ไพลต่าง	แก้ปวดกล้ามเนื้อ
60	ขี้กิ้ง	บำรุงปอด แก้ไข้ตัวร้อน ขับเสมหะ
61	ฟ้าทะลายโจร	แก้ไข้ เจ็บคอ รักษาอาการท้องเสียแบบไม่ติดเชื้อ
62	มะกรูด	แก้ปวดกล้ามเนื้อ ใช้ในสูตรแก้ปวดเข่าที่ประกอบด้วย ไพล ข่า มะกรูดใช้สดอย่างละ 1 ชีด ปั่นผสมกับเหล้าขาวใช้พอท่วมแล้วนำไปปั่น
63	มะค่า	ปะสน้ำมัน ใช้กึ่งเรียบๆ ไม่มีตา แล้วนำไปต้มดื่ม
64	มะตูม	รักษาปวดเมื่อย ปวดตามข้อ
65	มะม่วงหาวมะนาวโห่	ผู้รักษาโรคปอด การใช้แบบกินสด ผู้ชายกิน 5 ลูก ผู้หญิงกิน 7 ลูก หรือทำเป็นน้ำสำหรับต้ม
66	มะหาด	แก้กระษัย ละลายเลือด กระจายโลหิต
67	มันเลือด	มีรสฝาด รักษาโรคเลือด
68	ม้าทอง	ใช้ในทางเสน่ห์มหานิยม ใช้ในกลุ่มว่าน 108
69	ม้าย่อง	ใช้ในทางเสน่ห์มหานิยม ใช้ในกลุ่มว่าน 108
70	ม้าฮ่อ	ใช้ในทางเสน่ห์มหานิยม ใช้ในกลุ่มว่าน 108
71	ยอ	รักษาโรคมะเร็ง กรดไหลย้อน
72	ย่านางแดง	ถอนพิษสารเคมีในร่างกาย
73	รากปลาไหลเผือก	ใช้เพื่อบำรุงสุขภาพ บำรุงกำลัง บำรุงทางเพศ ใ้หัว ต้องมีอายุ 5-6 ปี ขึ้นไป ใช้ทั้งสดและแห้ง
74	รากสามสิบ	ใช้เพื่อบำรุงสุขภาพ บำรุงสมรรถภาพทางเพศ ใ้หัว ต้องมีอายุ 5-6 ปี ขึ้นไป ใช้ทั้งสดและแห้ง
75	ลิ้นแรด	ใช้เข้าเครื่องยาหอม ช่วยบำรุงหัวใจ แก้แผลในปากได้
76	ว่านกุมารยกทัพ	
77	ว่านขันหมาก	รักษามะเร็งต่อมน้ำเหลือง

ลำดับ	สมุนไพร	สรรพคุณ
78	ว่านจ็อก หนานเฉาเว่ย ป่าช้าเหงา	ใช้เป็นสมุนไพรเชิงเดี่ยว รักษา 14 โรค เช่น เบาหวาน ความดัน ปวดหัวไมเกรน เป็นต้น
79	ว่านงูเห่า	
80	ว่านชั๊กมดลูก	ช่วยกระชับช่องคลอดภายในของสตรี ช่วยให้มีมดลูกเข้าอู่เร็วขึ้น ช่วยแก้ปัญหาอาการประจำเดือนมาไม่ปกติ
81	ว่านดอกทอง	ใช้ในทางเสน่ห่มทานิยม ใช้ในกลุ่มว่าน 108
82	ว่านทรหด	แก้โรคลำไส้ แก่ริดสีดวง
83	ภู่านนางคำ	ช่วยแก้พิษจากว่านร้ายต่าง ๆ แก่ฤทธิ์ของว่านทั้งปวง ยาขับเสมหะ ยาขับลมในลำไส้ ลดกรดในกระเพาะ ยาสมานแผล ใช้ในกลุ่มว่าน 108
84	ว่านนางพญาหน้าขาว	รักษาสิวฝ้า ใช้รากไปฝนหรือบดเป็นผงทา รักษาสิวฝ้า
85	ว่านพระเจ้าห้าพระองค์	ความเชื่อว่า จะทำให้สถานที่นั้นร่มเย็นมีความสุข ผู้คนในสถานที่นั้นรักใคร่กันดี ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันรักกันมั่นคง มีความสมหวัง
86	ว่านพระพิฆเนศ	
87	ว่านโพรง	อยู่ยงคงกระพัน
88	ว่านมหาเมฆ	ใช้ในทางเสน่ห่มทานิยม ใช้ในกลุ่มว่าน 108
89	ว่านรางจืด	ถอนพิษ ให้หัวอัมไว้ในปากแก้เมา
90	ว่านสาริกาลิ้นทอง	ใช้ในทางเสน่ห่มทานิยม ใช้ในกลุ่มว่าน 108
91	ว่านสาวหลง	แก้คัด ขี้ไอบสดหาแก้คัน
92	ว่านสิงหโมลา	มะเร็งเต้านม
93	ว่านห้าร้อนนาง	ใช้ในทางเสน่ห่มทานิยม ใช้ในกลุ่มว่าน 108
94	ว่านเอ็นเหลือง	ใช้ในทางเสน่ห่มทานิยม ใช้ในกลุ่มว่าน 108
95	ส้มป่อย	เป็นยาแก้ไอ แก่กระษัย
96	สมอไทย	กำจัดสารพิษออกจากร่างกาย รักษาอาการท้องผูกเรื้อรัง
97	สลิติ	บำเลือด บำรุงหัวใจ
98	สเลดพังพอนตัวผู้	รักษาการอักเสบของโรคริมหรือแมลงสัตว์กัดต่อยได้ โรคงูสวัด
99	สเลดพังพอนตัวเมีย	ใช้เป็นยาลดไข้ แก่เจ็บคอ เป็นยาขับปัสสาวะ ขับประจำเดือน
100	สับปะรดป่า	รักษาไข้ทับระดู
101	สุรามณีฤทธิ์	ช่วยให้หายมีกลิ่นหอม ใช้ดองกับเหล้า ทำให้สุตรยามีความหอม
102	หญ้าคา (ไหลหญ้าคา)	แก้ร้อนใน ปากเปื่อย มะเร็งปาก ถอนหญ้าคามาทิ้งราก ใช้เฉพาะราก 1 กำมือ ล้างสะอาด แช่ใสน้ำต้ม 1 ชัน ต้มเรื่อยๆ น้ำหมดให้เติมน้ำ ต้มประมาณ 7 วัน (เสกคาถาพระเจ้า 5 พระองค์)
103	หญ้านางแดง	ถอนพิษสารเคมีในร่างกาย(ผสมในสูตรรักษาไต)

ลำดับ	สมุนไพร	สรรพคุณ
104	หญ้าหนวดแมว	รักษาโรคไต นิ่วขี้ไต สามารถใช้เป็นเชิงเดี่ยวได้
105	หนอนตายอยาก	ฆ่าหนอนพยาธิในตับ รักษามะเร็งตับ
106	หนอนตายอยาก	เป็นยาฆ่าเชื้อพยาธิภายในลำไส้ พยาธิตัวกลม พยาธิตัวแบน พยาธิเส้นด้าย พยาธิใบไม้ในตับ พยาธิปากขอ พยาธิตัวจิ๊ด
107	หนาวเดือนห้า	แก้ไข้ตัวร้อน ใช้ 1 กำมือ ต้มดื่ม
108	หมากเฒ่า	ยาช่วยขับเสมหะ ยาระบาย ขับปัสสาวะ
109	เหง้าต้นพง(ดอกขาว)	รักษาโรคนี้่ว เหง้าพง 7 เหง้า ตาไผ่ป่า 7 ตา ต้นหญ้าหนวดแมวตัดมา 1 ต้นพับให้ได้ 1 กำมือ ต้มในน้ำ 1 ลิตร ดื่มขับนิ่วท่อนปัสสาวะ
110	เห็ดหลินจือ	รักษาข้อ เส้นเอ็น ต้มดื่ม เข้าสู่สุตรยา
111	อบเชยเทศ	ขับรุงผสมเป็นยาหอมและยานัตถุ์ ทำให้สดชื่น แก้ปวดศีรษะ แก้อาการ อ่อนเพลีย
112	อัครีทวารสีม่วง	รักษาริดสีดวงทวาร
113	อังกาบ	เจริญอาหาร รักษา มะเร็ง (ผสมในสูตรรักษาไต) ใช้ทั้ง 5 ส่วน
114	อัครีทวารสีขาว	รักษาริดสีดวงทวาร
115	อีแตน	แก้ไข้ ใช้เปลือกต้ม
116	แฮม	แก้ไข้ ใช้เถาต้ม

3. กำหนดตำแหน่งและขนาดพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และจัดทำเป็นแหล่งการเรียนรู้สมุนไพร

เพื่อให้การสำรวจและรวบรวมพืชสมุนไพรของมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว มีความยั่งยืน และสามารถอนุรักษ์พันธุกรรมของพืชสมุนไพร รวมถึงการเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรในอนาคต ผู้วิจัยจึงได้กำหนดพื้นที่สำหรับรวบรวมสมุนไพร พื้นที่โดยประมาณ 12 ไร่ และจัดทำสิ่งบ่งชี้การเป็นสวนป่าสมุนไพร รวมถึงเส้นทางในการเดินสำรวจ ดังภาพที่ 4 และภาพที่ 5 ตามลำดับ

ภาพที่ 4 กำหนดตำแหน่งและขนาดพื้นที่สำหรับการรวบรวมและแหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพร

ภาพที่ 5 สิ่งบ่งชี้การเป็นสวนป่าสมุนไพร มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

5. สรุป

การสำรวจสมุนไพรมานี้โดยประมาณ 1,369 ไร่ ของมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว เลขที่ 254 หมู่ 4 ตำบลวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว พบสมุนไพรรวม 255 ชนิด จำแนกได้ 190 สกุล ใน 80 วงศ์ นอกจากนี้ยังพบว่าสมุนไพรมีการสำรวจพบนั้นได้มีการนำไปใช้เพื่อการบำบัดต่างๆ ที่มีการอ้างอิงไว้แล้วถึง 215 ชนิด และสำรวจสมุนไพรมือสมุนไพรมือที่บ้านได้มีการปลูกเพื่อใช้ในการบำบัดรักษาตามหลักของการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกอย่างน้อย 116 ชนิด และมีการกำหนดพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพรมือ จำนวน 12 ไร่ เพื่อเป็นแหล่งรักษาพันธุ์สมุนไพรมือและแหล่งเรียนรู้และวิจัยด้านสมุนไพรมือในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ด้วยโครงการวิจัยได้เคยเสนอขอเป็นระยะเวลา 5 ปี ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยทั้งระบบตั้งแต่การสำรวจสมุนไพรมือ สรรวจภูมิปัญญา ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณสมบัติต่างๆ ของสมุนไพรมือ รวมถึงการแปรรูปสมุนไพรมือ แต่ด้วยโครงการฯ ได้รับอนุมัติงบประมาณสนับสนุนเพียง 1 ปี จึงยังมีประเด็นที่จะต้องดำเนินการต่อในส่วนของการปลูกสมุนไพรมือให้มีคุณภาพและสามารถรับประกันปริมาณสารสำคัญหรือสารออกฤทธิ์ของสมุนไพรมือให้มีปริมาณคงที่หรือใกล้เคียงกันให้มากที่สุด และในลำดับต่อไปจะเป็นส่วนของวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของสมุนไพรมือให้มีความน่าสนใจ สะดวกและมีประสิทธิภาพในการบำบัดตามคุณสมบัติของสมุนไพรมือ ผู้วิจัยจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการสนับสนุนให้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ต่อไปอย่างต่อเนื่อง โดยท้ายที่สุดจะเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งและความมั่นคงให้กับเกษตรกรที่ปลูกสมุนไพรมือและทำให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ผู้ซื้อในอีกทางหนึ่งด้วย

6. ผลผลิต

1. ได้ทราบชนิดสมุนไพรมือในพื้นที่ป่าของมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว
2. ได้ทราบถึงสมุนไพรมือที่บ้านและภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรมือของจังหวัดสระแก้ว
3. ได้สวนป่าสมุนไพรมือเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชสมุนไพรมือของมหาวิทยาลัยบูรพา
4. ได้แหล่งเรียนรู้และศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรมือของมหาวิทยาลัยบูรพาและจังหวัดสระแก้ว

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตร. 2554. **แปดสิบสี่วงศ์พรรณไม้ที่โตในท้องครุราชัน เถลิงพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554.** บริษัททุเก็ตเตอร์จำกัด. กทม.
- ก่องกานดา ชยามฤต. 2545. **คู่มือจำแนกพรรณไม้.** ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ หอพรรณไม้ กรมป่าไม้.
- ตรีทิพย์ สุขโข. 2551. **การสำรวจพืชสมุนไพรที่ชาวกะเหรี่ยงใช้ ณ ตำบลจันทร์และแจ่มหลวง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เต็ม สมิตินันทน์. 2544. **พืชมงคลทั้ง 2. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย.** บริษัทประชาชน. กรุงเทพฯ.
- ณัฐธินิชา นิมิตรนันทน์ และ จันธิดา อินเทพ. 2548. **กรณีศึกษาการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรและยาตำรับที่ใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพของหมอพื้นบ้าน อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว.** คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 196 น.
- ธวัชชัย สันติสุข. 2550. **ป่าของประเทศไทย.** กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. กรุงเทพฯ.
- ปฐมา จันทรพล ศรายุทธ ต้นเถียร และ อรทัย เนียมสุวรรณ. 2557. **ความหลากหลายของพืชสมุนไพรสำหรับรักษาอาการไข้ จากอุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจา จังหวัดกระบี่.** วารสารวิทยาศาสตร์ มข. ปีที่ 42 ฉบับที่ 22.
- ยุทธนา ทองบุญเกื้อ. 2551. **ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรในวนอุทยานถ้ำเพชร-ถ้ำทอง อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์(รายงานผลวิจัย).** นครสวรรค์: สำนักงาน บริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 12 นครสวรรค์กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.
- รัชณี เพ็ชรช่าง. 2551. **การใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรเป็นอาหารตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาพ้อ อุทยานแห่งชาติลานาน่าน จังหวัดอุดรธานี.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- เลอศักดิ์ ประจวบอารีย์. 2551. **สมุนไพรพื้นบ้านของชนเผ่ากะเหรี่ยงบ้านโป่งลึก อำเภอกำแพงกระเจาน จังหวัดเพชรบุรี.** วิทยานิพนธ์เภสัชศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเภสัชเวท มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2544. **พรรณไม้พื้นบ้านอีสาน เล่ม 1.** อภิชาติการพิมพ์. มหาสารคาม.
- สุมนชา ก่อแก้ว. 2551. **การศึกษาสังคมพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้พืชสมุนไพรในระบบนิเวศป่าบุ่ง ป่าทาม ป่าอาล-โดนแบน ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สำนักคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย. 2556. **แผนจัดการเพื่อคุ้มครองสมุนไพรในพื้นที่เขตอนุรักษ์ พ.ศ. 2556-2558.** กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข. กรุงเทพฯ.
- องค์การสวนพฤกษศาสตร์. 2551. **พืชมงคลทั้ง 1. กล้วยไม้ไทย 2.** หจก.วนิดาการพิมพ์. เชียงใหม่.
- อบฉันท ไทยทอง. 2547. **พืชมงคลทั้ง 7. กล้วยไม้เมืองไทย.** สำนักพิมพ์บ้านและสวน. กรุงเทพฯ.

Kumar N., Rungseevijitprapa W., Narkkhong N., Suttajit M., and Chaiyasut C. 2012.

5 α -reductase inhibition and hair growth promotion of some Thai plants traditionally used for hair treatment. J Ethnopharmacol. 139(3): 765-771.

Kurian A. 2012. Health benefits of herbs and spices. **Handbook of Herbs and Spices** 1st ed. Woodhead. 624 p

ภาคผนวก

ภาพพืชสมุนไพรที่พบในมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

ส้มลม *Aganonerion polymorphum*

เพ็ก *Vietnamosasa pusilla*

โจด *Vietnamosasa ciliata*

กลอย *Dioscorea hispida*

พลวง *Dipterocarpus tuberculatus*

ยางกราด *Dipterocarpus intricatus*

เต็ง *Shorea obtusa*

หญ้าน้ำค้าง *Drosera indica*

เต็งหนาม *Bridelia retusa*

กาหลง *Bauhinia acuminata*

กระถินพิมาน *Acacia harmandiana*

แดงนา *Xylia xylocarpa*

หางนกยูง *Delonix regia*

หางหมาจอก *Uria crinata*

หมื่นเหม็น *Litsea glutinosa*

กะตังใบ *Leea indica*

ขางหัวหมู *Miliusa velutina*

ชนนไชยใบเล็ก *Buchanania siamensis*

ฉนวน *Dalbergia nigrescens*

กระต่ายจามใหญ่ *Scoparia dulcis*

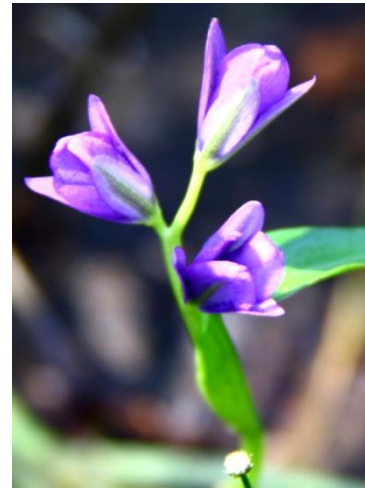
กระท่อมนา *Mitragyna diversifolia*

กระเทียมนา *Calamaria coromandalina*

ผักอีแฮ *Lindernia ciliata*

ขาเขียด *Monochoria vaginalis*

น้ำใจใคร *Olax psittacorum*

มะกาเครือ *Bridelia stipularis*

ตี้วแดง *Cratoxylum cochinchinense*

ปรง *Cycas circinalis*

อะราง *Peltophorum dasyrachis*

หมากลิ้นน้ำค้าง *Lindernia antipoda*

คำเตี้ย *Polygala triflora*

เถาพันซ้าย *Spatholobus parviflorus*

กระเจียวบัว *Curcuma alismatifolia*

หญ้ากาบหอยตัวเมีย *Lindernia crustacea*

มะเดื่อปล้อง *Ficus hispida*

หญ้ารากหอม *Lindernia pierreaniodes*

โมกเครือ *Aganosma marginata*

สามสิบ *Asparagus racemosus*

มะตุ๊ก *Siphonodon celastrineus*

หมากแตก *Celastrus paniculatus*

หัวไก่โกล *Decaschistia parviflora*

หนามแตง *Catunaregam tomentosa*

อุโลก *Hymenodictyon orixense*

ต่าง *Hoya kerrii*

ไผ่ป่า *Bambusa bambos*

กระดุกอึ่ง *Dendrobium triangulare*

ทำยายม่อม *Tacca leontopetaloides*

ฝักหวาน *Melientha suaveis*

ดองตึง *Gloriosa superba*

ดอกดิน *Aeginetia indica*

อินทนิลบก *Lagerstroemia macrocarpa*

อินทนิลน้ำ *Lagerstroemia speciosa*

ผักตบไทย *Monochoria hastata*

หญ้ามั่นปู้ *Habenaria rostellifera*

แฝก *Vetiveria zizanioides*

เครืออีโกย *Ampelocissus martinii*

จมูกปลาหลด *Sarcolemma secamone*

จุกโรหิณี *Dischidia major*

ตะโกนา *Diospyros rhodocalyx*

ตี้ว *Cratoxylum formosum*

บัวบก *Stephania pierrei*

พุดทุ่ง *Holarrhena curtisii*

หญ้าโคมเหลือง *Centranthera tranquebarica*

เถาวัลย์เปรียง *Derris scandens*

พีพวน *Uvaria rufa*

เถาคั้น *Parthenocissus quinquefolia*

ปอเจียน *Bauhinia bracteata*

ปอพราน *Colona auriculata*

ปอขี้ตุน *Helicteres angustifolia*

ผักสาบ *Adenia viridiflora*

พลับพลา *Microcos tomentosa*

ว่านสากเหล็ก *Molineria latifolia*

หงส์เหินขาว *Globba geoffrayi*

ว่านเพชรน้อย *Stahlianthus campanulatus*

จิงป่า *Zingiber gramineum*

กระเจียว *Curcuma angustifolia*

กระเจียวขาว *Curcuma singularis*

กระทือ *Zingiber zerumbet*

เปราะ *Kaempferia galanga*

ว่านจูงนาง *Geodorum attenuatum*

ว่านจูงนาง *Geodorum terrestre*